

Torsdagen den 16 maj

Kl. 13.00

§ 1 Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

§ 2 **Ang. regeringens befogenhet att bortskänka staten tillhöriga kulturföremål m. m.**

Herr statsministern PALME erhöi ordet för att besvara herr *Carlshamres* (m) i kammarens protokoll för den 18 april intagna fråga, nr 157, och anförde:

Herr talman! Herr Carlshamre har frågat mig var jag anser att gränsen går för regeringens befogenhet att utan riksdagens hörande skänka bort staten tillhöriga kulturföremål eller annan statlig lös egendom.

Den ännu gällande 1809 års regeringsform ger ingen generell regel – som i fråga om fast egendom – när det gäller regeringens befogenhet att avhända staten lös egendom. Genom budgetregleringen och indirekt genom olika anslagsbeslut ger riksdagen direktiv om hur penningmedel och annan lös egendom skall användas och förvaltas. I övrigt ankommer det på regeringen att bestämma över statlig lös egendom. Det innebär bl. a. rätt att överlåta lös egendom som gåva. Någon särskild ordning gäller inte för vad som kan betecknas som kulturföremål.

Detta rättsläge har i det väsentliga behållits i den nya författning riksdagen i år slutligt har antagit.

Jag vill slutligen framhålla att regeringens rätt att avhända staten egendom självfallet utnyttjas endast efter en noggrann prövning i sedvanliga former och således efter hörande av berörda myndigheter samt under regeringens allmänna politiska ansvar inför Sveriges riksdag.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag tackar statsministern för svaret.

Jag betvivlar inte att beskrivningen av rättsläget är korrekt. Det finns inga bindande regler i grundlag eller annan lag för hur regeringen får handskas med lös statlig egendom. Å andra sidan vet vi att i många andra ärenden där regeringen har befogenhet att själv besluta händer det att regeringen begär riksdagens yttrande eller medverkan innan beslut fattas. Nu råkade detta – det kanske inte är något stort ärende – ändå vara en fråga där riksdagen några gånger, en gång ganska nyligen, faktiskt har givit uttryck åt en mycket bestämd mening när riksdagen har avslagit motionslodes framförda önskemål att ett eller annat kulturföremål skulle bortskänkas till främmande makt. I ett sådant läge när riksdagen faktiskt har visat intresse för frågan och dessutom gjort helt klart att riksdagen inte vill vara med om att avhända Sverige troféer, minnesmärken och andra kulturföremål, hade man kanske väntat att regeringen i det fall som

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. regeringens
befogenhet att
bortskänka staten
tillhöriga kultur-
föremål m. m.*

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. regeringens
befogenhet att
bortskänka staten
tillhöriga kultur-
föremål m. m.*

vi alla tänker på, nämligen då herr Palme under en affärsresa till Polen medförde och bortskänkte den s. k. polska rullen, även kallad Kraków-tapeten, skulle hört sig för med riksdagen. Riksdagen har som sagt varit negativ till den sortens transaktioner.

Sedan vill jag, herr talman, bara framställa en liten fråga till. Det står i slutet av statsministerns svar att sådana här överlåtelser självfallet endast sker efter noggrann prövning i sedvanliga former och således efter hörande av berörda myndigheter. När den polska rullen bortskänktes till Polen – var då livrustkammarens styrelse och Nordiska museets nämnd, som väl är behöriga myndigheter, tillfrågade?

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Det är riktigt att jag avlagt ett officiellt besök i Polen. Den 20 mars 1974 hemställde riksarkivet och livrustkammaren om medgivande att såsom gåva till polska staten få överlämna den rulle som herr Carlshamre talar om och som av riksarkivet år 1902 deponerats i livrustkammaren. Denna framställning bifölls av Kungl. Maj:t i konselj den 29 mars 1974. Det var en gåva som symboliserade ett alltmer mångskiftande och växande samarbete mellan Polen och Sverige, inte minst på det kulturella området, och som gav uttryck åt den svenska sidans uppskattning och beundran för de polska insatserna för att ur krigets ruiner återuppbygga och vårda också landets kulturmonument.

Kring denna rulle har det pågått ett 40-årigt svensk-polskt samarbete, inlett under mellankrigstiden. Det avbröts av kriget, och många av de polska forskare som deltog i arbetet dödades under kriget. Warszawa nästan totalförstördes. Nu har staden byggts upp, varvid man har fäst särskild vikt just vid de kulturella aspekterna och återuppbyggandet av de nationella kulturella monumenten.

Den s. k. polska rullen från 1605, som skildrar den polske Vasakonungen Sigismunds intåg i Kraków i samband med hans bröllop med drottning Konstantia, ärkehertiginna av Österrike, framstod som ett utmärkt uttryck för samarbetet och vår beundran för den kulturella uppbyggnaden. Det var motivet för denna gåva. Dessutom har överlämnandet skett i samarbete med de berörda myndigheterna. Vi bedömde det icke så att frågan var av den arten att den i proposition eller annorledes skulle föreläggas riksdagen.

Det var en gåva som utomordentligt starkt uppskattades i Polen – en uppskattning som är djupare än kanske vi som lever i ett icke krigshärjat land kan göra oss en föreställning om. Jag känner en glädje över att ha fått medverka i detta.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Nu gällde ju frågan inte alls vilken grad av beundran och aktning vi känner för det polska folket och dess ansträngningar att bygga upp sitt land efter kriget. Den gällde bara formen för uttrycket för denna aktning. Nu råkar det vara så att vid det senaste tillfälle då riksdagen behandlade ett likartat ärende – det var 1970 – gällde det också förslag om att överrätta ett gammalt i krig erövrat kulturföremål till ett krigshärjat land, dessutom ett av våra nordiska grannländer, nämligen

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. regeringens
befogenhet att
bortskänka staten
tillhöriga kultur-
föremål m. m.*

Danmark, som ett uttryck för gemenskap, samhörighet, beundran och aktning. Den gången sade riksdagen nej – inte därför att man på något sätt brast i vänskap och aktning för grannlandet Danmark utan därför att man ansåg, efter hörande av berörda myndigheter, att detta inte var en lämplig form av mellanfolkliga uttryck för beundran, aktning och samhörighet. Det är detta det gäller.

Dessutom är vi kanske många som tycker att överräckandet av en sådan här gåva till ett grannland – det är ju i ordets egentliga mening en kunglig gåva – kanske skulle ha blivit ännu mer uppskattat om det också hade kunnat ske i kungliga former och inte genom en statsminister på handelsresa.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jämförelsen med riksdagens beslut 1970 är ganska dålig. Då gällde det den berömda tronhimlen. Både nationalmuseum och riksantikvarieämbetet avstyrkte att den skulle överlämnas, och de här speciella skälen förelåg icke alls. Dels är det här fallet helt irrelevant, dels är det osäkert om det gäller ett krigsbyte eller ej.

Så småningom kröp det ändå fram vad herr Carlshamre verkligen avsåg – det var hans monarkistiska känslor som var kränkta på något sätt. Om denna gåva överlämnats av en kunglig person, hade alla de betänkligheter som herr Carlshamre här har anfört tydligen fallit.

Vidare ansåg herr Carlshamre att det officiella besök jag gjorde i Polen var att beteckna som en handelsresa, vilket herr Carlshamre tycktes betrakta som något nedsättande. Med hänsyn till hans politiska bakgrund i övrigt förefaller det något säreget. Tydligen är det icke arten av gåvan eller mottagarlandet som spelar en roll för herr Carlshamre, utan det är personen som överlämnar gåvan. Är det en kunglig person går det bra i framtiden även för herr Carlshamre, och det kan vara gott att veta.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Det väsentliga är fortfarande frågan om hur vidsträckta regeringens befogenheter skall anses vara. Jag kan inte komma ifrån att fallet med Danmark och tronhimlen 1970 är väldigt likt detta fall, utom just på den enda punkten att det den gången icke fanns något kommersiellt intresse som skulle främjas utan var fråga om en ren vängåva till ett grannland. Här har man fått intrycket att det gällde att så att säga bättra atmosfären inför kommersiella förhandlingar, och det är det jag tycker litet grand drar ner karaktären av en gåva.

Det är min uppfattning att skall man göra sådana alldeles exceptionella uppvaktningar som det faktiskt handlar om här, borde riksdagen kunna få vara med och kanske även uttrycka sin mening om formerna för överlämnandet. Sådant här är ändå en statschefsuppgift. Nu råkar vi ha en statschef som är kung, och då ligger det för oss nära till hands att han skall ta hand om saken. Det stöter åtminstone mig litet grand, herr Palme – om det nu beror på rojalism eller på något annat – att se statsministern åka som handelsresande med orderblocket i den ena fickan och små presenter i den andra – och för övrigt valtalet i den tredje, för det gällde det också denna gång.

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. regeringens
befogenhet att
bortskänka staten
tillhöriga kultur-
föremål m. m.*

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag skall fortsätta att ta det här litet skämtsamt, för i sak har herr Carlshamre trasslat till det för sig. Vare sig det är fråga om kungens befogenheter eller riksdagens befogenheter eller någonting annat har hela hans argumentation blivit en gröt.

Vad jag ändå vill säga ifrån litet på skarpen är detta: Vi gör ett officiellt besök i Polen. Herr Carlshamre väljer nu att beteckna detta som en handelsresa. För det första är det en total nedvärdering av betydelsen av de ekonomiska förbindelserna mellan stater, av den handel som vi är så utomordentligt beroende av. Vad är det för fel i att man vid officiella besök också diskuterar handelsförbindelser?

För det andra — alldeles oavsett våra ekonomiska förbindelser — begriper inte herr Carlshamre det som är centralt. Här är ett land vars huvudstad blivit totalt förstörd under kriget — 87 procent av Warszawa blev förstört. Under oerhörda uppoffringar bygger man upp denna stad från grunden. Man satsar av sina förhållandevis små resurser för att återställa de kulturella värdena i sin huvudstad. Vi bidrar till denna uppbyggnad med vår gåva för att markera vår beundran för ett folks förmåga att resa sig ur förödelsen. För detta har herr Carlshamre ingenting annat till övers än föraktfulla glosor och litet svansviftningar för monarkin.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Det råder inga meningsskiljaktigheter mellan herr Palme och mig i fråga om uppskattningen av det polska folkets insatser efter kriget — jag har redan sagt det.

Jag har även talat om ett nordiskt grannland som var mycket hårt pressat under kriget. Låt vara att det är en gradskillnad — Köpenhamn förstördes inte på samma sätt som Warszawa, jag vet det. Men nog gick Danmark igenom mycket, mycket svåra prövningar och nog vore det lika väl på sin plats, om vi nu vill bidra genom fina gåvor till återhämtning och återvinning av självrespekt och allt vad det gäller, att ha det landet i åtanke. Men i det fallet sade alltså riksdagen nej, och jag menar att herr Palme den här gången kunde ha erinrat sig detta och åtminstone tagit kontakt. Vill man inte gå den långa vägen med proposition och alltsammans, så finns det i varje fall informella möjligheter som vi vet att herr Palme gärna utnyttjar — att höra sig för med framstående företrädare för riksdagen. Det lär ju förekomma överläggningar var och varannan vecka i olika ärenden.

Argumentationen har havererat, säger statsministern. Ja, på ett sätt håller jag med om det. Det finns ingen formell grund för anmärkning. Jag tror inte att regeringen har överträtt något grundlagsbud eller något annat lagligt bud. Man kan säga att till sist reduceras hela ärendet till en fråga om smak och stil, och därmed är det kanske inte heller möjligt att fortsätta att diskutera.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag vill bara säga att om detta har reducerats till en fråga

om smak och stil, så tror jag att herr Carlshamre vid en läsning av protokollet kommer att ångra vad han här har yttrat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Ang. situationen för den judiska befolkningen i Syrien

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr *Wijkmans* (m) i kammarens protokoll för den 10 maj intagna fråga, nr 197, och anförde:

Herr talman! Herr Wijkman har till mig ställt följande fråga: "Vilken är regeringens reaktion på de allt tätare rapporterna om diskriminering och förtryck av den judiska befolkningen i Syrien?"

Regeringen tar nu liksom tidigare avstånd från varje form av diskriminering mot enskilda individer och folkminoriteter till följd av ras, religion, härstamning, nationellt och etniskt ursprung. Denna hållning har regeringen vid upprepade tillfällen uttryckt i FN och annorstädes. Den torde vara välkänd för FN:s medlemsstater.

Regeringen söker fortlöpande hålla sig orienterad om den judiska minoritetens ställning i Syrien. Som min företrädare tidigare framhållit för riksdagen ställer det sig mycket svårt att få fram fullt säkra och tillförlitliga uppgifter härom. Vår ambassadör i landet har instruktion att noggrant följa utvecklingen i fråga om den judiska minoritetens ställning och klargöra den svenska regeringens hållning till de grundläggande mänskliga fri- och rättigheterna.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min fråga.

Den judiska minoriteten i Syrien har förtryckts sedan lång tid. Rapporterna är många i utländsk och även i svensk press om olika former av diskriminering. Skilda organisationer i både Europa och Förenta staterna har sedan länge engagerat sig för de syriska judarnas sak. I sommar kommer t. ex. i Paris att hållas en konferens under ledning av den nuvarande tillförordnade presidenten Alain Poher just för att behandla förtrycket av judarna i Syrien och andra arabländer.

Bara för att relatera vad det rör sig om vill jag nämna följande: Judarna tvingas i Syrien bo i speciella getton. De får inte avlägsna sig mer än 3-4 kilometer från bostaden. De får inte ta körkort. De får inte installera telefon i sina hem. De tvingas bära speciella identitetshandlingar. Och det kanske värsta: De får inte lämna det land som de bor i och där de förtrycks.

Under senare tid har vid upprepade tillfällen dessutom judar hittats mördade invid gränsen till Libanon. Judiska kvinnor har enligt otaliga rapporter i tidningarna torterats och våldtagits. Kort sagt: Förhållandena i Syrien för den judiska minoriteten är snarlika dem nazisterna skapade under kriget.

Nu säger utrikesministern att Sverige sedan länge protesterat mot

Nr 83

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. situationen
för den judiska
befolkningen i
Syrien*

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. situationen
för den judiska
befolkningen i
Syrien*

förtryck av olika minoritetsgrupper. Detta är vi naturligtvis alla medvetna om -- det är bra. Men lika väl, herr statsråd, som vi protesterar mot specifika övergrepp -- vare sig det gäller Chile eller Grekland, eller som i går Sovjetunionens förtryck av den judiska minoriteten där -- bör vi naturligtvis påtala andra övergrepp i den mån vi får vetskap om dem. Utrikesministern erinrar om vad hans företrädare sagt, och jag skall be att få citera vad Krister Wickman uttalade förra året i kammaren:

"Sedan längre tid gäller som instruktion för våra beskickningar i berörda länder att noggrant följa utvecklingen i fråga om de judiska minoriteternas ställning och klargöra den svenska regeringens inställning -- --."

Det kan väl inte vara så att regeringen fortfarande svävar i tvivelsmål om judarnas situation i Syrien. Vår ambassadör i området kan under den tid, på mer än ett år som gått, inte ha varit tyst utan bör ha rapporterat. Då tycker jag att regeringen i ett svar här i riksdagen borde mera klart kunna ta avstånd från den uppenbara diskriminering och det förtryck som förekommer i Syrien.

Herr talman! Det är inte bara en fråga om förtrycket som sådant, utan det här skall ses i sammanhang med hela staten Israels existens. Staten Israel bildades bl. a. mot bakgrund av att judarna i olika världsdelar sedan århundraden förtryckts. I den allmänna opinionsbildning som sker om hela Mellanösternkonflikten har incidenter av det här slaget en avgörande betydelse för att människorna i vårt land och andra länder skall förstå staten Israels kamp för att överleva och förstå vikten av att stödja den saken.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Jag har i mitt svar givit klart uttryck för den syn som herr Wijkman och jag och, antar jag, hela kammaren har, nämligen att varje diskriminering -- i det här fallet av judar i Syrien -- strider mot FN-stadgan. Vi vänder oss mot sådan diskriminering.

Vi följer judarnas situation i Syrien mycket noggrant, och vår ambassadör ger oss täta informationer. Vi har kontakt med ett stort antal länder som i likhet med Sverige ständigt bevakar de mänskliga fri- och rättigheterna. Men jag upprepar att det är mycket svårt att få tillförlitligt bekräftat vilken situation judarna är i. Att man begränsar deras rörelsefrihet vet vi t. ex.

Det rör sig ändå om förhållanden under krig -- i praktiken befinner sig ju Israel och Syrien i krig. Men uppgifter om att kvinnor mördas och våldtas har vi inte kunnat få bekräftade. Att det i världspressen förekommer sådana uppgifter är riktigt. När det gäller den senaste händelsen som varit omskriven i världspressen -- fyra kvinnor som mördades -- har det emellertid, så långt vår ambassad kan konstatera, inte rört sig om åtgärder från någon myndighets sida eller om åtgärder som haft något politiskt motiv. Enligt de uppgifter som flera länder gemensamt har kommit fram till tycks det enbart vara en kriminell handling.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Det är riktigt att Syrien och Israel de facto befinner sig i krig, och det är jag den förste att beklaga. Men den här diskrimineringen har pågått under många år. Den gettotillvaro som judarna i Syrien sedan lång tid lever i har inte försvårats under krigstillståndet, utan situationen har varit ungefär densamma under många år.

Jag är medveten om att uppgifterna kan gå isär. Men statsrådet säger nu att ambassaden har meddelat att judarnas rörelsefrihet är beskuren osv., och hela den delen av svaret tycker jag räcker för att explicit ta avstånd från förtrycket. Under Mellanösternkonflikten diskuterade vi här i kammaren Syrien visavi Israel och visavi den judiska minoriteten, och då konstaterade vi hur man i Syrien månad efter månad hade vägrat att ens lämna ut namnen på de krigsfångar man hade efter oktoberkriget 1973. Detta är som ett stort mönster av en total syrisk kompromisslöshet gentemot den judiska minoriteten som – och det är det som är så allvarligt – dessutom förvägras lämna landet.

Det har som sagt förekommit uppgifter om kvinnor som våldtagits och mördats, och jag är medveten om att vi inte vet om det varit politiskt styrda dåd. Men vad som är så upprörande i sammanhanget är att den syriska regeringen och det syriska rättsväsendet som anstiftare av dessa dåd har utpekats ett antal judiska medborgare i Syrien. En av dem sägs dessutom ha varit nära släkting till en av de utsatta kvinnorna.

Hela situationen för judarna, både rättssäkerhetsmässigt och allmänt, är alltså ytterst beklaglig och förfärlig.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. sammansättningen av kommitté för förberedande av fastighets-taxering

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Werners i Malmö (m) i kammarens protokoll för den 9 maj intagna fråga, nr 194, till herr kommunministern, och anförde:

Herr talman! Herr Werner i Malmö har frågat kommunministern om han anser det vara förenligt med demokratiska principer att samtliga ledamöter i kommitté, som har att förbereda arbetet med fastighetstaxering, hämtas från ett och samma politiska parti. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Vad herr Werner åsyftar med sin fråga är oklart. 1975 års allmänna fastighetstaxering förbereds varken lokalt, regionalt eller centralt av några kommittéer.

Förberedelsearbetet inför 1975 års fastighetstaxering pågår för närvarande enligt de nya regler som riksdagen antog efter förslag i propositionen 162 år 1973. Riksskatteverket har sålunda i vår lämnat organisatoriska och värderingstekniska anvisningar för taxeringen samt meddelat preliminära anvisningar med värdetabeller, enskilda riktvärden m. m. De preliminära anvisningarna testas lokalt ute i länen av fastighetstaxeringsombuden. Resultaten av de företagna undersökningarna skall

Nr 83

Torsdagen den
16 maj 1974

Ang. sammansättningen av kommitté för förberedande av fastighetstaxering

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. sammansätt-
ningen av kommit-
té för förberedande
av fastighetstaxe-
ring*

ombuden underställa en arbetsgrupp inom fastighetstaxeringsnämnden. Arbetsgruppen består av ordföranden och den ledamot som utses av länsstyrelsen samt av en ledamot som valts av kommunfullmäktige.

Resultaten av de lokala undersökningarna redovisas till skattecheferna, som därefter avger yttrande till riksskatteverket.

Fastighetstaxeringsombuden liksom ordföranden och den ledamot som länsstyrelsen tillsätter utses på grund av deras särskilda kvalifikationer och givetvis utan hänsyn till politisk hemvist. Utöver dessa tre deltar som nämnts ytterligare en ledamot i arbetsgruppen efter val av kommunfullmäktige. Med hänsyn till den procedur som jag här redogjort för är dennes möjligheter att dirigera besluten obefintliga. Med tanke på den betydelse för kommunen som en riktig taxering har måste det förutsättas att kommunfullmäktige till arbetsgruppen väljer en person som bl. a. genom kännedom om lokala fastighetsförhållanden är särskilt kvalificerad för sin uppgift. Det finns alltså under förberedelsearbetet till 1975 års fastighetstaxering ingen grund för det påstående som ligger i herr Werners fråga.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Rent formellt får jag väl tacka för svaret på en annan fråga än den jag har ställt.

När man ställer en fråga i riksdagen, så har den naturligtvis någon grund, ofta i lokala förhållanden. Länsstyrelsen i Malmöhus län har initierat en grupp, till vilken man plockat ut en ledamot från varje fastighetstaxeringsnämnd, för att dessa ledamöter skall inhämta ytterligare kunskaper och för att förbereda och planera fastighetstaxeringen. Det är alltså denna grupp frågan gäller. Det har i några städer där nere råkat bli så att man till arbetsgruppen hämtat folk uteslutande från ett parti och i Malmö det socialdemokratiska partiet. Därom ville jag höra en klok mans mening, och jag ville därför att herr Sträng skulle uttala sig ex cathedra – det går kanske inte så bra från bänken, men herr Sträng kan kanske i alla fall uttala någon uppfattning i frågan huruvida detta är i överensstämmelse med god demokratisk sed.

Man kan ju vara mild i sin bedömning och mena att det är en gripande ödmjukhet hos socialdemokraterna, att de ensamma anser sig behöva mera information och undervisning för att klara av fastighetstaxeringen. Men så ligger det nog ändå inte till. Det får väl anses vara ganska underligt, om man inte med stöd av den nuvarande taxeringsförordningen kan finna skäl att dela på uppdragen så att man hämtar folk från alla partierna – det bör finnas "redliga och allmänt aktade personer" även på andra håll.

Jag skulle gärna vilja höra herr Strängs mening om detta. Det gäller alltså en grupp på 26 personer som alla är hämtade från ett parti.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag beklagar att herr Werner i Malmö inte kan uttrycka sig så som han menar och avser. Som jag citerade i mitt svar har han frågat om det är förenligt med demokratiska principer att samtliga ledamöter i en kommitté som har att förbereda arbetet med fastighets-

taxering hämtas från ett och samma politiska part. Han har av mig fått en redovisning för hur det går till att förbereda arbetet med en fastighets-taxering. Har man i Malmöhus län vidtagit några speciella åtgärder, kanske det kunde vara önskvärt att herr Werner -- om vi hinner med det -- redovisade dessa speciella åtgärder. Jag skall i så fall låta länsstyrelsen och andra yttra sig om detta, och sedan kan vi ta en debatt med anledning av den fråga som herr Werner tydligen avsåg att ställa men icke har ställt vid detta tillfälle.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Det är inte så lätt att få med alla nyanser i en enkel fråga, men nog framgår det att frågan inte gäller de ordinarie fastighets-taxeringsnämnderna utan en kommitté, grupp, rätt och slätt dem som skall förbereda 1975 års fastighetstaxering. Jag har nu redogjort för förhållandena i Malmö -- det borde ha framgått ganska klart av mitt anförande, om herr Sträng hade hört på. Det hela är inte heller så förfärligt invecklat. Där finns alltså en grupp på 26 personer som skall förbereda arbetet och som skall få ytterligare informationer från länsstyrelsen. Och jag bad bara om ett uttalande från landets finansminister om vad han anser om fördelningen av uppdragen.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag har redan svarat herr Werner att det med hänsyn till det gesällprov han åstadkommit med sin fråga -- jag tänker då på hur den är formulerad -- är rimligt att jag får tillfälle att höra efter vad som har hänt i Malmöhus län innan jag ger herr Werner några förklaringar.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för den ambitionen. Jag trodde att undersökningen redan var gjord och att vi därför kunde föra debatten nu, men jag återkommer gärna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. pansartruppernas fredsorganisation

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara fru Nilssons i Kristianstad (c) i kammarens protokoll för den 9 maj intagna fråga, nr 195, och anförde:

Herr talman! Fru Nilsson i Kristianstad har frågat mig i vilken utsträckning jag anser att man vid upprättande av förslag till pansartruppernas fredsorganisation bör ta hänsyn till exempelvis nyligen utförda anläggningar för berörda regementen.

Pansartruppernas krigsorganisation kommer på sikt att bli mindre än i dag. Detta återverkar självfallet på fredsorganisationen på så sätt att behovet av kapacitet för pansarutbildning minskar. Strävan att åstadkomma en rationell fredsorganisation med den nya krigsorganisationen som bakgrund leder till att antalet fredsförband inom pansartrupperna

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. pansartrupper-
nas fredsorganisa-
tion*

minskar. Några av de etablissemang som i dag används för utbildning av pansartrupper kan komma att få en annan användning i fredsorganisationen. Vid de avvägningar som görs i dessa sammanhang bör man enligt min mening sträva efter att på bästa sätt utnyttja det kapital som representeras av nu utbyggda anläggningar.

Fru NILSSON i Kristianstad (c):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret på min fråga. Anledningen till att jag har ställt den är att påpekanden gjorts i pressen och även vid personliga samtal angående det förslag till pansartruppernas fredsorganisation i Skåne, särskilt i vad avser fjärde pansarbrigaden P 6 i Kristianstad, som chefen för armén lagt fram. Det förslaget innebär att nämnda regemente omkring år 1980 bör utgå ur pansartrupperna.

De synpunkter som har framförts till mig är i huvudsak av två slag – dels rent försvarspolitiska, dels synpunkter på planeringen vid utökningen av övningsfältet. Uttalandena om de försvarspolitiska aspekterna utmynnar i att den fjärde pansarbrigaden bör vara kvar. Man anser det orimligt att ett framgångsrikt försvar för Sverige kan genomföras med bara tre pansarbrigader.

När det gäller utökningen av övningsfältet förhåller det sig på det sättet att man redan år 1964 började planera för ett nytt övningsfält. Riksdagen beslöt år 1971 om utökning av fältet, och detta har nu resulterat i att man den 8 april i år kunde inviga det nya pansarövningsfältet vid Rinkaby, som enligt expertisen har blivit det bästa övningsfältet av det här slaget i landet. Som grund för det påståendet anförs att fältet väl tillgodoser behovet av mark för utbildning. Terrängförhållandena är lämpliga, och vidare sägs det att övningarna kan avslutas med skjutning med skarp ammunition, vilket anses som en idealisk kombination.

Med en sådan utökning av ett övningsfält som här skett följer, som alla vet, ofta höga kostnader för det allmänna och svåra omställningar för den ortsbefolkning som berörs. I detta fall kan jag intyga att ortsbefolkningen varit mycket tillmötesgående. Därför är det inte underligt att berörda parter ställer sig frågande till det förslag som nu lagts fram. Man undrar givetvis hur planeringen fungerar när det – redan innan det nya övningsfältet har tagits i bruk för sitt ändamål – läggs fram förslag om att förbandet efter några få år skall övergå till annan verksamhet än den som avsetts då utökningen planerades.

Det svar som jag har fått av försvarsministern bekräftar att vissa regementen kommer att få en annan användning inom pansartruppernas fredsorganisation än de haft tidigare. Det står också i svaret, och det konstaterar jag med tillfredsställelse, att man på bästa sätt skall utnyttja det kapital som nedlagts vid utökningen av ett fält – såsom i det fall jag här tagit fram. Jag hoppas att försvarsministern – även om han inte kan gå in på de konkreta fallen i den här diskussionen – är beredd att ta mesta möjliga hänsyn till berörda parter också i det exempel jag har anfört.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Läget är ju detta, att vi i Skåne för närvarande har inte mindre än tre pansarförband, och det är väl riktigt att ett av dem måste

utgå ur organisationen. Det råder delade meningar mellan arméchefen och överbefälhavaren om vilket av förbanden som i så fall skall omorganiseras — alltså inte läggas ner — och bli ett infanteriförband i stället. Det är inte särskilt länge sedan det förekom infanteriutbildning vid P 6 i Kristianstad — jag tänker fortfarande mest på det regementet som I 6.

Det betyder dock inte genomgripande förändringar för bygden om det blir en annan inriktning på verksamheten; det medför ju inte att kommunen förlorar skattebetalare och annat. Därför tycker jag inte att läget är speciellt bekymmersamt när det gäller försvarets omorganisation just i Skåne, men för dagen har jag inte möjligheter att ta ställning till det här materialet, eftersom det ännu inte är överlämnat till departementet.

Fru NILSSON i Kristianstad (c):

Herr talman! Försvarsministern säger att ett av pansarförbanden måste utgå. Som jag framförde i mitt anförande nyss råder det delade meningar också om detta. Jag föreställer mig att det fordras en annan utrustning för ett pansarövningsfält än för ett övningsfält för infanteriet, och därför tycker jag det är litet egendomligt att man vid planeringen nyligen för det här pansarövningsfältet inte hade kunnat förutse detta. Kostnaderna rör sig faktiskt om ett belopp på närmare 20 miljoner kronor i dagens läge. Visserligen är 20 miljoner kronor ingen stor summa i försvarsbudgeten, men 20 miljoner hit och 20 miljoner dit blir fort stora belopp! Och eftersom försvarsministern i svaret sade att man skall utnyttja kapitalet på bästa sätt, undrar jag ändå, om man med denna ändring på bästa sätt utnyttjar de pengar som utökningen av övningsfältet kostat. Jag förmodar att man hade kunnat planera på ett annat sätt.

Vidare är det ju inte bara fråga om själva kapitalet utan också om de människor som berörs av omställningarna. När det gäller sysselsättnings-tillfällen är det kanske inte så många människor som berörs av den eventuella förändringen, men enligt uppgifter som jag har fått kommer den i alla fall att beröra några personer, och det är viktigt att vi kan behålla sysselsättningsstillfällen åt så många som möjligt.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag skall erkänna att jag tolkade frågan på ett annat sätt när det där talades om den utbyggnad som har gjorts. Jag tänkte då inte i första hand på övningsfältet. Men dessa pengar är ju inte kastade i sjön, utan jag är övertygad om att man, även om det skulle bli fråga om ett annat slags övningsverksamhet, säkerligen kan dra nytta av detta fält. I allmänhet är problemet att vi har vissa svårigheter att få tag på mark av den omfattning som behövs för övningsverksamheten. Skulle vi nu för en gångs skull ha kommit i det motsatta läget är det inte svårt att råda bot på detta.

Fru NILSSON i Kristianstad (c):

Herr talman! Som alltid när övningsfält skall utvidgas blev det heta diskussioner även i det här fallet, och eftersom jag hade tillfälle att följa frågan redan då, tycker jag med tanke på svårigheterna i inledningskedet

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. skyddet mot
åverkan på kultur-
minnen och natur-
värden inom mili-
tära skjutfält*

att det är litet egendomligt att man nu så snart efteråt skall ändra på verksamheten igen. Det är viktigt att det råder ett gott förhållande mellan försvarsorganisationen och befolkningen. Hastiga förändringar som sker, med stora kostnader och svåra omställningar för dem det berör, är tyvärr inte någonting som främjar det goda förhållandet.

Jag hoppas att det hela skall kunna ordnas så positivt som möjligt. I sitt senaste inlägg verkade försvarsministern ha förståelse för detta.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. skyddet mot åverkan på kulturminnen och naturvärden inom militära skjutfält

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Korpås' (c) i kammarens protokoll för den 10 maj intagna fråga, nr 203, och anförde:

Herr talman! Herr Korpås har frågat mig om jag är beredd att redogöra för de särskilda anvisningar som gäller för skydd mot åverkan på kulturminnen och naturvärden inom militära skjutfält och för kontrollen av att anvisningarna efterlevs.

I särskilda författningar som gäller kulturminnesvård och naturvård, bl. a. lagen om fornminnen, ges allmänna bestämmelser för skyddet på detta område. Frågan om skyddet inom militära övnings- och skjutfält har dock under senare år ägnats speciell uppmärksamhet. Detta har lett till bl. a. att Kungl. Maj:t i samband med att förvärv har genomförts av större övnings- och skjutfält utfärdat särskilda bestämmelser om fältens användning. Bestämmelserna — som utfärdats för sex större fält — innehåller föreskrift om att största möjliga hänsyn skall tas till natur-, fornminnes- och kulturminnesvårdens berättigade intressen. Anvisningar har getts om hur övningarna skall bedrivas för att dessa intressen skall tillgodoses. För varje sådant fält har tillsatts ett rådgivande organ med representanter för bl. a. vederbörande landsantikvarie och naturvårdsmyndighet. Detta organ har även en kontrollerande uppgift. Enligt vad jag har inhämtat fungerar samarbetet mellan de militära och civila representanterna på ett mycket tillfredsställande sätt.

När det gäller de övnings- och skjutfält, för vilkas användning Kungl. Maj:t inte utfärdat några särskilda bestämmelser, utfärdar fortifikationsförvaltningen anvisningar för fältens användning.

Herr KORPÅS (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret, och jag är också glad åt innehållet. I svaret försäkras att man har uppmärksamheten riktad på de problem som jag har tagit upp. Trots vad som sägs om att kontrollen fungerar väl är det emellertid uppenbart att mycket återstår på många håll. Får jag ta som ett exempel en upplevelse som jag hade för ett par veckor sedan.

Beträffande Remmene skjutfält har länsstyrelsen i ett förslag till naturvårdsplan, som för övrigt har tagits av Herrljunga kommun, skrivit

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. skyddet mot
åverkan på kultur-
minnen och natur-
värden inom mili-
tära skjutfält*

följande om en ljunghed på fältet:

”Ljungheden på Remmene skjutfält är en rest av de stora hedar som förr bildade de s. k. Svältorna. Heden har bibehållits öppen genom de militära aktiviteterna. Vegetationen är den för ljungheden typiska. Längs skjutfältets östra sida ringlar Fägredsåsen som till en del ligger inom de föreslagna gränserna för naturvårdsområdet. Heden bör skötas som hittills men ingen trafik med tunga fordon, grävningar eller liknande arbeten bör ske inom hedområdet.

Bedömning: Vetenskapligt värdefull naturtyp. — — — Förslag till åtgärder: Naturreservat.”

Något naturreservat har det inte blivit ännu, men man bedömer alltså detta som en vetenskapligt värdefull naturtyp.

När jag var på fältet för ett par veckor sedan hade man nyligen bränt av nästan hela denna ljunghed. Trots vad som står om att den inte skall befaras med tunga fordon och utsättas för grävningar hade man schaktat upp vallar av ytlagret över stora områden på den här heden. På heden ligger något 30-tal gravhögar, och i varje fall två av dem jag såg var avhyvlade. Det finns registrering på dem, så jag kan inte säga hur många fler som kan vara skadade. Här är det emellertid fråga om en svår skada på både naturvärden och kulturminnen.

På den ås som det talas om i länsstyrelsens förslag har man dessutom schaktat bort det enda beståndet av den fridlysta mosippan som jag känner till i området.

Det finns stora mängder fornminnen inom detta område, bl. a. hällkistor. Jag uppfattar svaret så att fornminneslagen gäller för detta område. Jag vill fråga försvarsministern: Måste det då inte antingen föreligga ett totalt skydd för dessa fornminnen eller också erfordras tillstånd för att föra bort dem efter vetenskaplig undersökning?

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag vill minnas att jag i tidningarna sett en diskussion om denna fråga. Såvitt jag förstår föreligger det delade meningar om värdet i det som herr Korpås här åberopade. Men detta är naturligtvis en fråga i vilken det ankommer på riksantikvarieämbetet att ha en uppfattning. Nu är det så lyckligt att Remmenedelegationen i syfte att söka få behovet av särskilda bestämmelser för detta fält dokumenterat hos riksantikvarieämbetet anhållit om en inventering av forn- och kulturminnen på fältet.

Jag har inte sett Remmene men väl andra skjutfält, och mitt intryck är att man på ett mycket bra sätt har kunnat förena de militära intressena och intresset av att bevara delar av fälten. Det kan gälla vetenskapliga — t. ex. botaniska — intressen eller önskvärldheten av att bevara en viss fauna. Ett intresse är naturligtvis också att man tar vård om de minnen som kan finnas på fälten, t. ex. i form av gravhögar.

Detta är emellertid en fråga som kommer att belysas i yttrandet från riksantikvarieämbetet. När delegationen fått detta yttrande och det eventuellt visar sig att det förekommit vanvård, så kommer detta självfallet att påtalas.

Torsdagen den
16 maj 1974.

Ang. rätt för statlig myndighet att verka för utlokalisering av industrier från Stockholmsregionen

Herr Korpås (c):

Herr talman! Våren 1971 fattade riksdagen beslut om utvidgning av fältet. Det är egendomligt, synes det mig, att man i det sammanhanget inte gjorde en inventering av fornminnena. Det här området är oerhört rikt på fornminnen. Såvitt jag förstår har man i framtiden att välja mellan å ena sidan en mycket begränsad användning av fältet och därmed skydda fornminnena och å andra sidan ett borttagande av dessa, dels till stora ekonomiska kostnader, dels till priset av ytterligare störningar i förhållandet mellan dem som har hand om fältet och människorna i bygden. Ett skjutfält -- Remmenefältet lika väl som andra -- måste ju förutsättas en gång kunna bli återfört till civil användning. Därför måste ingreppen vara de minsta möjliga.

Det är svårt att förvärva skjutfält -- det visar inte minst Remmenefältet. Det måste då vara angeläget att både förvärvet och sedermera skötseln av skjutfälten sker på ett sådant sätt att verksamheten så långt möjligt kan inordnas i bygdens liv. Om så inte sker har man ingenting annat att välja på än att skövla områdena eller att lägga fälten där det inte finns några människor. I varje fall i denna bygd har händelser av den här arten spelat en mycket stor roll för det i det närmaste desperata motstånd som finns mot fältets utvidgning, och detta beklagar jag mycket livligt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. rätt för statlig myndighet att verka för utlokalisering av industrier från Stockholmsregionen

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr Fridolfssons (m) i kammarens protokoll för den 7 maj intagna fråga, nr 185, och anförde:

Herr talman! Herr Fridolfsson har frågat mig om jag anser att statlig myndighet genom informationsbroschyrer eller på annat sätt bör få verka för utlokalisering av industrier från Stockholmsregionen.

Riksdagen beslutade år 1970 om lokaliseringssamråd i storstadsområdena. Arbetsmarknadsstyrelsen svarar för detta samrådsförfarande och har författningsenlig skyldighet att informera om gällande bestämmelser.

Någon utlokalisering av industriföretag från Stockholmsområdet med hjälp av lokaliseringstöd sker inte sedan riksdagen hösten 1972 uttalade sig emot detta.

Herr FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Bengtsson för svaret. Sysselsättningsläget i Stockholmsregionen är mycket bekymmersamt. Genom utlokalisering av statliga verk berövas regionen mer än 10 000 arbetsplatser. Arbetstillfällena inom tillverkningsindustrin har under de senaste åren minskat med ca 30 000.

Just i detta läge, när ansvariga Stockholmspolitiker högljutt kräver att

Torsdagen den
16 maj 1974

Ang. rätt för statlig myndighet att verka för utlokalisering av industrier från Stockholmsregionen

regeringen så snart som möjligt dels ändrar sin regionalpolitik, dels vidtar åtgärder för att stoppa den för Stockholmsregionen allvarliga utvecklingen, distribuerar AMS en broschyr, som går ut på att få industriföretag att flytta från regionen. Broschyren har åstadkommit stor kalabalik bland Stockholmspolitiker och även bland andra. Landshövding Mehr dunderar mot AMS och finner det häpnadsväckande att man från det hållet fortsätter jakten på regionen som om ingenting hade hänt.

Enligt det svar som statsrådet givit mig tycker statsrådet inte att detta är något att beklaga. Han framhåller att AMS har skyldighet att informera om gällande bestämmelser men skyndar sig betona att lokaliseringsstöd inte ges sedan riksdagen hösten 1972 uttalade sig emot detta.

Här har förekommit en miss som är anmärkningsvärd. Hur som helst upplevs regeringens regionalpolitiska handlande såsom synnerligen inkonsekvent. Först utflyttas tiotusentals tjänstemän genom de statliga verkens utlokalisering. Man försöker locka bort här i regionen etablerade tillverkningsindustrier genom att erbjuda dem lokaliseringsstöd om de flyttar till annan ort. Men man får skörda det man sår, den naturlagen gäller även regeringen, herr statsråd. Skörden blev sysselsättningssvårigheter i Stockholmsregionen.

Häromdagen framträdde arbetsmarknadsministern i radion och hävdade att han för sin del är beredd att sätta in punktvisa regionalpolitiska stödåtgärder i Stockholmsregionen. En mer eftertrycklig dödförklaring av regeringens regionalpolitik kan man knappast tänka sig.

Hur som helst är det naturligtvis tillfredsställande att man nu kan notera att regeringen har insett vad klockan är slagen. Men nog tycker jag, herr talman, att man har rätt att fordra en bättre samordning mellan den politik som regeringen säger sig vilja driva i Stockholmsregionen och det informationsmaterial som AMS sprider till företagen i Stockholm.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Bara ett mycket kort genmäle. Jag minns inte om herr Fridolfsson fanns mitt ibland oss 1970, när riksdagen enhälligt beslöt om det samrådsförfarande som arbetsmarknadsstyrelsen på riksdagens uppdrag har att sköta. Arbetsmarknadsstyrelsen har inte gjort något annat än informerat allmänheten om de bestämmelser en enig riksdag fastställt.

Riksdagen har gjort ett uttalande av innebörd att man inte skall utlokalisera industriföretag från Stockholmsområdet. Det beslutet lever vi nu efter. Ingen industriföretagare i Stockholmsområdet kommer att få något som helst bidrag, om han vill lokalisera ut sitt företag. De bekymmer som framförts från Stockholmsregionen bör nu vara stillade. Arbetsmarknadsstyrelsen får inte vara boven i detta drama. Den har bara gjort vad den skall göra såsom ämbetsverk.

Herr FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag har åkt ut och in i riksdagen ett par gånger, men jag var här 1970 när samrådsförfarandet beslutades. Å ena sidan säger herr statsrådet i sitt svar till mig att AMS har skyldighet att informera om gällande bestämmelser men står å andra sidan fast att lokaliseringsstöd

Torsdagen den
16 maj 1974

*Om ökning av
antalet personliga
tjänster för arkiv-
arbetare*

inte ges sedan riksdagen 1972 uttalade sig emot detta. Då måste det väl vara fel att distribuera en broschyr, där företagen kan konstatera, att därest företaget flyttar från regionen utgår ett rejält stöd från staten. Frågan gällde denna felinformation. Det förvånar mig att statsrådet inte beklagar detta fel, som har åstadkommit oro inte bara i ett visst politiskt parti utan praktiskt taget hos alla politiker i Storstockholm inte minst hos statsrådets gode vän, landshövding Hjalmar Mehr.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om ökning av antalet personliga tjänster för arkivarbetare

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Werners* i Malmö (m) i kammarens protokoll för den 9 maj intagna fråga, nr 192, och anförde:

Herr talman! Herr Werner i Malmö har frågat mig om jag – mot bakgrund av det stora antalet sökande av personliga tjänster för arkivarbetare – är beredd medverka till att ramen för innevarande budget- och kalenderår – 150 tjänster – avsevärt vidgas.

Genom beslut den 14 december 1973 medgav Kungl. Maj:t att arbetsmarknadsstyrelsen fick inrätta högst 150 personliga tjänster under kalenderåret 1974. Styrelsen har därefter sökt kartlägga det aktuella behovet av sådana tjänster. Från olika myndigheter och institutioner har ca 175 personer föreslagits erhålla personlig tjänst. En del av dessa personer bedöms dock inte uppfylla grundvillkoren för personlig tjänst.

Såvitt kan bedömas är den anvisade ramen således tillräcklig. Om ramen behöver vidgas får bli en senare fråga.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret från statsrådet Bengtsson. Jag är av den uppfattningen att statsrådet har samma inställning som jag, nämligen att det är ett mycket bra arrangemang med de personliga tjänsterna för arkivarbetare. I och med det normaliseras ju deras arbetssituation. De får avtalsenliga förmåner, vilket ju inte de andra s. k. arkivarbetarna har.

Jag undrar litet över siffran 175 ansökningar. Gäller den för dem som har kommit in under det här året? I så fall kan det ju tänkas komma ytterligare ett antal under 1974. Enligt de uppgifter som jag har fått ligger det redan 200 ansökningar hos AMS och väntar, och ett 80-tal har legat upp till två år. Det finns kanske de som sökt tidigare men inte blivit placerade, personer vilkas ansökningar ligger på hög och som i första hand måste komma i fråga. Vidare skulle kanske siffran bli ännu större om det gavs bättre information till myndigheterna beträffande de personliga tjänsterna. En undersökning ger nämligen vid handen att av 218 myndigheter har bara 107 fått information om de personliga tjänsterna. Ville man gå ytterligare ett steg, vilket ju vore rimligt, så att även den enskilde fick initiera en ansökan om personlig tjänst, skulle nog siffran bli ännu större.

Jag vore tacksam om jag fick litet utförligare besked om de här siffrorna.

Nr 83

Torsdagen den
16 maj 1974

Herr arbetsmarknadsministern BENGTSSON:

Herr talman! Herr Werner måste utgå ifrån att jag inte lämnar riksdagen felaktiga uppgifter. De personliga tjänsterna finns ju fr. o. m. i år, och det har alltså inkommit 175 ansökningar. Det är inte säkert att alla dessa sökande kan få personliga tjänster, eftersom vissa villkor är förknippade därmed. Det är möjligt att inte ens 150 ansökningar kommer att bifallas.

*Om tillsättande av
begärd utredning
angående andlig
vård på sjukhus*

Att myndigheterna inte skulle vara medvetna om arkivarbetarna förefaller knappast troligt. Om det är någonting som våra myndigheter känner till så är det vad en arkivarbetare är. Det är ju något som är väldigt bra att få utan att man så att säga behöver belasta sitt eget konto. Så de bekymren behöver herr Werner inte ha.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Jag har inte velat påstå att jag betvivlar siffrorna. Jag vill bara ha dem bättre förklarade. Det kunde ju tänkas att det fanns ansökningar från tidigare år som låg på hög. Nu menar statsrådet att så är inte förhållandet, och det noterar jag i så fall med tillfredsställelse.

Vad sedan gäller informationen så är det självfallet att alla känner till vad arkivarbete är för någonting, men just arrangemanget med personliga tjänster kanske inte är så väl bekant.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om tillsättande av begärd utredning angående andlig vård på sjukhus

Herr kommunministern GUSTAFSSON erhöll ordet för att besvara herr *Werners* i Malmö (m) i kammarens protokoll för den 9 maj intagna fråga, nr 193, och anförde:

Herr talman! Herr Werner i Malmö har frågat mig när jag avser att tillsätta den av förra årets höstriksdag begärda utredningen angående andlig vård på sjukhus.

Arbete med direktiv för en sådan utredning pågår inom utbildningsdepartementet och utredningen beräknas kunna tillsättas inom en nära framtid.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
16 maj 1974

*Om bättre förmåner
åt elever vid AMS:s
utbildningscentra*

Fru statsrådet LEIJON erhöll ordet för att besvara herr Lorentzons (vpk) i kammarens protokoll för den 2 maj intagna frågan, nr 173, till herr arbetsmarknadsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Lorentzon har frågat chefen för arbetsmarknadsdepartementet om han vill kommentera de av eleverna vid AMS:s utbildningscenter resta kraven om högre bidrag jämte övriga förbättrade förmåner och om han avser att ta initiativ till ett tillmötesgående av dessa krav. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Inrikesminister Holmqvist tillsatte i september 1972 en utredning för att se över arbetsmarknadsutbildningen. Jag har från ett antal elevråd vid utbildningscenter fått skrivelser med krav på höjning av de ekonomiska förmånerna. Dessa skrivelser har överlämnats till utredningen för att beaktas i dess arbete.

Vid samtal med utredningens ordförande har jag framfört önskemål om att utredningen skall påskynda sitt arbete, som också omfattar frågan om de ekonomiska förmånerna under utbildningstiden. Utredningen kommer enligt vad jag erfarit att överlämna sitt betänkande under hösten i år.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Svaret, som jag tackar för, påminner mig om en händelse från ett utskottssammanträde i riksdagen för några år sedan, då utskottet skulle behandla ett ärende om anslag till en fyr. Det blev avslag på framställningen, men utskottsordföranden ville glädja sjömannen/utskottsledamoten med att säga: "Du har ju ändå fått en välvillig skrivning." Då svarade denne att han kunde ju inte säga till de bohusländska sjömännen att de skulle styra på en välvillig skrivning. På samma sätt, fru statsråd, skulle man kunna säga till Er, att de som går på arbetsmarknadsutbildning inte kan leva på den utredning som Ni förutskickar. Det stod i statsverkspropositionen, det sades i inrikesutskottet, det sades här i kammaren vid debatten att vi får en utredning i höst. Ni känner mycket väl till dessa elevers svårigheter. Det kan synas som en överloppsgärning att ställa frågan här i dag, eftersom riksdagsmajoriteten avslög vänsterpartiet kommunisternas motion om förhöjt grundbidrag till dem som genomgår arbetsmarknadsutbildning. Därigenom aktualiserades frågan på nytt. Behandlingen här i riksdagen var den 21 mars.

De starka prisökningarna, den fortgående inflationen och det redan tidigare svåra ekonomiska läget för dessa många människor har tvingat fram landsomfattande aktioner för att — det visar ju också den brevskrivning som statsrådet talade om — förmå ansvariga myndigheter att visa dessa elever sitt intresse. Frågan har blivit synnerligen aktuell på senare tid. Den blygsamma ökningen på 40 kronor som regeringen var överens om att ge eleverna vid AMU-utbildningen, är endast något mer än en krona per dag. Detta, fru statsråd, skulle svara mot kostnadsutvecklingen. Det står så i propositionen. Vilken människa kan med nuvarande kostnadsutveckling, inflation och annat klara sig på drygt en krona per

Torsdagen den
16 maj 1974

*Om bättre förmåner
åt elever vid AMS:s
utbildningscentra*

dag? Visserligen har en den här regeringen mycket närstående person sagt att blodpudding är mycket god och närande föda som därtill är väldigt billig. Men man kan inte, fru statsråd, begära att de som går på AMU-utbildning varje dag skall leva på blodpudding.

Representanter för dessa elever uppvaktade i går partiledarna utanför Haga slott. Enligt tidningsmeddelanden i dag var det någon som bara vände på klacken, när dessa elever ville tala med honom. Endast en partiledare, C.-H. Hermansson, tog sig tid att tala med dem och att ta emot en skrivelse med deras krav samt utlovade sitt stöd. Jag hinner inte återge kraven nu – min repliktid är i stort sett redan ute – men jag återkommer. Dessa krav ställer sig vänsterpartiet kommunisterna bakom.

Fru statsrådet LEIJON:

Herr talman! Det gläder mig att konstatera att herr Lorentzon tydligen i varje fall tror att jag är väl informerad om dess problem. Han uttrycker sig så. Men vi kanske kunde diskutera mitt agerande och inte agerandet av personer som inte har möjlighet att delta i den här debatten.

Jag har haft samtal med elever som fört fram dessa åsikter. Vi har också i departementet haft delegationer av elever från olika AMU-centra. I dessa samtal har man visserligen konstaterat – och det kan jag också konstatera – att man inte lever ett lyxliv på utbildningsbidragen, men att man klarar sig på dem utan att tvingas till alltför ensidig kost.

Det har i denna diskussion ofta gjorts jämförelser med socialbidragen, och jag skulle kort vilja beröra den saken. För de ensamstående ligger utbildningsbidragen högre, men om man jämför med Stockholms socialhjälpnorm för gifta och samboende, finner man att socialhjälpnormen ligger högre.

Då skall man dock komma ihåg två saker. Dels ligger Stockholm i detta hänseende relativt högt jämfört med andra delar av landet, dels måste man från socialhjälpnormen göra avdrag för de statliga bostadstilläggen och de allmänna barnbidragen, vilket man inte behöver göra i samband med utbildningsbidragen. Detta gör att jämförelsen med socialbidragen inte är riktigt rättvisande.

När statsverkspropositionen i denna punkt behandlades kunde vi konstatera att den höjning som då beslutades motsvarade prisutvecklingen fram till mars månad. Det finns ingen anledning att förneka att prisutvecklingen senare varit sådan att det nu föreligger en eftersläpning. Samtidigt vet vi emellertid att en stor utredning snart kommer med ett förslag, där man gjort en översyn av alla dessa ekonomiska förmåner. Då kommer dessa frågor att tas upp till ingående behandling.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Först skulle jag vilja infria mitt löfte att till riksdagens protokoll inläsa de krav som eleverna i arbetsmarknadsutbildningen framställt och som i dag finns att läsa i Dagens Nyheter. De kräver att grundbidraget höjs till 900 kronor indexreglerat, att barn tilläggen höjs till kommunal nivå, att bidragstaket slopas, att underhållsskyldighet för barn skall betalas med hela beloppet, att inget avdrag för make/makas inkomst sker samt att full kompensation utbetalas för boendekostnad.

Torsdagen den
16 maj 1974

*Om bättre förmåner
åt elever vid AMS:s
utbildningscentra*

Fru statsrådet erkänner här att bidragshöjningen med något över en krona per dag inte motsvarar prisökningen. Eftersom detta beslut inte träder i kraft förrän efter den 1 juli, är denna höjning uppäten för länge sedan även enligt fru statsrådets uppfattning. Men finns det då inga möjligheter för regeringen att ta initiativ utan att invänta denna utredning? Man vet ju inte när den framlägger sitt resultat och för övrigt inte heller vad resultatet kommer att bli.

Sedan skulle jag vilja ställa ytterligare en fråga: Anser statsrådet att det är av statsfinansiella skäl som eleverna vid AMU behandlas på det sätt som framgår av inrikesutskottets betänkande och även av det anförande som den riksdagsledamot höll som hade utskottets uppgift att föra dess talan i kammaren då frågan avgjordes av riksdagen?

Fru statsrådet LEIJON:

Herr talman! Bara några kommentarer till herr Lorentzons inlägg.

När man diskuterar den utveckling som ägt rum i samhället under våren kanske man skall komma ihåg att även många av de här eleverna har fått tillgodogöra sig höjningen av barnbidrag, extra barnbidrag och subventionering av matkostnaderna som ju gäller för alla människor i det här landet.

Boendekostnaderna, herr Lorentzon, ingår inte i det allmänna grundbidraget utan det finns ett särskilt bidrag till dem. I den kostnadsutvecklingen kan man alltså följa med inom ramen för utbildningsbidragen.

Herr Lorentzon läste här upp vad eleverna vid arbetsmarknadsutbildningscentra hade krävt i olika former av bidragshöjningar. Herr Lorentzon har också sagt att vpk stöder eleverna. Jag vill då bara erinra om att vpk i sin motion framförde förslag om höjning av grundbidraget till 750 kronor, inte 900 kronor som eleverna nu kräver.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Statsrådet gick förbi de frågor som jag ställde och besvarade dem inte. Jag skall upprepa den ena av dem. Är det av statsfinansiella skäl som regeringen har beslutat på det sätt som den har gjort? Det är nämligen så att gåvor och bidrag i det här landet ges åt kapitalet till miljardbelopp. Men här gäller det elever som har tvingats till denna utbildning därför att de blivit arbetslösa. De har tidigare betalat sina skatter, de lever på en icke människovärdig nivå – under existensminimum. Och ändå talar regeringen om att kostnadsmässigt kan man icke gå med på högre bidrag. Är det alltså statsfinansiella skäl som ligger bakom? Den frågan har icke besvarats.

Det är alldeles riktigt att vi i vår motion väckte frågan om en höjning av grundbidraget till 750 kronor. Vi följde arbetsmarknadsstyrelsens förslag. I AMS ansåg man nämligen att ifrågasvarande elever icke kunde leva på det bidrag som tidigare utgick. Från elevhåll hade man inte då visat den aktivitet som man har gjort i dag. Vi stöder de krav som de har framställt.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att återstående på dagens föredragningslista upptagna enkla frågor skulle besvaras efter behandlingen av på föredragningslistan upptagna utskottsbetänkanden.

§ 11 Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 1852–1858 till finansutskottet samt
nr 1859 till jordbruksutskottet.

§ 12 Föredrogs, men bordlades åter trafikutskottets betänkande nr 8.

§ 13 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkanden

Nr 25 med anledning av förslag i propositionen 1974:50 till lag om handläggning av vissa regeringsärenden

Nr 26 med anledning av propositionen 1974:121 med förslag till ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar avseende sekretesskyddet för handlingar rörande enskilds förhållande till bank

Skatteutskottets betänkande

Nr 33 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:115 angående yrkesfiskares rätt till avdrag för ökade levnadskostnader jämte motioner

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 14 **Besökandes tillträde till hyresfastighet som hålls låst under dagtid**

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 18 i anledning av motion angående besökandes tillträde till hyresfastighet som hålls låst under dagtid.

Fröken ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag kan bara beklaga att utskottet inte heller i år ansett att den fråga jag tagit upp i motionen 643 – samma fråga har ju behandlats tre år i följd här i riksdagen – kan bli föremål för lagstiftning. Det gäller alltså fastighetsägares skyldighet att låta besökare få tillträde till hyresfastighet. Tydligt är utskottet väl medvetet om problemet med de stängda portarna, även om man kanske försöker göra det något mindre än det i verkligheten är. Kvantitativt är det naturligtvis inget stort problem, men om man ser till vilka konsekvenserna kan bli för dem som drabbas, är det stort nog. Det gäller gamla, ensamma och sjuka människor, som blir kolossalt isolerade genom den situation de tvingas att leva i.

Problemet har nog inte kvantitativt blivit mindre sedan frågan först väcktes i riksdagen. Utskottet redovisar inget underlag för sitt påstående om detta, och jag tror inte heller att det finns något sådant faktamaterial. Jag har den uppfattningen att antalet stängda portar ökar år från år, men inte heller jag har något faktamaterial.

Torsdagen den
16 maj 1974

*Besökandes tillträde
till hyresfastighet
som hålls låst under
dagtid*

Jag vill säga att jag blev rätt chockad när jag tog del av vad som sagts av hyresmarknadens partsorganisationer i den remissbehandling som utskottet genomfört. När utskottet litar till att frågan kommer att bli löst genom frivilliga avtal vågar inte jag vara lika optimistisk. För det första har inget hänt under de tre år som gått sedan frågan väcktes i riksdagen och organisationerna genom riksdagsbeslutet uppmärksammades på problemet. För det andra kan man bara läsa vad som står i deras remissvar, som redovisas i utskottsbetänkandet.

När Hyresgästernas riksförbund t. ex. konstaterar att det är majoritetens av hyresgästerna i en fastighet som skall avgöra om porten skall hållas låst eller inte och om porttelefon skall installeras eller inte låter detta demokratiskt och riktigt. Det ger emellertid samtidigt uttryck för en skrämmande brist på solidaritet med den minoritet som kommer i kläm. Sveriges fastighetsägareförbund ger uttryck för samma inställning ändå mer rakt på sak. Det heter i dess remissvar: "Självfallet är emellertid att vissa hyresgäster i en fastighet kan ha en från majoriteten avvikande uppfattning om öppethållandetider, porttelefon m. m. Åt detta kan man enligt förbundets uppfattning inte göra mycket."

Ja, det är just det som är problemet. Jag hade därför hoppats att frågan skulle ha kunnat lösas lagstiftningsvägen. Det är ju den vägen vi oftast går i samhället när vi vill slå vakt om minoritetens och utsatta gruppers rätt.

Utskottet, med den sakkunskap som finns där, har naturligtvis större möjligheter än jag att bedöma de tekniska möjligheterna att lagstifta i frågan, och jag har alltså inget yrkande. Men jag beklagar som jag sade inledningsvis, att utskottet inte har kunnat finna någon lösning.

Fru TILLANDER (c):

Herr talman! Som fröken Andersson påpekat har denna fråga vid tidigare tillfällen behandlats i riksdagen. I betänkandet nr 13 år 1972 kom lagutskottet till samma resultat som i det betänkande som i dag behandlas. Vi i lagutskottet inser helt det stora problemet för de människor som berörs, men i likhet med de remissinstanser som har hörts i frågan anser ett enigt utskott det inte vara lämpligt med lagstiftning. Remissinstanser har varit Brottsförebyggande rådet, Hyresgästernas riksförbund, Sveriges fastighetsägareförbund och Stockholms fastighetsägareförening, som alla fyra genomgående har framfört kritiska synpunkter mot att frågan skulle lösas genom lagstiftning.

I motionen nr 643 behandlas ett väsentligt problem för en grupp människor som upplever nackdelarna av att ytterporten till den fastighet de bor i är låst också på dagen. Att det är ett väsentligt problem instämmer både remissinstanser och utskott i. Som exempel på nackdelar omnämns i motionen hur ensamheten och isoleringen för människor ökar genom att vänner, läkare, varubud, hemsamariter osv. finner sig stå inför en stängd port. Svårigheterna kan vara än större; man bör betänka att många människor är rörelsehindrade och dessutom saknar telefon.

Man tycker att motiven för en lagstiftning, i vilken det bestäms att ytterdörrar inte skall få vara låsta under dagen, kunde vara ganska självklara. Genom en sådan lag skulle ju den isolering och ensamhet som

Torsdagen den
16 maj 1974*Besökandes tillträde
till hyresfastighet
som hålls låst under
dagtid*

förekommer inte minst i större städer och i stora fastigheter kunna motverkas. Inte så sällan ser man uppgifter i pressen om hur människor kunnat ligga döda under lång tid utan att någon har märkt något. Anhöriga och vänner har kanske inte funnits, och grannarna har varit anonyma för varandra. Jag vill erinra om dessa tragiska fall därför att de illustrerar hur stor ensamheten ofta kan vara också på de orter där tätheten av människor är mycket stor, där man bor tätt men där det ändå är långt mellan människorna. Det poängterar också hur behjärtansvärt det är att åtgärder vidtas för att skingra ensamheten för äldre och handikappade.

Trots att vi i utskottet inser vari problemet ligger och är medvetna om dess betydelse för många enskilda människor, har vi – liksom remissinstanserna – funnit det lämpligast att man från fall till fall söker sig fram till lösningar som bäst tar hänsyn till den lokala situationen. En principiell lösning, som skulle innebära ett åläggande genom lag att generellt hålla portarna öppna under dagen, skulle förbise det förhållandet att de lokala variationerna bland hyresgästerna kan vara mycket stora beroende på yttre omständigheter, t. ex. husets placering.

För att belysa de praktiska svårigheterna i realiteten kan man som första exempel tänka sig en fastighet där alla boende vill ha en oläst ytterdörr under dagtid. I ett sådant fall bör det rimligen inte vara svårt att komma fram till en lösning som tillfredsställer alla. Det gör man genom en överenskommelse. Man kan som ett andra exempel tänka sig en fastighet där alla tycker att en låst ytterdörr är en trygghetsskapande faktor. Inte heller här bör det vara svårt att bli ense. Däremot skulle det vara tvivelaktigt om en lag bestämde stick i stäv mot vad man genom en praktisk närdemokrati hade kommit överens om. Besvärligare blir det naturligtvis – och det är det tredje exemplet – om en minoritet vill ha låst; men då bör ju dörren vara oläst. Till det resultatet skulle man komma oberoende av om en lag bestämde så. Det fjärde exemplet är slutligen: En majoritet vill ha ytterdörren låst; då bör den rimligen vara låst.

Mot det här resonemanget kan man invända – och det var fröken Andersson inne på – att även om en majoritet i en fastighet önskade ha ytterdörren låst, borde lagen, med hänsyn till att det av de flesta upplevs som tämligen likgiltigt om porten är låst eller inte, ta hänsyn till den minoritet för vilken detta är en angelägen fråga. Det finns emellertid även för minoriteten olika intressen. En låst dörr kan visserligen innebära isolering, men den kan också representera trygghet. För en och samma människa kan dessa intressen komma i konflikt med varandra. En människa som upplever sin isolering vill ha den bruten, men inte på vilket sätt som helst. I många kvarter där gatulivet är oroligt – speciellt äldre människor kan uppleva det som hotfullt – känns den tunga ytterdörren som slår igen bakom ryggen på en som hemfridens första bastion.

Ett enigt utskott har liksom remissinstanserna funnit att problemet lämpar sig bättre för en lösning förhandlingsvägen och att de två parter, hyresgäster och fastighetsägare, som berörs av frågan, borde kunna medverka genom att utarbeta riktlinjer för hur problemen i det enskilda fallet skulle lösas. Det innebär att utskottet nu liksom 1972 och 1973

Torsdagen den
16 maj 1974

*Besökandes tillträde
till hyresfastighet
som hålls låst under
dagtid*

föreslår att motionsyrkandet avslås.

Jag skall till sist citera några rader ur utskottets skrivning som klart uttrycker utskottets uppfattning och bedömning av frågan:

”Utskottet vill starkt understryka det angelägna i att partsorganisationerna aktivt medverkar till att ifrågavarande problem löses på ett smidigt sätt. Med anledning av de nu gjorda remissuttalandena förutsätter utskottet att frågan utan oskäligt dröjsmål görs till föremål för ett samrådsförfarande i den ordning organisationerna anfört.”

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (c):

Herr talman! Fru Tillander har här på nytt gett uttryck för utskottets uppfattning att den här frågan kommer att lösas av sig själv genom förhandlingar på frivillighetens väg. Men de erfarenheter man har av förhållandena gör, som jag sade i mitt anförande, att jag inte funnit anledning till samma optimism.

Det är möjligt att frågan inte går att lösa, och då får vi kanske avföra den från fortsatta överläggningar; det är väl detta som utskottet har kommit fram till. Men förhoppningen att det här problemet skall lösas genom frivilliga överenskommelser har jag skrinlagt för länge sedan, eftersom frågan har väckts så många gånger och ändå ingenting har hänt.

Det gläder mig emellertid att få klargjort att utskottet har förstått problemets vidd. Det gäller att bryta isoleringen för dem som är mest isolerade, och det går inte om man inte kan komma i kontakt med vederbörande.

Fru TILLANDER (c):

Herr talman! Hyresgästernas riksförbund bedömer frågan så att man skall kunna lösa den förhandlingsvägen. Man menar att det är möjligt att få till stånd en rekommendation om öppethållande, och man pekar också på möjligheten att installera porttelefon. Förbundet framhåller att man har mycket god erfarenhet av att sådana rekommendationer efterföljs.

Fröken ANDERSSON (c):

Herr talman! I mitt tidigare anförande framhöll jag att Hyresgästernas riksförbund anser att man skall kunna nå överenskommelse där majoriteten så önskar. Jag reagerade mot detta eftersom minoriteten kommer i kläm – och det var den minoriteten jag ville hjälpa.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 15 Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 31 i anledning av propositionen 1974:76 med förslag till lag om ändring i förordningen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar.

§ 16 Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 32 i anledning av propositionen 1974:1 i vad avser anslag för budgetåret 1974/75 till styrelsen för teknisk utveckling jämte motioner.

Nr 83

Torsdagen den
16 maj 1974

*Teknisk forskning
och utveckling*

Punkten 1

Teknisk forskning och utveckling

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1974:1 bilaga 15 – industridepartementet – under punkten E 1 s. 113–125 föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1974/75, i enlighet med vad chefen för industridepartementet anfört, godkänna avtal och beslut rörande stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m. som inberäknat löpande avtal och beslut innebar åtaganden om högst 85 000 000 kronor under vart och ett av budgetåren 1975/76–1978/79,

2. till Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 191 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1974:240 av herr Helén m. fl. (fp), såvitt nu var i fråga (punkten C),

1974:842 av herr Ullsten m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att förslag om inrättande av en svensk delegation för havsresurser snarast förelades riksdagen,

1974:858 av herr Lothigius m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tillsättandet av en delegation för havsresurser i enlighet med havsresursutredningens förslag,

1974:864 av herr Nordgren m. fl. (m) vari hemställdes

1. att riksdagen beslutade att hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till ombildning av styrelsen för teknisk utveckling (STU) till stiftelse enligt vad i motionen anförts,

2. att riksdagen gav Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande statens utvecklingsfonds anknäpning till STU samt

1974:1529 av herr Sjönell m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen uttalade att styrelsen för teknisk utveckling omformades till stiftelse i enlighet med det i motionen anförda.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att under budgetåret 1974/75, i enlighet med vad chefen för industridepartementet anfört, godkänna avtal och beslut rörande stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m. som inberäknat löpande avtal och beslut innebar åtaganden om högst 85 000 000 kronor under vart och ett av budgetåren 1974/75–1978/79,

2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på

Torsdagen den
16 maj 1974

*Teknisk forskning
och utveckling*

motionen 1974:240 punkten C till Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling för budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av 191 000 000 kronor,

3. att riksdagen i anledning av motionen 1974:864 punkten 1 och motionen 1974:1529 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om en snabb utredning av styrelsens för teknisk utveckling organisation och verksamhetsformer,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:864 i vad avsåg statens utvecklingsfonds anknnytning till styrelsen för teknisk utveckling (punkten 2),

5. att riksdagen i anledning av motionerna 1974:842 och 1974:858 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om tillsättande av en delegation för havsresurser.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande statens utvecklingsfonds anknnytning till STU av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:864 punkten 2 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om statens utvecklingsfonds anknnytning till styrelsen för teknisk utveckling,

2. beträffande insatser inom behovsområdet energiteknik av fru Hambræus (c) och herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 32 behandlar frågor som har samband med styrelsen för teknisk utveckling. Att här på det organisatoriska planet finns bekymmer vet inte bara vi i riksdagen, utan det vet också den tidningsläsande allmänheten. Det har förekommit en del ting som uppmärksammats i vida kretsar.

Sedan utskottet behandlade ärendet har en del nya ting hänt. För egen del tycker jag att vad som förekommit bekräftar riktigheten i det ställningstagande som har gjorts inom utskottet, nämligen att man där inte uttalar sig för vare sig den ena eller den andra parten -- om det ordet får användas -- och att man noterar att ärendet kommer under ögonen på en rad andra instanser som kanske bör ha "förföringsrätt" framför riksdagsbehandlingen. Vi rekommenderar därför att en utredning skall komma till stånd och att den skall göras snabbt men avvakta de resultat som man kan komma till i de granskande instanser som jag nyss nämnde.

Vad jag här, herr talman, ber att få kommentera är en väsentligt mindre sak men en sak som ändå har resulterat i en reservation inom utskottet.

I föl förelåg skiljaktiga meningar mellan departementet och en majoritet av riksdagen om hur den nya statliga utvecklingsfonden skulle organisatoriskt placeras -- huruvida den skulle vara knuten direkt till industriverket eller till STU. Riksdagsbeslutet blev att STU skulle vara

närmaste huvudman för utvecklingsfonden. I detta avseende tycker motionärer från vårt håll att man kanske inte riktigt har fått det resultat som riksdagsbeslutet borde ha givit. Man har den uppfattningen att det egentligen är den administrativa sidan som tagits om hand av STU, medan däremot den mera betydelsefulla del som det sakliga arbetet representerar har som sin huvudman haft departementet. Det betraktar vi som otillfredsställande, och vi vill fästa uppmärksamheten på det genom att föreslå att riksdagen, med bifall till motionen 1974:864 punkten 2, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om statens utvecklingsfonds anknnytning till styrelsen för teknisk utveckling.

Detta är innehållet i reservationen 1, och till den ber jag, herr talman, att få yrka bifall.

I detta anförande instämde herr Nordgren (m).

Fru HAMBRAEUS (c):

Herr talman! "Den tekniska utvecklingens grundläggande betydelse för samhällets omdaning är obestridlig", säger utskottet på s. 13 i det betänkande som vi just nu behandlar. Det blir då en grundläggande fråga hur och av vem denna tekniska utveckling styrs.

Att den styrs är också obestridligt. Forskningsanslag beviljas till vissa projekt och inte till andra.

För inte så länge sedan ansågs varje teknisk nyhet som något gott. En ny uppfinning hade skaffat mänskligheten ny kunskap, kunskap är något gott – okunnighet något som skall undanröjas. På senare år har denna inställning till tekniken börjat förändras. Man har börjat tvivla på att all teknik medför välsignelse. Det är inte alltid önskvärt att göra allt som man har tekniska möjligheter att göra. Alla förändringar behöver inte medföra förbättringar.

Internationell erfarenhet visar att det går att stoppa också mycket stora och dyrbara projekt. Förre generaldirektören Bo Lundberg är på god väg att övertyga världen om vansinnet med Concord och andra överljudsplan för passagerare. Inom andra områden härskar fortfarande den snäva utvecklingsentusiasmen. Vi håller t. ex. på att få ett nytt sätt att meddela oss med varandra, ett nytt skriftspråk, en revolution minst lika stor som Gutenbergs uppfinning av boktryckarkonsten.

Datorindustrins män tänker sig att deras sätt att kommunicera skall bli framtiden på allt fler områden, något som skulle innebära oöverblickbara förändringar för samhället. Vem har ansvar för denna utveckling? Kommer den att göra det lättare för vanliga människor att förstå sin situation och bemästra den? Eller vad är målet för utvecklingen? Och vem styr den? Dataindustriutredningens betänkande måste bli föremål för en förutsättningslös diskussion. Vi måste vara beredda att ändra färdriktning, även när stora investeringar låsts i ett mönster som visar sig felaktigt.

Den storskaliga industrin dominerar vårt samhälle alltmer. Allt större resurser och allt större makt samlas där. Det "byråkratindustriella komplexet" blir allt svårare att rå på.

De forskningsprojekt som passar in i den storskaliga industrins modell

känns hemtama för dem som dominerar när forskningsanslag fördelas. De områdena förstår man sig på. Att teknik skulle kunna vara något helt annat känns främmande för makthavarna. En småskalig teknik, som skulle göra ett annat livssätt möjligt, skulle passa den lilla industrin och underlätta arbetet för dem som använder redskapen. Det skulle vara en enkel, billig men elegant teknik som arbetar med naturen och inte försöker beseгра den.

Sådana tankegångar känns så främmande att de förlöjligas. Men samhället borde i stället vara mån om att öppna alla dörrar för alternativen. Låt oss se vad vi har att välja mellan! Statens pengar, dvs. skattebetalarnas pengar, behöver ju inte ytterligare påskynda den utveckling som går i de stora och etablerade banorna. Där finns tillräckligt med pengar ändå.

När det gäller energiteknik satsar samhället huvuddelen av anslagen på atomkraft. De alternativ som finns blir inte trovärdiga, eftersom de inte får någon ekonomisk chans att visa sina möjligheter.

Riksdagens upplysningstjänst har gjort en uppdelning av STU:s anslag för energiteknik budgetåret 1973/74 på olika forskningsområden och därvid kommit fram till följande siffror:

Forskningsområde	Anslag	
	kr.	%
Kärnkraft (K)	4 617 000	59,6
Vidareutveckling av konventionella energikällor	842 584	10,9
Nya energikällor	575 199	7,4
Projekt som ej kunnat hänföra till något av ovanstående områden	1 704 400	22,0
Summa	7 742 183	100

Uppdelningen är gjord utifrån en projektkatalogs summariska beskrivning av olika projekt, och det har varit svårt att med tillfredsställande säkerhet hänföra vissa projekt till de olika områdena, varför uppgifterna bör användas med försiktighet, säger man på upplysningstjänsten. Det står emellertid klart att lejonparten av skattemedel till energiteknik nu går till atomkraften. I industridepartementets regleringsbrev till STU beräknas dessutom drygt 3 miljoner kronor till atomenergi under behovsområdet Materialteknik.

Av den ytterst summariska framställningen i årets statsverksproposition, bilaga 15, framgår inte att man tänker sig några direktiv om ändrad fördelning för nästa budgetår. Departementschefen säger under S punkt 121: "Kraftigt ökade insatser bör göras på projekt som syftar till effektivare energiutnyttjande." Det är bra. Men till den uranbaserade energiforskningen räknar man också med ökade medel. En sådan snedvridning av samhällets stöd till förmån för en enda teknisk lösning av energifrågan kan inte godtas.

I reservationen 2 har herr Svensson i Malmö och jag föreslagit att STU

i stället bör disponera medlen för väsentligt ökad forskning rörande alternativa energikällor och då huvudsakligen ge möjlighet att ta fram sådana energikällor som är förnyelsebara och inte ökar värmebelastningen på jorden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! På förekommen anledning vill jag markera min och min partigrups ståndpunkt till punkten 1 i reservationen 2.

Anslagen till energiteknisk forskning har i propositionen getts en stark slagsida till förmån för problem och uppgifter som sammanhänger med utnyttjandet av den s. k. smutsiga kärnkraften. Också i andra forsknings-sammanhang har liknande tendenser varit rådande.

Delta framstår som felaktigt från främst tre synpunkter.

För det första har riksdagen förbehållit sig en framtida handlingsfrihet i fråga om riktlinjerna för energiförsörjningen. Detta skulle redan i och för sig ha berättigat till en allsidigare fördelning av forskningsresurserna.

För det andra har det i samband med fjolårets s. k. energikris och den efterföljande offentliga debatten framstått som uppenbart att forskningen här i landet rörande alternativa energikällor, vilka i framtiden kan bli aktuella för utvinning, varit försummad. Denna insikt hade bort påverka anslagspolitiken i helt annan grad än den enligt propositionen faktiskt gjort.

För det tredje talar det allmänna forskningspolitiska läget för en prioritering av insatser till förmån för alternativa energikällor. Forskningsarbetet i fråga om uranbaserad kärnkraft representerar en epok som lider mot sitt slut. De nya och utvecklande insatserna måste göras företrädesvis inom andra sektorer av energikomplexet.

Detta bör inte få hindras av att inflytelserika investerarintressen knutit vittsyftande planer kring en stor satsning på uranbaserad kärnkraft. Framsyntheten kräver en annan prioritering.

Jag yrkar bifall till reservationen 2 av fru Hambraeus och mig.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Frågorna angående den tekniska forskningen och utvecklingen i vårt land är vi i stort sett överens om. Jag vill gärna peka på att anslaget till STU, styrelsen för teknisk utveckling, detta budgetår föreslås höjt med nära 34 miljoner kronor. Näringsutskottet påpekar i sin skrivning också att den tekniska utvecklingens grundläggande betydelse för samhällets omdaning är obestridlig. Vi är alltså överens om att detta är ett mycket viktigt område av samhällslivet och att det därför bör noga uppmärksammas.

I motioner och i annat sammanhang har det anförts att vissa delar av STU:s verksamhet kanske inte är så bra som de borde vara. Man klagat över att det finns för litet anslag till småföretagen, man har talat om bristande förbindelser med företagareföreningar, o. s. v. Man har kort sagt talat för en vidareutveckling av STU.

Utskottet har resonerat om detta och har i sin behandling av ärendet kommit fram till att man bör se över STU:s organisation och arbetsfor-

Torsdagen den
16 maj 1974

*Teknisk forskning
och utveckling*

mer. Utskottet föreslår därför att en utredning tillsätts, en utredning där utöver avnämningens och tekniska intressen också parlamentariker skall vara företrädare. Vi säger — jag vill gärna poängtera det, eftersom det i utskottet har ansetts att vi borde göra det — att utredningen dels bör arbeta snabbt, dels bör avvakta resultatet av vissa utredningar som direkt berör STU:s verksamhet. Vi menar alltså att utredningen bör genomföras så snabbt ske kan utan att föregripa de utredningar som herr Regnéll talade om och som direkt berör STU:s verksamhet. Det är inte möjligt att vänta på utredningen om finansieringen av forskningen o. s. v. Vi anser att den nu aktuella utredningen bör se över hela STU:s verksamhet men också ta ställning till hur man skall kunna skapa en regional organisation för STU. Om detta är som sagt utskottet enigt, och jag tänker inte beröra den frågan mer.

I utskottets betänkande finns ett par reservationer, som jag gärna vill kommentera. Den första handlar om den s. k. utvecklingsfondens anknötning till STU. De som satt med i riksdagen i fjol minns kanske att kungen i sin proposition hade föreslagit att utvecklingsfonden skulle anknytas till industriverket administrativt men att den skulle få en mycket självständig ställning och en särskild styrelse. Det sades att utvecklingsfonden skulle ledas av en särskild styrelse samt administrativt knytas till industriverket genom att verket svarade för den löpande verksamheten i fonden. Detta ändrade riksdagsmajoriteten senare till att den i stället skulle anknytas till styrelsen för teknisk utveckling, men formuleringen i övrigt var densamma — att fonden skulle arbeta under stor självständighet.

Nu hävdas det i en motion att det hela inte har blivit vad riksdagen avsåg; anknötningen till styrelsen för teknisk utveckling har inte blivit så intim som man menade att den skulle bli, sägs det. Jag tror att motionärerna är inne på fel väg; vad propositionen föreslog var att fonden skulle vara självständig och att administrativa göromål skulle handläggas av industriverket. Nu handläggs dessa i stället, enligt riksdagsbeslutet, av STU.

Sedan är STU också med och bereder ärenden i förväg. Det finns folk från STU i styrelsen, och på det sättet har man samverkan. Jag tror att det finns ledamöter i styrelsen som kan berätta om detta bättre än jag gör, och jag går därför förbi dessa förhållanden. Vi har i utskottet ansett att det inte finns anledning att göra något särskilt uttalande i sammanhanget, utan det som har åstadkommit är vad som avsågs med riksdagens beslut.

Den andra reservationen handlar om fördelningen av forskningsanslagen, och reservanterna vänder sig mot den föreslagna fördelningen av anslaget för insatserna inom behovsområdet energiteknik. Fru Hambræus och herr Svensson i Malmö har anfört att de anser att vissa saker har eftersatts och att för mycket pengar har lagts på annat. Vi har i utskottet inte velat alltför ingående bedöma vad som är riktigt och inte riktigt ur rent vetenskaplig synpunkt. Utan tvivel kan just forskning beträffande kärnkraft ha en viss betydelse. Man måste veta vad man sysslar med. Ibland hävdas det att vi skall forska ännu mer för att veta vad som är riktigt och inte riktigt i det sammanhanget. Utskottet har här följt

propositionen, som bygger på vad styrelsen för teknisk utveckling själv har föreslagit om fördelningen av anslag på olika titlar. Det är alltså inte märkvärdigare än så.

På båda dessa punkter yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Sedan vill jag också med några ord beröra frågan om en särskild delegation på havsresursområdet. En hel del utredningar är på gång, och det arbetas inom skilda departement på olika avsnitt av det här området. Från början ansåg vi att det kanske inte nu finns anledning att tillsätta en särskild delegation; Kungl. Maj:t borde i stället pröva frågan när mer av utredningsresultaten lagts fram. Men efter diskussion i utskottet har vi kommit fram till den ståndpunkten att vi anser att det är riktigt att tillsätta en havsresursdelegation. Vi skriver därför att vi anser att det är en ändamålsenlig form och förutsätter att frågan prövas av Kungl. Maj:t samt att förslag läggs fram till nästa år. Jag vill bara poängtera att det varit mer en gradskillnad än en artskillnad i uppfattningarna inom utskottet, men det är ett enigt utskott som står bakom förslaget.

Sedan finns, herr talman, inte mycket mer att säga. Jag vill bara peka på att hela problematiken kring vår forskningspolitik, riksdagens ställning i detta sammanhang, riksdagsledamöternas kunskaper o. s. v. också har tagits upp i en skrivelse från riksdagsrevisorerna. De frågorna behandlas emellertid på annat håll än i näringsutskottet; det är framför allt utbildningsutskottet som har med forskningsråden och forskningen vid våra universitet att göra. I den nämnda skrivelsen pekas på att det pågår en översyn av dessa frågor; det framförs synpunkter på riksdagens hela befattning med dem, särskilda sekretariat osv. Jag skall inte gå djupare in på det än att jag anför att STU finns med också där.

Det är inte någon anledning för riksdagen att i dag ta någon bestämd ställning härvidlag på annat sätt än att uttala att det bör tillsättas en utredning, som skall arbeta förutsättningslöst. Utskottet ger således inte någon uppfattning till känna när det gäller frågan huruvida STU skall förvandlas till stiftelse. Den frågan är inte aktuell i det här sammanhanget, utan utredningen bör arbeta helt självständigt.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Efter allt som har sagts och hänt i STU-frågan den senaste tiden finns det all anledning – såsom tidigare framhållits av herr Regnell och utskottets ordförande herr Svanberg -- att granska styrelsens departementala förankring, dess organisation, verksamhetsformer och arbetssätt. Å andra sidan skulle det väl, helt oavsett de aktuella händelserna, ha varit påkallat och befogat med en genomgripande översyn, av skäl som jag i någon mån skall återkomma till.

Utskottets ordförande har redovisat ett enigt utskotts positiva inställning till utredningskravet och det skulle i och för sig kunna räcka med det, men det må kanske tillåtas mig, herr talman, att utveckla några aspekter på STU:s verksamhet och den föreslagna utredningen.

Liksom utskottet utgår jag visserligen från att den föreslagna organisations- och verksamhetsutredningen avvaktar prövningen i särskild

Torsdagen den
16 maj 1974

*Teknisk forskning
och utveckling*

ordning av de påtalade ansvarsfrågorna -- de som direkt berör STU -- och att man självfallet också skall avvakta redovisningen av de administrativa åtgärder som under en övergångstid vidtas genom industridepartementets försorg. Den omfattning som anslagsfrågorna fått kan emellertid, såvitt jag förstår, på ett olyckligt sätt innebära att den föreslagna utredningen skjuts på en ganska osäker framtid, till stor olägenhet för STU:s arbete och dess avnämargrupper. Om så skulle bli fallet gäller det enligt mitt förmenande att finna former för att utredningen på lämpligt sätt i varje fall kan förberedas genom faktainsamling osv.

STU fyller väsentliga uppgifter för statens stöd till teknisk forskning och industriell utveckling, det är inget som helst tvivel om det. Styrelsen fick, då den inrättades 1968, överta uppgifter som ditintills hade omhänderhaftas av statens tekniska forskningsråd, Malmfonden, institutet för nyttiggörande av forskningsresultat samt Svenska uppfinnarkontoret. Genom det nya ämbetsverkets tillkomst åstadkoms en önskvärd samordning och i flera avseenden också en effektivisering av arbetet. Under hand har organisationen, som vi vet, tillförts värdefulla komplement i form av bl. a. de till vissa universitet och högskolor knutna kontaktsekreteriater samt genom tillkomsten av statens utvecklingsfond.

På vissa punkter -- det har vi klart för oss -- har emellertid under de gångna verksamhetsåren riktats kritik mot STU. Ute på fältet har den uppfattningen vuxit sig allt bredare att STU har för tröga och tidskrävande arbetsrutiner samt att ärendebehandling och beslut i alltför ringa omfattning i verklig mening decentraliserats till styrelsens nämnder och ansvariga befattningshavare inom styrelsen. Personligen tror jag med andra ord att handläggningsproblematiken är en av nyckelfrågorna i betydligt större utsträckning än det i motionerna 864 och 1529 aktualiserade spørsmålet om lämplig verksamhetsform -- "ämbetsverk eller stiftelse".

I sammanhanget bör man erinra sig det uttalande som gjordes av det beredande statsutskottet vid 1968 års riksdagsbehandling, nämligen att beslutsfunktionen inom STU när det gäller anslagsgivningen så långt det är möjligt skall decentraliseras utan att överblick och initiativ hos styrelsen och verkschefen går förlorade. Såväl föredragande departementschefen som utskottet underströk också kravet på flexibilitet i arbetsformer och arbetssätt. Till den angivna inriktningen av arbetets bedrivande bör läggas -- som också framhölls av herr Svanberg -- det under hand allt starkare framväxande kravet på en fördjupad regionalisering av STU:s verksamhet genom bl. a. företagarföreningarna och kontaktsekreteriaten.

Men det finns, herr talman, förvisso också andra frågor som pochar på uppmärksamhet i kanske större utsträckning än spørsmålet om lämplig organisation för STU, i meningen lämplig verksamhetsform. Sålunda har det gjorts gällande att samordningen 1968 har medfört att den tekniska grundforskningen har kommit på undantag. Jag tror att det är rätt. I och med att STU även övertog de uppgifter som handhades av statens tekniska forskningsråd integrerades kan man säga under samma tak mål- och grundforskning. Det är i och för sig värdefullt att teori och praktik på detta sätt länkas samman och att grundforskningen och den

tillämpade vetenskapen arbetar hand i hand, men det tekniska områdets praktiska struktur och kraven på snabba resultat medför lätt en prioritering av den målinriktade forskningen och de industriella utvecklingsprojekten. Även på denna punkt bör erinras om 1968 års riksdagsbehandling, vid vilken folkpartiet, centerpartiet och dåvarande högerpartiet samstämmt framhöll behovet av att vid sidan av STU med i huvudsak samordnande och förvaltande uppgifter bibehålla ett forskningsråd med anslagsgivande uppgifter. Ett av huvudskälen till detta system var just beaktandet av grundforskningens krav.

Som framgår av det utskottsbetänkande som vi i dag behandlar har forskningsproblematiken uppmärksammats och behandlats av bl. a. forskningsrådsutredningen, som har föreslagit att en särskild nämnd bör inrättas inom STU med uteslutande uppgift att ägna sig åt de tekniska grundforskningsfrågorna. Nämnden för teknisk grundforskning föreslås få disponera en särskild medelsram. Oavsett arrangemang – inom eller, som föreslogs 1968, utom STU – måste spørsmålet självfallet bli föremål för en ingående prövning av den av näringsutskottet föreslagna utredningen.

Utöver handlägningsfrågorna och forskningsproblematiken har under hand ytterligare ett viktigt spørsmål aktualiserats – för övrigt också framfört med stort eftertryck av vice ordföranden i STU, generaldirektör Lennart Holm, i hans hörnartikel i dagens DN under rubriken "STU – ingen formsak". Frågan gäller dels den bristande uppföljningen av de projekt som stöds av STU, dels behovet av lämpliga kanaler och en ändamålsenlig organisation för att nyttiggöra forskningsresultat och utvecklingsprojekt i bl. a. kommunerna som ju har ansvaret för samhällssektorer, t. ex. bostadsförsörjningen, kollektivtrafiken, vatten-, avlopps- och avfallshanteringen, där den tekniska forskningens och utvecklingens rön i allt större utsträckning måste ingå i det kommunala beslutsunderlaget. Vad betyder t. ex. utfallet av pågående vetenskapliga utredningar på trafikbuller- och trafikvibrationsområdet för den kommunala general- och stadsplanläggningen? För att ta ett konkret exempel: I Uppsala kommun har man i samråd och samverkan med berörda forskningsinstitutioner visat intresse inte bara för den tekniska forskningen utan också för samhällsinriktad forskning över huvud taget.

Nå, hur förhåller det sig då med frågan om STU:s verksamhetsform? På samma sätt som Lennart Holm på ett övertygande sätt kortfattat utvecklar i den nämnda artikeln – spørsmålet om "ämbetsverk eller stiftelse som ett skenproblem" och debatten om STU som "ingen formsak" – har jag själv upplevt STU-problematiken mera som ett batteri av principfrågor med hänsyn till policy, regional förankring, administrativa rutiner, anslagsgivning, uppföljning och praktisk tillämpning av vunna resultat än som en grundläggande fråga om verksamhetsform.

Låt mig dock helt kort, herr talman, få deklarerat den uppfattningen att jag inte utan vidare, och framför allt inte utan en föregående mycket ingående utredning, kan inse att ämbetsverksformen – i motsats till stiftelseformen – utesluter betryggande arrangemang för ifrågasatt sekretess, en smidig anställnings- och personalpolitik och en inom vida anslagsramar decentraliserad beslutsfunktion. Detta kan såvitt jag förstår åstadkommas även inom ramen för ett ämbetsverk. Gällande sekretess-

och offentlighetslagstiftning samt i den statliga förvaltningen tillämpade — eller i varje fall möjliga - kontraktsprinciper och förekommande programbudgetering kan, såvitt jag förstår, ge i varje fall de formella ramarna och garantierna. En annan sak är förvisso med vilket innehåll dessa ramar fylls och hur relationerna mellan de ansvariga befattningshavarna på olika nivåer utvecklas. Oavsett verksamhetsform förefaller det också ligga i sakens natur att den tekniska forskningens och utvecklingens inriktning måste länkas in i ett politiskt-parlamentariskt sammanhang.

Sammanfattningsvis vill jag, herr talman, uttrycka den förhoppningen att den föreslagna utredningen — med såväl parlamentariker som företrädare för berörda avnäm- och intressentgrupper — utan onödig tidsutdräkt skall kunna komma fram till ett smidigt och effektivt system som beaktar såväl de strukturella policyfrågorna som de mera jordnära handläggningsfrågorna.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i alla delar.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag skall inte gå in på den intressanta problematik som herr Nyquist behandlade — jag åhörde hans anförande med stort intresse. Jag skall i stället i ett kort inlägg koncentrera mig på våra havsresurser och de förslag som framförts i havsresursutredningens betänkande och som går ut på ett bättre tillvaratagande av havets tillgångar.

I två motioner, nr 842 av herr Ullsten m. fl. och nr 885 av mig m. fl., yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om tillsättandet av en delegation för havsresurser i enlighet med havsresursutredningens förslag.

Anledningen till att vi motionerat i denna fråga är helt enkelt den att det på detta område finns en rad uppgifter — både uppgifter som man redan sysslar med och uppgifter som man ännu inte tagit itu med. Det behövs ett förslag om en långsiktig planering av utforskningen av våra havsområden. Vi vet att Östersjöns nersmutsnig gått långt — syrehalten i Östersjöns djup har minskat drastiskt. Det behövs betydande forskningsinsatser på olika områden. Havet är en viktig råvarukälla — där finns tillgång på sand, grus och andra material vilka behöver kartläggas. Med tanke på den framtida exploateringen behövs en omsorgsfull planering för att man skall undvika rovdrift och negativa ekologiska effekter.

Det behövs vidare forskningsinsatser på fiskeområdet. Det krävs en förbättring av vår sjömätning och en bättre kartläggning av klimat, väder och strömförhållanden i havsområdet, så att vi bättre kan utnyttja de möjligheter havet ger.

Räddnings- och bärgningstjänsten måste utvecklas. Oceanografiska mätningar behövs för miljövård, sjöfart, fiske och grundforskning. Det erfordras vidare en prognosberedskap bl. a. i fråga om utbrednings- och blandningsförlopp när det gäller föroreningsutsläpp som kan framkalla katastrofer.

Havsforskningen vid våra högskolor behöver andra och bättre resurser. Slutligen kan man nämna nödvändigheten av en koordinering av de svenska insatserna med internationell havsforskning. Det anses att den svenska havsforskningen är starkt splittrad.

När man läser betänkandet kan man få förhoppningen att utskottet tillstyrker dessa motioner. Jag tror också att utskottets ordförande i debatten har gjort gällande att så är fallet.

Näringsutskottet skriver: "Utskottet delar motionärernas uppfattning om behovet av ett i fastare former bedrivet samarbete inom området. För en sådan samordning torde den av havsresursutredningen föreslagna delegationen vara en ändamålsenlig form. Utskottet förutsätter därför att denna fråga kommer att prövas av Kungl. Maj:t och att förslag föreläggs nästa års riksdag."

Hur kommer då Kungl. Maj:t att pröva frågan? Sker det i enlighet med havsresursutredningens förslag eller i de mer obestämda former som hittills har karakteriserat departementets handlande? Jag kan ha orsak att förmoda att det senare blir fallet. Med de möjligheter jag såsom motionär har haft att sätta mig in i denna fråga vill jag uttrycka en stark oro över att t. ex. några personer i departementet föreslår statsrådet Rune Johansson att gå helt andra vägar än havsresursutredningen föreslår. Jag är alltså långt ifrån säker på att utskottets skrivning och önskemål ger det resultat som de flesta inom utskottet avsett.

1972 avgav havsresursutredningen sitt betänkande. Det var en expertutredning, som verkligen gjorde skäl för namnet. Betänkandet var kvalitativt välgjort. Det fick till övervägande del ett starkt positivt mottagande av remissinstanserna. Många tunga remissinstanser sade sitt ja, bl. a. arbetsmarknadens olika parter. Utredningen kritiserade inte i hårda ordalag vår efterblivenhet i fråga om kunskaper och forskning om våra havstillgångar. Men den som läst utredningen kan konstatera att det finns skäl för en verklig självrannsakan på detta område. Sveriges standard på det tekniska och vetenskapliga området, Sveriges know-how och Sveriges möjligheter att ta vara på sina tillgångar på andra områden motsvaras inte av den aktivitet som vi har visat när det gäller havsresurserna.

Sveriges areal under vatten utgör ungefär 40 procent av vår synliga landareal. Vi har sannolikt mycket stora tillgångar att hämta under vatten. Vi har ett stort ansvar för miljön. Genom att Sverige är omflutet av vatten, har vi ett globalt ansvar för dessa tillgångar.

Havsresursutredningens målsättning går betydligt längre än den som anvisas i de direktiv som styrelsen för teknisk utveckling fått för att utreda formerna för havstekniska forsknings- och utvecklingsinsatser. Från många håll hade man väntat att havsresursutredningens förslag skulle ha tagits upp i ärets petita. Det var en besvikelse att statsrådet direkt sade att han inte var beredd att föreslå detta men däremot att ytterligare utreda vilken prioritering av åtgärderna som skulle kunna vidtas. Ett sådant förslag framfördes också av statsrådet i april.

Jag kan inte förstå varför den nya utredningen inom STU gjordes på detta sätt. Jag vill fråga industriministern: Vilket är motivet? Ville man stoppa havsresursutredningens förslag? De som kan detta område säger att vi ligger många år efter flera industriländer. Hade vi befunnit oss längre fram, där vi borde ligga, hade våra samarbetsmöjligheter med exempelvis Norge varit betydligt bättre när det gäller oljeprojektering. Vårt näringsliv hade varit bättre berett att delta i det tekniska arbetet på

Torsdagen den
16 maj 1974

*Teknisk forskning
och utveckling*

det området. Vi kan inte vänta längre utan måste gå till verket med en samrådsgrupp som kan behandla hela denna problematik.

De informationer som jag har fått visar att flera departement arbetar med frågorna om våra havsresurser, bland vilka också ingår miljöfrågor. Om departementen går in på varandras områden, så uppstår det irritation över att man så att säga trampar varandra på tårna. Man är heller inte klar över vad den ene och den andre gör, och därigenom blir det stora vita fläckar som aldrig kommer att behandlas. Jag kan inte tänka mig att det kan vara riktigt och naturligt att en kvalificerad grupp arbetar inom STU med uppgift att verka för egen förkovran och egna intressen och att den arbetar ungefär så som industriministern sagt i sina direktiv. En sådan arbetsuppgift är givetvis mycket viktig, men låt då en intern grupp inom STU arbeta med den. Vad som erfordras är att man bräddar arbetet med alla de frågor som jag har angivit i början av mitt anförande, ett arbete där departement, STU, marinen, näringslivet, arbetsmarknaden och forskningen skall vara representerade.

Herr talman! Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk längre utan vill bara ställa ett par frågor till utskottsordföranden och statsrådet: Är det utskottets avsikt att inte bara Kungl. Maj:t skall pröva frågan utan att man verkligen räknar med att tillsätta en samrådsgrupp? Och kommer statsrådet att tillsätta en sådan grupp i enlighet med vad jag kan förstå att majoriteten av utskottets ledamöter önskar?

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Till herr Lothigius vill jag bara säga att om det kommer att påfordras att vi tillsätter en samrådsgrupp så får vi överväga det. Målsättningen har klart angivits i den recit som näringsutskottet har presenterat.

Låt mig utöver det säga att jag hälsar med stor tillfredsställelse det förslag som utskottet har lagt fram beträffande en förutsättningslös utredning kring STU. Jag gör det inte minst med hänsyn till att det är ett vittnesbörd om att riksdagen tar sin del av det ansvar som vi gemensamt har för att de av riksdagen beslutade institutionerna verkar i överensstämmelse med riksdagens och regeringens beslut och intentioner. Den sista delen av detta mitt uttalande är vad jag också framhållit för chefen för STU.

Jag vill därutöver tillägga att den berörda utredningen har vi inte på något sätt anledning att skjuta på en obestämd framtid. Om riksdagen beslutar om en sådan, så kommer vi att så snart som möjligt vidta de förberedande åtgärderna för utredningsarbetet.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet sade att om det erfordras kommer vi att osv. Vem avgör, herr statsråd, om det erfordras? Vilket material ligger som underlag för bedömningen av om det erfordras? Är det inte havsresursutredningens förslag med dess mycket starka tekniska inriktning som skall vara underlaget för ett sådant beslut? Om det är på det viset, ser jag med optimism fram emot att en samrådsgrupp skall komma till stånd.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lothigius vill ha ett förtydligande av vad utskottet menar. Jag kan bara säga att utskottet menar exakt vad vi skrivit på vanligt riksdagsspråk: "Utskottet förutsätter därför att denna fråga kommer att prövas av Kungl. Maj:t och att förslag föreläggs nästa års riksdag." Ett sådant uttalande från riksdagen innebär en klar viljeyttring. Det behöver inte särskilt poängteras.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Då är jag nöjd.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Reservationen 1 till detta utskottsbetänkande tar upp förhållandet mellan STU och utvecklingsfonden. Reservationen bygger på motionen 864, i vilken anförs att STU:s centrala uppgift är projektadministration – inte att betala ut löner.

Utvecklingsfonden startade sin verksamhet den 1 juli förra året. Fonden fick 30 miljoner av Investeringsbanken. Jag vill nämna det, eftersom jag sitter i fondens styrelse. Från början hade fonden självfallet inte någon egen personal, utan STU hade att sköta de administrativa uppgifterna. Fonden höll för övrigt till på Investeringsbanken och fick god hjälp även av dess personal i olika avseenden. Alla bedömningar för fondens räkning görs emellertid av personal vid STU, vilket är i enlighet med vad riksdagen uttalat. Vi som då var reseryanter ansåg att STU hade den personal som behövdes för att göra de här projektbedömningarna. Några löner har alltså inte STU behövt betala ut.

Fonden fick ingen personal förrän den 1 mars. Då tillträdde en chef, en handläggare och en kanslist. Det finns alltså tre anställda på fonden. Jag ifrågasätter starkt om man skall ha en särskild kassaadministration för tre stycken anställda. Jag har för mig att det blir enklare och billigare att lägga den löneadministrativa uppgiften på STU än att anställa särskild personal.

I övrigt har, som jag nyss sade, STU skött bedömningarna av alla de ärenden som kommit in. Redan vid starten i juli förra året hade STU en hel del ärenden som slussades över till utvecklingsfonden.

Det har sagts här att det inte skall finnas några vattentäta skott mellan STU och utvecklingsfonden. Det finns det inte heller. Vi tar alla uppgifter som gäller enskilda produktutvecklare, innovatörer, och de som kommer från mindre företag. Däremot tar vi inte stora uppgifter, för de ligger inom STU:s verksamhetsområde. Motionären har nog inte varit riktigt insatt i det verkliga förhållandet när han har skrivit motionen. Det faktiska förhållandet är att STU sköter projektbedömningen och att folk från STU sitter med i fondens styrelse. Detta är helt i enlighet med vad riksdagen ansett.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med

Torsdagen den
16 maj 1974

*Teknisk forskning
och utveckling*

godkännande av den i reservationen nr 2 av fru Hambraeus och herr Svensson i Malmö anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Hambraeus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställen i betänkandet nr 32 punkten 1 mom. 1 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställen med godkännande av den i reservationen nr 2 av fru Hambraeus och herr Svensson i Malmö anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Hambracus begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	270
Nej	—	31
Avstår	—	8

M o m. 2 o c h 3

Utskottets hemställen bifölls.

M o m. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställen, dels reservationen nr 1 av herrar Regnéll och Hovhammar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställen i betänkandet nr 32 punkten 1 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	267
Nej	—	43

M o m. 5

Utskottets hemställen bifölls.

Punkterna 2-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Torsdagen den
16 maj 1974

Bidrag till företagareföreningarnas administrationskostnader, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 33 i anledning av propositionen 1974:1 i vad gäller anslag för budgetåret 1974/75 inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde avseende företagareföreningarna och av dem administrerad garanti- och långivning, m. m. jämte motioner.

Herr TALMANNEN yttrade:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Företagareföreningarna i vårt lands 24 län har fått mer att göra, och sannolikt kommer deras arbetsuppgifter att öka successivt. Genom höjda statliga anslag har det också varit möjligt att utöka föreningarnas personalresurser, och det har också inneburit en betydande utökning av verksamheten i vad gäller både rådgivning och service. En av orsakerna därtill är tillkomsten av statens industriverk från den 1 juli 1973. Det har för företagareföreningarna medfört ökade arbetsuppgifter, och man kan väl också ha anledning att räkna med att arbetsuppgifterna i fortsättningen kommer att bli fler.

Man kan säga att företagareföreningarna i sina respektive län är industriverkets regionala känselspröt. Liksom tidigare skall företagareföreningarna bistå de små och medelstora företagen med kreditförmedling och rådgivande verksamhet. Det är arbetsuppgifter som självfallet kan göras alltmer omfattande, eftersom det finns en ökad flora av saker att hålla reda på. Men det finns också många resurser som man inom företagen skulle kunna utnyttja bättre genom att företagareföreningarna kom in och hjälpte den enskilda företagaren, som ofta har svårt att komma till rätta med allt detta.

I näringsutskottets betänkande nr 33 behandlas dels bidrag till administrationskostnader, dels — under punkten 2 — täckande av förluster i anledning av statligt stöd till hantverks- och industriföretag, dels — under punkten 3 — maximibeloppet för län ur statens hantverks- och industrilånefond.

Utskottet har varit enhälligt i sitt betänkande, men det har även väckts motioner i anledning av propositionen. Vi har i utskottet bedömt frågan om administrationsanslaget som den mest väsentliga. Utskottet har alltså föreslagit ett anslag som är 3 miljoner kronor högre än vad som föreslås i propositionen, och detta medför väsentligt ökade resurser för företagareföreningarna. Det har vi bedömt som det mest angelägna.

Därför har vi i paketlösningen inte ansett oss kunna biträda motionsförslag om bl. a. höjning av räntegarantin från 0,5 till 2 procent av räntan på utlånade medel. Föreningarna kan, därest de har en brist genom förluster, genom särskild framställning till industriverket begära täckning för sådana förluster.

Under punkten 3 behandlas lånetakets höjd. För endast ett par år

Torsdagen den
16 maj 1974

*Bidrag till företags-
reföreningarnas
administrations-
kostnader, m. m.*

sedan höjde riksdagen lånetaket från 150 000 till 200 000 kronor, och det var väl motiverat eftersom kostnadsstegringen varit avsevärd. Utskottsmajoriteten anser nu att alltför kort tid har förflutit sedan man genomförde denna höjning. En annan väsentlig sak som har framförts från Företagareföreningarnas förbund är att den ordinarie kreditverksamheten över bankerna måste utnyttjas så långt det är möjligt. Om man höjer lånegränsen till 300 000 får man räkna med att bankerna inte är så villiga att bevilja de lån som är lämpliga, utan företagareföreningarna får ta även dessa lån. Det blir alltså ett minskat utrymme för den mindre långivningen, som är av avgörande betydelse för företagareföreningarna och framför allt för de mindre företagen. Därför har vi inte ansett det vara angeläget att tillstyrka dessa motionskrav. Dessutom är det så att om man har ett låneprojekt som överstiger 200 000 kronor kan man genom särskild framställning få beloppet höjt.

Utskottet har alltså vid sina överväganden ansett det mest angeläget att öka administrationsbidraget och därför stannat för en pakettlösning. Det innebär att Företagareföreningarnas förbund och företagareföreningarna får 3 miljoner kronor utöver det tidigare anslaget, och det är ett mycket värdefullt tillskott.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr PERSSON i Karlstad (s):

Herr talman! I motionen 866 har vi motionärer krävt att löntagarorganisationerna skall få representation i företagareföreningarnas styrelser.

Den här frågan har varit föremål för riksdagens behandling vid flera tillfällen, och vi motionärer har icke förtröttats utan återkommit. Utskottet har nu äntligen tillmötesgått oss. Fru Lundblad och herr Karlsson i Malung, båda huvudmotionärer, har tidigare motionerat i denna fråga.

De krav vi aktualiserat är viktiga ur löntagarsynpunkt, och vi tror att många missuppfattningar och vissa felsatsningar kan undvikas om de fackliga representanterna sitter med i företagareföreningarnas styrelser. Det kan göra bedömningen mera allsidig, och frågan kan ventileras från alla håll. Detta bör berika debatten eftersom löntagarna redan på ett tidigt stadium kan påverka beslut som berör arbetskamraterna ut på arbetsplatserna.

De remissvar som inkommit är till övervägande delen positiva. Framför allt de stora löntagarorganisationerna LO och TCO anser det viktigt att medlemsorganisationerna ges säte i styrelserna. LO gör en parallell med jordbrukspolitikens regionala organisation och pekar på att inom jordbruket sysselsätts ca 250 000 personer medan det inom industrin sysselsätts inte mindre än ca 1 miljon personer och här saknas facklig representation. LO menar att ju mer samhället satsar, desto mer uppenbart bör kravet på samhällelig insyn i bl. a. företagareföreningarna framstå. LO och TCO är beredda att åta sig ansvaret och påverka utvecklingen även på detta område, och det har vi alla anledning att hälsa med största tillfredsställelse.

Företagareföreningarnas förbund anser att en breddning av styrelsens sammansättning är till fördel för företagareföreningarnas arbete och helt i

linje med strävanden efter ökad information och insyn i näringsliv och samhälle.

SHIO och SAF anser däremot att motionen inte måtte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. De anser att det nuvarande systemet fungerar tillfredsställande. Vi motionärer har alltid hävdats att om nuvarande valordning bibehålls ges icke fackliga organisationer företräde i företagareföreningarnas styrelser, om inte riksdagen uttalar sig för detta. Mönstret från SAF-direktörerna känns igen. Man vill tydligen inte ge löntagarna den berättigade representationen. Motionen och motionsyrkandet får ses som ett led i den allmänna demokratiseringsdebatt som pågår i samhället. Löntagarnas berättigade representation även på detta område bör berika diskussionen och bredda det fackliga inflytandet.

Herr talman! Till sist vill jag med ett par ord beröra det arbetsutskott som utses inom respektive företagareförenings styrelse. De flesta utskott har man gett klart definierade och i många fall rätt vidsträckta befogenheter. Jag hoppas att näringsutskottet har rätt i sin bedömning att denna fråga är av sekundär betydelse och att den förväntade förändringen av företagareföreningarnas styrelser automatiskt avspeglar sig även i arbetsutskottens sammansättning.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än utskottets och yrkar därmed bifall till näringsutskottets betänkande 33, vilket i princip är ett bifall till motionen 866.

Herr RASK (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Andersson i Örebro här har sagt att när det gäller behandlingen av bidragen till företagareföreningarnas verksamhet har det skett en samlad bedömning av olika förslag. Detta sägs också på s. 7 i utskottets betänkande. Eftersom utskottet är enhälligt i sitt ställningstagande, kan jag i stort sett instämma i vad herr Andersson i Örebro anfört. Jag är lika angelägen som han att understryka betydelsen av att föreningarna får ökade resurser under nästa budgetår. Jag vill också understryka att genom en ökning av anslaget till företagareföreningarnas administrationskostnader ges föreningarna på det sättet möjligheter att satsa de ökade resurserna på de mest angelägna uppgifterna ute i de olika föreningarna i landet.

När det gäller motionen om representanter från de fackliga organisationerna i företagareföreningarnas styrelser ställde herr Persson i Karlstad inte något annat yrkande än bifall till utskottets hemställan. Därför behöver inte jag säga många ord.

Jag vill dock understryka några saker i utskottets betänkande under punkten 1.

Herr Persson sade att utskottet haft att behandla ungefär samma motion som vid förra årets riksdag. Detta är riktigt. Då förutsatte utskottet att föreningarna ute i länen skulle ta initiativ i det avseende som motionärerna pläderat för, nämligen att ledamöter från de fackliga organisationerna skulle utses i företagareföreningarnas styrelser.

Det har dock inte hänt något under det gångna året. Lovvärda försök har gjorts i ett par fall men utan resultat. I en förening avvisade helt enkelt föreningsstämman ett förslag om stadgeändring som skulle ha

Nr 83

Torsdagen den
16 maj 1974

Bidrag till företagareföreningarnas administrationskostnader, m. m.

inneburit att två representanter hade kunnat väljas från de fackliga organisationerna i länet.

Det är alltså mot bakgrund av att det här inte har hänt något som utskottet i år skärper sin skrivning och föreslår riksdagen att som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

Om nu riksdagen bifaller näringsutskottets hemställan på denna punkt – alla skäl talar väl för detta eftersom utskottet är enhälligt – förutsätter jag på goda grunder att ett initiativ tas från departementets sida.

De organisationer som herr Persson i Karlstad räknade upp och till vilka utskottet remitterat motionen för yttrande har också i stort sett varit positiva till motionsyrkandet, och detta ger ju ytterligare underlag för att frågan kommer att lösas på ett tillfredsställande sätt.

När det gäller antalet styrelseledamöter i föreningarnas styrelser har utskottet inte sagt något, men jag förutsätter att i de flesta fallen – åtminstone i alla de föreningar som nu har sju ledamöter i styrelserna – och det har de flesta föreningarna i landet – kan antalet ledamöter utökas. På det sättet tillgodoses de anspråk som ställs i motionen på representanter från de fackliga organisationerna.

Jag tror också att det främst från två utgångspunkter är väsentligt att det nu blir representanter för de fackliga organisationerna i föreningarnas styrelser.

För det första får de fackliga organisationerna genom styrelseledamöter en berättigad insyn i föreningarnas verksamhet.

För det andra kommer med all säkerhet genom en sådan styrelserepresentation många missförstånd att skingras – missförstånd som enligt min mening varit oberättigade men likväl förståeliga.

Herr talman! Med det anförda yrkar även jag bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 18 Åtgärder för metallmanufakturindustrin

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 34 i anledning av propositionen 1974:63 angående åtgärder för metallmanufakturindustrin jämte motioner.

I propositionen 1974:63 hade Kungl. Maj:t under åberopande av utdrag av statsrådsprotokoll över handels- och industriärenden för den 15 mars 1974 föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för åtgärder för metallmanufakturindustrin som chefen för industridepartementet förordad,
2. godkänna de riktlinjer för exportfrämjande åtgärder för metallmanufakturindustrin som chefen för handelsdepartementet förordad,
3. till Exportfrämjande åtgärder för metallmanufakturindustrin för

budgetåret 1974/75 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kronor.

Nr 83

Torsdagen den
16 maj 1974

*Åtgärder för metall-
manufakturindu-
strin*

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen framläggs förslag om tidsbegränsade åtgärder för metallmanufakturindustrin. Förslagen syftar till att dels höja kunskapsnivån inom branschen, dels främja exporten och åstadkomma en mer planmässig strukturomvandling inom vissa delar av branschen.

I propositionen föreslås att delar av metallmanufakturindustrin budgetåret 1974/75 inordnas bland de branscher som omfattas av systemet med statliga lånegarantier — strukturgarantier — och omställningsbidrag för konsultundersökningar.

För att förmedla ny teknik och forskningsrön till branschens företag föreslås teknisk konsulentverksamhet med viss inriktning på Eskilstuna-regionens manufakturindustri som en försöksverksamhet under tre år fr. o. m. den 1 juli 1974. Intensifierade insatser i fråga om företagsservice föreslås för manufakturföretag i Eskilstuna-regionen under likaså tre år. Kostnaden för dessa åtgärder beräknas till totalt 1 450 000 kronor, varav 450 000 kronor för budgetåret 1974/75.

För exportfrämjande åtgärder beräknas en medelsram av 2,1 miljoner kronor för en treårsperiod. För budgetåret 1974/75 beräknas kostnaderna till 700 000 kronor.

Kostnaden för åtgärderna beräknas för hela perioden till 3 550 000 kronor. För budgetåret 1974/75 föreslås sammanlagt 1 150 000 kronor.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de i anledning av propositionen väckta motionerna

1974:1761 av herr Pettersson i Västerås m. fl. (vpk),

1974:1762 av herr Sjönell m. fl. (c) vari, såvitt här var i fråga, hemställtts att riksdagen beslutade

1. att teknisk service tillfördes metallmanufakturbranschen i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att krav på samgående med annat företag inte fick ställas som villkor för lån med strukturgaranti eller motsvarande bidrag,

dels motionen 1974:1135 av herr Pettersson i Västerås m. fl. (vpk).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionen 1974:1762 punkten 1 godkände i propositionen 1974:63 förordade riktlinjer för åtgärder för metallmanufakturindustrin,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1762 såvitt den avsåg visst villkor för lån med strukturgaranti (punkten 3),

3. att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1974:1135 om lokalisering till Eskilstuna av statlig verkstadsindustri,

b) motionen 1974:1761 i samma ämne,

4. att riksdagen godkände i propositionen 1974:63 förordade rikt-

linjer för exportfrämjande åtgärder för metallmanufakturindustrin,

5. att riksdagen med bifall till propositionen 1974:63 i ifrågavarande del till exportfrämjande åtgärder för metallmanufakturindustrin för budgetåret 1974/75 under tionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 700 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glöminge (c), Gustafsson i Byske (c), Hovhammar (m) och Petersson i Ronneby (c) samt fru Oskarsson (c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen skulle

a) i anledning av propositionen 1974:63 i ifrågavarande del och med bifall till motionen 1974:1762 punkten 1 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om teknisk service för metallmanufakturindustrin,

b) i övrigt godkänna i propositionen förordade riktlinjer för åtgärder för metallmanufakturindustrin.

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Metallmanufakturindustrin väntas stå inför en omfattande omställning. Plastprodukter kommer in och ersätter tidigare metallvaror. Mekaniseringen tränger tillbaka produktionen och försäljningen av de traditionella handverktygen. Distributionsstrukturen ändras snabbt.

Den här industrigrenen sysselsätter ca 78 000 personer fördelade på ungefär 1 800 arbetsställen. Företagen är i huvudsak mindre eller medelstora. Branschen är i mindre utsträckning än andra grenar av verkstadsindustrin inriktad på export. Den är också koncentrerad till vissa regioner, främst Eskilstuna-, Stockholms- och Värnamoregionerna. Man räknar med att tillväxttakten i branschen kommer att bli låg under 1970-talet.

Det måste också betonas att det inte är en enhetlig bransch. Konkurrenssituationen, företagsstrukturen, efterfrågeutvecklingen m. m. skiljer sig avsevärt inom olika delar av branschen, och det är de förhållandena som måste ligga till grund för en bedömning av behovet av olika åtgärder. Den omvandling av branschen som sker är en nödvändig process för att motsvara en förändrad efterfrågan på de produkter som tillverkas.

Åtgärder för att skapa bättre utvecklingsmöjligheter för metallmanufakturindustrin måste – som framgår av vad jag här sagt – vara inriktade på att förändra förhållandena inom företagen, relationerna mellan företagen i branschen och relationen mellan branscherna. Det är mot den bakgrunden som det i propositionen 63 föreslås en rad insatser, som redovisas i näringsutskottets betänkande nr 34.

De åtgärder som föreslås för metallmanufakturindustrin syftar till att höja kunskapsnivån inom branschen, främja exporten och åstadkomma en mer planmässig strukturomvandling inom vissa delar av branschen. Sålunda föreslås att delar av manufakturindustrin skall inordnas bland de branscher som omfattas av statliga lånegarantier, strukturgarantier och omställningsbidrag. Vidare föreslås att en teknisk konsulentverksamhet

inrättas med viss inriktning mot Eskilstuna och att verksamheten skall drivas på försök under tre år. Därutöver innebär propositionens förslag att intensifierade insatser görs i fråga om företagservice för manufaktur-företag under tre år. Kostnaden beräknas till 1 450 000 kronor, varav 450 000 kronor avser budgetåret 1974/75. Slutligen föreslås att export-främjande åtgärder sätts in inom en medelsram av 2,1 miljoner under en treårsperiod. Budgetåret 1974/75 beräknas kostnaderna uppgå till 700 000 kronor. Totalt beräknas insatserna för hela perioden till 3 350 000 kronor, varav 1 150 000 kronor faller på budgetåret 1974/75.

I reservationen av herr Regnéll m. fl. anföres att ytterligare medel bör anslås till teknisk service. Utskottet har funnit att motionärernas önskemål i huvudsak blivit tillgodosett genom det förslag som nu är under behandling.

Jag yrkar därför, herr talman, avslag på reservationen och bifall till vad utskottet hemställt under alla punkter i betänkandet.

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Metallmanufakturbranschen har mötts av en hårdnande konkurrens, dels på grund av att andra material har kommit till användning, dels på grund av att mera avancerade arbetsmetoder med maskiner i stället för med handverktyg har kommit till och dels, vilket i grunden är mycket positivt, därför att tidigare lägre utvecklade länder har kommit upp industriellt och därigenom erbjudit oss en hårdare konkur-rens på metallmanufakturindustrins inte alltför komplicerade område.

Världshushållningsmässigt är det här bra. Det finns ingen översinnlig makt som säger att vi svenskar i alla tider skall leva skyddat och gott på inmutade områden. När andra gör framgångsrik entré på dessa får vi använda våra resurser, vår fantasi och vårt kunnande för att hänga med i konkurrensen och för att utveckla verksamheter på andra områden där våra förutsättningar är goda.

Sådana här omställningar får dock följder för sysselsättningen och kan slå mycket hårt regionalt. Så har genom den här processen på metallsidan skett i Eskilstuna. Medvetna statliga åtgärder i det förgångna har gjort Eskilstuna till en järnmanufakturstad.

Detta befriar naturligtvis inte kommunen och dess näringsliv från ansvar. Starka lokala satsningar har gjorts i samverkan, men utgångspunk-ten ger staten ett särskilt ansvar som, det skall villigt erkännas, den regering vi har inte har undandragit sig.

Den partiella stödområdesplaceringen har varit till nytta. De statliga lokaliseringsåtgärderna är liksom en hel del annat också värdefulla.

Tro inte att det alltigenom råder nöd och elände i Eskilstuna. Vi har allmänt goda konjunkturer och det drivs en riktig politik i landet som också kommer Eskilstuna till del, men nog medför en minskning med 3 000 arbetstillfällen under ett decennium – med de följder detta har för löneläge och skattekraft m. m. – problem för en så pass liten kommun. Jag har här lagt samman den nedgång som har skett med metallmanufaktur-tutredningens prognos.

Denna utredning pekar, liksom industriministern och regeringen i propositionen, på att tillskott behövs särskilt beträffande offentlig

Torsdagen den
16 maj 1974

*Åtgärder för metall-
manufakturindu-
strin*

förvaltning. Detta talar väl så tydligt om var industriverket bör ligga, varför en stor del av den eljest motsedda debatten på nästa punkt av kammarens föredragningslista bör vara överflödigt.

De branschriktade åtgärder som regeringen föreslagit i propositionen välkomnas varmt i Eskilstuna. Det räcker med att utan ovationer och uppräknig av väl kända fakta notera detta. Det räcker också med att ta fasta på vad som sägs om industriverkets ansvar i vad gäller industriella nytillskott, och jag hoppas att utfästelsen om stöd för utflyttning av privat förvaltning når fram till rätt adress.

Metallmanufakturutredningen har funnit att Eskilstunaregionen också behöver stimulans utanför den bransch som hittills gett regionen dess karaktär. Det pekades i utredningen på:

förbättring av vägkommunikationerna,
förbättring av järnvägskommunikationerna,
förbättring av utbildningsmöjligheterna,
expansion av den statliga verksamheten i Eskilstuna och
regionalpolitiskt stöd vid förläggning av serviceverksamhet till Eskilstuna.

Allt detta är saker som de socialdemokratiska riksdagsmännen i Sörmland har brutit lansar för. Det skall vi fortsätta med.

Ett i helhetshänseende viktigt steg i rätt riktning tas genom bifall till näringsutskottets hemställan i dess betänkande nr 34. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! I det betänkande från näringsutskottet som vi nu diskuterar behandlas propositionen 63 med förslag till åtgärder för metallmanufakturindustrin. Tidigare år har åtgärder beslutats av riksdagen för glasindustrin och även för träindustrin. Det har varit något ganska betecknande både för 1970-talet och för 1960-talet att den ena branschen efter den andra kommit i svårigheter. Förslagen avser främst teknisk konsultverksamhet, företagsservice och exportfrämjande åtgärder.

I anslutning till propositionen har från centergruppen väckts en motion som föranlett en reservation i utskottet, vilken också ledamöterna från moderata samlingspartiet har ställt sig bakom. Vi har i motionen understrukt hur viktigt det är att metallmanufakturindustrin återfår sin tidigare starka ställning i Sveriges näringsliv. Man kan fastslå att det i första hand är tre faktorer som ligger bakom den avtagande efterfrågan på produkterna inom detta område. Ändrade distributionsformer och nya tekniska lösningar, som man av olika orsaker inte alltid kan realisera i vårt land, är två sådana faktorer. Det är dock troligen konkurrensen från andra material, i huvudsak från plastsektorn, som har skapat de stora problemen. Emellertid kan den ändrade situationen på oljemarknaden mycket väl tänkas leda till att plastsektorns avsättningsmöjligheter reduceras, vilket i sin tur skulle stärka metallmanufakturindustrin.

Industriministern framhåller i propositionen att det behövs en ny teknik i metallmanufakturbranschen – det har han väl rätt i – och föreslår 150 000 kronor för detta ändamål. Vi anser att det egentligen

skulle behövas ett större belopp och menar att 1 miljon kronor på tre år säkerligen skulle vara en välplacerad satsning.

Departementschefen nämner att industriverket redan har inlett utredningsverksamhet för att förbättra underleverantörssystemet i branschen. Att förstärka underleverantörssystemet betyder ju många fördelar på en gång. Man slipper nedläggning av en del mindre företag, man slipper kanske strukturförändringar i så stor utsträckning och man slipper omflyttning av arbetskraft.

Särskilt på en punkt har vi emellertid en avvikande mening. Vi kan inte dela departementschefens tro på att strukturgarantier skulle ge många företag den bästa möjligheten att överleva. Enligt vår uppfattning bör bidragen inte kopplas till ett absolut krav på sammanläggning utan fastmer användas för produktförnyelse och ökade kunskaper inom företagen. Det är en linje som vi har slagit fast tidigare när det gällde glasindustrin och träindustrin.

I propositionen 63 föreslås också insatser i Eskilstunaregionen under en treårsperiod. Det är nog riktigt att denna region kan komma att drabbas av en nedgång och ökad friställning av arbetskraft inom metallmanufakturbranschen. Nu har en Eskilstunarepresentant sagt att den utvecklingen skall bekämpas från det lokala hållet, och jag tror också att man i detta område kommer att göra allt vad man kan.

Vi anser det vara riktigt att det här stödet sätts in och förnekar på intet sätt att en nedgång av antalet sysselsatta i Eskilstuna kan komma i större omfattning under 1970-talet. Emellertid tycker vi att sådana här stödåtgärder skulle behöva sättas in i vidare utsträckning över hela landet.

Med de här få orden, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen vid näringsutskottets betänkande nr 34.

Med detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, var överläggningen slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Glömminge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 34 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja — 184
Nej — 123

§ 19 Lokaliseringen av statens industriverk, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 35 i anledning av propositionen 1974:47 angående riktlinjer för kursverksamheten vid statens industriverk m. m., propositionen 1974:1 i vad avser anslag till företags- och branschfrämjande åtgärder samt motioner.

I propositionen 1974:1 bilaga 15 – industridepartementet – under punkten B 4 (s. 25–46) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

1. godkänna av chefen för industridepartementet förordade riktlinjer för stimulansåtgärder för pälsindustrin,
2. till Företags- och branschfrämjande åtgärder för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 14 100 000 kronor.

Förslaget under 2 hade återkallats i propositionen 1974:47, där nytt förslag till anslag för det angivna ändamålet framlagts.

I propositionen 1974:47 hade Kungl. Maj:t under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden för den 15 mars 1974 föreslagit riksdagen att

dels

1. godkänna av chefen för industridepartementet förordade riktlinjer för kursverksamheten m. m. vid statens industriverk,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsanordningar och åtgärder i övrigt som behövdes för genomförande av förslagen i propositionen,

dels för budgetåret 1974/75 under trettonde huvudtiteln anvisa

1. till Statens industriverk: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag av 13 374 000 kronor,
2. till Statens industriverk: Utredningar m. m. ett reservationsanslag av 2 730 000 kronor,
3. till Statens industriverk: Kursverksamhet m. m. ett förslagsanslag av 1 000 kronor,
4. till Statens industriverk: Bidrag till kursverksamhet m. m. ett reservationsanslag av 11 260 000 kronor,
5. till Statens industriverk: Utrustning ett reservationsanslag av 200 000 kronor,
6. till Företags- och branschfrämjande åtgärder ett reservationsanslag av 16 250 000 kronor.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Enligt beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973:41, NU 1973:54, rskr 1973:225) skall statens institut för företagsutveckling (SIFU) integreras med statens industriverk den 1 juli 1974. Vidare skall SIFU:s nuvarande verksamhet ytterligare regionaliseras och en enhet vid nuvarande SIFU, omfattande ca 100 personer, lokaliseras till Borås (prop. 1973:55, InU 1973:22, rskr 1973:220).

I propositionen redovisas de förslag till ändringar i industriverkets organisation som föranleds av nämnda beslut. Vidare anges vissa riktlinjer för hur den verksamhet som SIFU nu ansvarar för skall bedrivas. Övergripande planerings- och styrningsfrågor för verksamheten föreslås bli samordnade med övriga frågor rörande företagservice inom industriverket. Den operativa delen av verksamheten, dvs. planering, genomförande och uppföljning av kursverksamheten och de tekniska tjänsterna, föreslås bli sammanhållna inom en särskild enhet med stor självständighet och lokaliserad till Borås. Ett särskilt råd avses bli knutet till enheten för att medverka vid planering och uppläggning av verksamheten. Till enheten skall vidare knytas filialer på vissa orter med uppgift att biträda bl. a. vid marknadsföring och genomförande av tjänsteutbudet.

I propositionen föreslås även att en utbildningskonsulentfunktion successivt byggs upp vid varje företagareförening. För detta ändamål beräknas nästa budgetår 1,7 miljoner kronor.

För verksamheten vid industriverket föreslås för budgetåret 1974/75 anslag på totalt 27,6 miljoner kronor.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de i anledning av propositionen 1974:47 väckta motionerna

1974:1663 av fru Jordan m. fl. (s),

1974:1695 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c),

1974:1722 av herr Ekinge (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag angående lokalisering av statens industriverk och att vad i motionen anförts därvid beaktades,

1974:1723 av herr Hammarberg m. fl. (s, c, fp, vpk) vari hemställdes att riksdagen beslutade att Västerås kom med som en alternativ lokaliseringsort för statens industriverk i den utredning som Kungl. Maj:t enligt propositionen skulle göra,

1974:1724 av herr Nordgren m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen till Statens industriverk: Förvaltningskostnader för budgetåret 1974/75 under trettonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 10 900 000 kronor,

1974:1725 av herr Nordgren m. fl. (m, c, fp),

1974:1726 av herrar Strömberg (fp) och Romanus (fp),

dels den i anledning av propositionen 1974:63 väckta motionen 1974:1762 av herr Sjönell m. fl. (c), såvitt nu var i fråga (punkten 2),

dels de under den allmänna motionstiden väckta motionerna

1974:239 av herr Helén m. fl. (fp), såvitt nu var i fråga,

1974:542 av fru Hörnlund (s) och herr Carlstein (s) vari hemställdes att riksdagen beslutade lokalisera statens industriverk till Borås,

1974:554 av herr Westberg i Ljusdal m. fl. (fp, c, m),

1974:845 av herrar Carlström (fp) och Nordgren (m),

1974:865 av herr Persson i Heden m. fl. (c, m) vari hemställdes att riksdagen beslutade att hela industriverket skulle förläggas till Borås,

1974:870 av herr Sjönell m. fl. (c),

Torsdagen den
16 maj 1974

*Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.*

- 1974:1122 av herr Eriksson i Ulfsbyn m. fl. (c, m, fp),
1974:1131 av herr Nordgren (m) och fru Oskarsson (c),
1974:1133 av fru Oskarsson m. fl. (c, m, fp),
1974:1492 av herr Gernandt (c),
1974:1504 av herrar Olof Johansson i Stockholm (c) och Stridsman
(c),
1974:1508 av herrar Jonsson i Alingsås (fp) och Hörberg (fp) vari
hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening
uttalade att det planerade industriverket borde lokaliseras till Borås,
1974:1515 av herrar Larsson i Borrby (c) och Josefson (c),
1974:1524 av herr Nordgren m. fl. (m) samt
1974:1530 av herr Sjönell m. fl. (c).

I fråga om lokaliseringen av statens industriverk, ett ämne som
behandlats i propositionen och vissa motioner, hade inrikesutskottet
avgivit yttrande (InU 1974:1y).

Utskottet hemställde

1. beträffande SIFU-enhetens ställning inom statens industriverk att
riksdagen med avslag på

- a) motionen 1974:1725 punkten 1,
- b) motionen 1974:1725 punkten 6

godkände i propositionen 1974:47 angivna riktlinjer för kursverksam-
heten vid statens industriverk i ifrågavarande del,

2. beträffande SIFU:s filialorganisation att riksdagen med avslag på

- a) motionen 1974:1524,
- b) motionen 1974:1695,
- c) motionen 1974:1725 punkten 2,
- d) motionen 1974:1725 punkten 5

godkände i propositionen 1974:47 angivna riktlinjer för kursverksam-
heten vid statens industriverk i ifrågavarande del,

3. beträffande SIFU-filialernas ställning i förhållande till företagare-
föreningarna att riksdagen med avslag på motionen 1974:1725 punkten 7
godkände i propositionen 1974:47 angivna riktlinjer för kursverksam-
heten vid statens industriverk i ifrågavarande del,

4. beträffande principer för SIFU:s kursavgifter att riksdagen skulle
avslå motionen 1974:870,

5. beträffande utbildningsåtgärder för byggnadsbranschen att riks-
dagen skulle avslå motionen 1974:1492,

6. beträffande anslag till statens industriverk för kursverksamhet att
riksdagen med bifall till propositionen 1974:47 i ifrågavarande delar för
budgetåret 1974/75 under trettonde huvudtiteln anvisade

a) till Statens industriverk: Kursverksamhet m. m. ett förslagsanslag
av 1 000 kronor,

b) med avslag på motionen 1974:1725 punkten 3 till Statens
industriverk: Bidrag till kursverksamhet m. m. ett reservationsanslag av
11 260 000 kronor,

7. beträffande rese- och traktamentsbidrag till deltagare i SIFU:s
kurser att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1133,

Torsdagen den
16 maj 1974

*Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.*

8. beträffande lokaliseringen av statens industriverk att riksdagen med avslag på

- a) motionerna 1974:542, 1974:865 och 1974:1508 (avseende Borås),
- b) motionen 1974:1722 (avseende Eskilstuna och Nyköping),
- c) motionen 1974:1723 (avseende Västerås),
- d) motionen 1974:1663 (avseende Stockholms södra förorter),
- e) motionen 1974:1726 (avseende förortskommun inom Storstockholm)

godkände vad som anförts i propositionen 1974:47 i ifrågavarande del,

9. beträffande riktlinjer i övrigt för kursverksamheten vid statens industriverk, m. m. att riksdagen skulle

a) i övrigt godkänna de i propositionen 1974:47 angivna riktlinjerna för kursverksamheten m. m. vid statens industriverk,

b) med bifall till propositionen i ifrågavarande del bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsanordningar och åtgärder i övrigt som behövdes för genomförande av vad som föreslagits i propositionen,

10. beträffande anslag till statens industriverk för förvaltningskostnader att riksdagen med bifall till propositionen 1974:47 i ifrågavarande del och med avslag på motionen 1974:1724 till Statens industriverk: Förvaltningskostnader för budgetåret 1974/75 under tretttonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 13 374 000 kronor,

11. beträffande anslag i övrigt till statens industriverk att riksdagen med bifall till propositionen 1974:47 i ifrågavarande delar för budgetåret 1974/75 under tretttonde huvudtiteln anvisade

a) till Statens industriverk: Utredningar m. m. ett reservationsanslag av 2 730 000 kronor,

b) till Statens industriverk: Utrustning ett reservationsanslag av 200 000 kronor,

12. beträffande anslag till företags- och branschfrämjande åtgärder att riksdagen – med konstaterande att i propositionen 1974:1 bilaga 15 under punkten B 4 framlagt förslag i ämnet återkallats – med bifall till propositionen 1974:47 i ifrågavarande del och med avslag på

- a) motionen 1974:239 punkten B,
- b) motionen 1974:554,
- c) motionen 1974:1504,
- d) motionen 1974:1515,
- e) motionen 1974:1530,
- f) motionen 1974:1725 punkten 4,
- g) motionen 1974:1762 punkten 2

till Företags- och branschfrämjande åtgärder för budgetåret 1974/75 under tretttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 16 250 000 kronor,

13. beträffande avsättning av medel för viss konsultverksamhet att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1974:239 punkten C,
- b) motionen 1974:1122,

14. beträffande stimulansåtgärder åt pälsindustrin att riksdagen godkände de i propositionen 1974:1 bilaga 15 under punkten B 4 angivna riktlinjerna för stimulansåtgärder för pälsindustrin,

Torsdagen den
16 maj 1974.

Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.

15. beträffande företags- och branschfrämjande åtgärder för stenindustrin att riksdagen skulle avslå motionen 1974:845,

16. beträffande utbildningsåtgärder för skrädderiidkare att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1131.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande lokaliseringen av statens industriverk av herr Börjesson i Glömminge, fru Hambraeus, herr Petersson i Ronneby samt fru Oskarsson (samtliga c) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa, att riksdagen skulle

a. i anledning av motionerna 1974:542, 1974:865, 1974:1508, 1974:1722 och 1974:1723 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om inriktningen av det fortsatta utredningsarbetet rörande lokaliseringen av statens industriverk,

b. avslå motionerna 1974:1663 och 1974:1726 om lokalisering av statens industriverk inom Stockholmsområdet,

2. beträffande anslag till statens industriverk för förvaltningskostnader av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av propositionen 1974:47 i ifrågavarande del och motionen 1974:1724 till Statens industriverk: Förvaltningskostnader för budgetåret 1974/75 under trettonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 11 574 000 kronor.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Vid detta utskottsbetänkande, nr 35, har vi från centern en reservation som gäller övervägandena om placering av statens industriverk. Jag skall inte beröra något annat än själva lokaliseringsfrågan.

I proposition nr 47 föreslår industriministern att verket lokaliseras till Stockholmsregionen. Däri instämmer inrikesutskottet, som har haft frågan till behandling, och även näringsutskottets majoritet.

I detta sammanhang har det under riksdagssessionen väckts många motioner där olika lokaliseringsorter föreslås. Representanter för en rad orter som anser att de behöver bevaka sina intressen och menar att näringslivet och samhällslivet på orten behöver förstärkas har föreslagit sin hemort för placering av industriverket. Men det finns också motioner från Stockholmsregionen med i den här packen, där Stockholmsregionen ges förord och olika delar av denna region utpekade som lämpliga för lokaliseringen.

Vi reservanter anser att en allvarlig prövning av lokalisering utanför Stockholm bör övervägas -- dessa synpunkter får inte skäras av redan nu. Vi har väl vissa orter i åtanke. Jag kan nämna Borås, som lämpligen kan komma med i en slutlig prövning.

Det får ju inte vara så att pendeln slår tillbaka, när det nu skett en hel del utflyttningar från Stockholmsområdet och -- som vi vet -- kritik riktats mot detta. Man får inte börja med en utjämning för att ge

Torsdagen den
16 maj 1974*Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.*

Stockholmsregionen andra företag som kompensation för dem som regionen förlorat.

Det är mycket viktigt att man prövar vilka institutioner som bäst kan ligga utanför Stockholm och vilka institutioner som absolut bör förläggas inom Stockholmsområdet. Jag tycker att statens industriverk ligger närmare till för utflyttning än en del andra – t. o. m. närmare än statens vägverk kanske. Nåväl – det kan bedömas olika. Men vi reserverar anser att industriverket inte är en av de institutioner som med absolut nödvändighet behöver ligga i Stockholm.

Statskontoret har utrett frågan och funnit att det lämpligaste skulle vara en lokalisering till Stockholmsområdet. Statskontoret vill emellertid inte ange vilken sektor av området som skulle vara lämpligast.

Var i Stockholm verket skulle ligga kan vara av mindre betydelse ur rikssynpunkt. Varken inrikesutskottet eller näringsutskottet har angett vilka skäl som gör att man förordar en placering i Stockholm – man har bara följt upp statskontorets argumentering och som sagt inte direkt angett några skäl.

Departementschefen säger att den operativa verksamheten skall knytas till Borås med några filialer placerade ute i landet i övrigt. Men den del av verket som placeras i Borås skall sortera direkt under verksledningen. Följer man propositionen kommer Boråsdelen således att sortera direkt under verksledningen här i Stockholm.

Industriministern anger som huvudskäl för lokalisering till Stockholm att om verket skulle placeras utanför Stockholmsregionen skulle det få svårt att fullgöra sina utredande och verkställande uppgifter på det industripolitiska området. Vad som kan läggas in i dessa motiv är svårt att säga, men man kan ju alltid gissa. Är avsikten att regeringen skall ha en närliggande övervakande funktion kan man förstå det. Frågan är emellertid om det är mer nödvändigt i detta fall än när det gäller övriga ämbetsverk.

Detta är skälen till att vi har avgivit vår reservation; vi vill att man skall vänta med att bestämma lokaliseringsorten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1, som har fogats till näringsutskottets betänkande nr 35.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! När regeringen i fjol föreslog att industridepartementet skulle byggas ut med ett ämbetsverk frågade vi oss på moderat håll om detta verkligen var riktigt. De utredande uppgifterna rörande industriella förhållanden här i landet hade, tyckte vi, klarats av tillfredsställande i samarbete mellan industridepartementet och de olika intresseorganisationerna. En uppläggning sådan som den regeringen föreslog befarade vi skulle leda till en ökad byråkratisering av denna utredningsverksamhet, en dubblering av hopsamlandet av det faktamaterial som redan fanns inom olika branschorganisationer och en tung hantering av dessa fakta i händerna på personer som i och för sig kunde ha utmärkt utbildning och fallenhet för utredningsuppdrag men som saknade den direkta kontakt med verkligheten som man har i de olika branschorganisationerna.

Nå, verket kom till stånd från den 1 juli i fjol, och nu föreslås en

Torsdagen den
16 maj 1974

*Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.*

ytterligare utbyggnad. Detta har vi reagerat emot och sagt att takten bör åtminstone vara långsammare och försiktigare när det gäller att bygga ut detta redan ganska stora ämbetsverk. Det har också i detta ärende väckts en motion, nr 1724, som går ut på en reduktion av det antal tjänster som föreslagits i propositionen. För att ge en uppfattning om den nedskärning som man siktar till i motionen kan jag nämna att man skulle spara ungefär 2 miljoner kronor, dvs. man skulle gå ner från föreslagna 13,4 till 11,6 miljoner, alltså ungefär 15 procent lägre. Vi föreställer oss att man skulle uppnå samma effektivitet genom att i större utsträckning samarbeta med de näringslivsorganisationer som i många fall redan förfogar över en god statistik och har god överblick av hurdant läget är.

Detta är bakgrunden till motionen och till reservationen 2, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr WÄÄG (s):

Herr talman! Kursverksamheten vid statens industriverk bör huvudsakligen, men alls inte uteslutande, avse att fylla det utbildningsbehov som finns främst hos mindre och medelstora företag. Jag hänvisar här till det särskilda betänkande om företagartutbildning som det särskilda rådet för mindre och medelstora företag inom industriverket har avgivit.

Statens institut för företagsutveckling (SIFU), som enligt propositionen nu skall inordnas i industriverket för att ta hand om detta utbildningsbehov, har växt ut genom ombildning av det tidigare hantverksinstitutet. Med en gammal fin tradition att vårda hantverk och yrkeskunskap har det utvecklats till ett tekniskt institut med till största delen utbildningsuppgifter.

SIFU har väl inte helt kommit över problemen med den omställningen, och hantverksutbildningen har sannolikt därigenom hamnat i en något akademisk miljö. Omställningsproblemen blir naturligtvis återigen betydande vid inordningen i industriverket, vilket utskottet väl inser.

Det är nödvändigt att med utgångspunkt från det betänkande om företagartutbildningen som jag nämnde klarlägga utbildningsbehovet för företagsledare vid mindre och medelstora företag. Den svenske småföretagaren är vanligen en praktisk man med folkskola. Han behöver således oftast som ett första studiemål komplettera sin allmänna utbildning. Som ett andra studiemål behöver han när företaget växer inhämta kunskaper på högskole- eller gymnasienivå i företagsekonomi och anslutande ämnen, i arbetsledningens psykologi och i aktuell teknik. Slutligen behöver han som ett tredje studiemål genom särstudier skaffa sig en bild av sina egna och sitt företags möjligheter samt följa med de tekniska och marknads-mässiga förändringarna inom sitt fack.

En företagsledare har begränsade möjligheter att längre tid vistas borta från sitt företag. Därför är det viktigt att han bereds möjlighet att studera på hemorten. När det gäller det första studiemålet och större delen av det andra är vuxenutbildningen på närmaste gymnasicort den lämpligaste studieformen. För den mest kvalificerade delen av vad jag kallar det andra studiemålet medför den decentralisering som U 68 föreslagit alla möjligheter för företagsledaren att studera hemmavid. Vad som erfordras är samordning på orten med det allmänna utbildningsväsendet och

spridning av kännedom om de möjligheter som finns. Det är en uppgift för de lokala eller regionala organ som skall betjäna industriverket. Det tredje studiemålet kräver särskilda åtgärder för kursuppläggning och läromedelsproduktion, för vilka direkta insatser erfordras från industriverket genom den inordnade SIFU-enheten.

Om studieverksamheten i så stor omfattning som jag här nämnt bedrivs inom det allmänna skolväsendets, huvudsakligen vuxenutbildningens, ram blir den kostnadsfri för den enskilde, och något anslag till stipendier för dessa studier – i likhet med vad som föreslagits i motionen 1725 – erfordras då inte.

Hur industriverket skall betjänas regionalt är en fråga som är viktig i detta sammanhang. Det börjar nu emellertid bli alltmer erkänt att företagareföreningarna är mest lämpade för den uppgiften. Genom sitt inslag av såväl statligt som kommunalt och enskilt medlemsintresse är de bäst skickade som kontaktorgan i båda riktningarna, både uppåt och nedåt. De är lämpligt förankrade för regionala uppgifter, och i ansvaret med det enskilda medlemskapet finns en garanti för att de orimliga anspråk som ofta ställs på helstatliga organ inte förkväver verksamheten.

För den regionala verksamheten för utbildning föreslås i propositionen att en utbildningskonsulent efter hand anställs vid varje företagareförening. Till detta har utskottet uttalat sin anslutning. Det är viktigt att den studiekonsulenten blir rätt man, att han talar företagarnas eget språk, dvs. ett för vanligt folk begripligt språk och inte omgärdar sig med något glashus av barfotaekonomiskt krumbuktsspråk.

Med en filialverksamhet av SIFU-enheten inom industriverket finns en uppenbar risk för en regional dubbelorganisation till företagareföreningarna, vilket givetvis vore högst olyckligt. Utskottet har därför inte biträtt förslagen i olika motioner om filialer, utan utgår ifrån att industriverket och Kungl. Maj:t hanterar redan befintlig filialverksamhet med den försiktighet som antyds i propositionen.

Som jag sagt kommer den inordnade SIFU-enheten att få ändrade uppgifter. Jag har en gång arbetat som rationaliseringsingenjör, och därför skulle jag ha velat ha en kartläggning av uppgifterna som ett underlag för personaluppsättningen. I den här omorganisationen har emellertid målet också varit att ingen av de mycket specialiserade tjänstemännen på SIFU skall behöva känna otrygghet i sin anställning. En känslig fråga för mig är då om det här blir en ineffektiv överorganisation. Utbildningsuppgiften är emellertid, trots den renodling som jag antytt, mycket stor. Härtill kommer också behovet av fortlöpande utbildning – inte minst om småföretagarnas situation – av tjänstemännen inom industriverket och företagareföreningarna.

Utskottet har understrukit vad i propositionen angivits om industriverkets övergripande uppgifter, och vid på grund av naturlig avgång eller omflyttning uppkommande vakanser bör – utgår jag från – personalbehovet fortlöpande prövas. Det angivna antalet tjänster är således inte att fatta som en helig siffra, om avgången vid förflyttning till Borås eller eljest skulle komma att bli större än beräknad.

Den nedbantning av personaluppsättningen som begärts motionsledes och i reservationen 2 har utskottsmajoriteten inte kunnat biträda,

Torsdagen den
16 maj 1974

*Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.*

eftersom den förutsätter en nedskärning av de utredningsuppgifter som genom riksdagsbeslutet i fjol just ålagts industriverket. Ytterligare utredningskrav på det här området kommer dessutom genom olika motioner och reservationer, inte minst under nästa vecka, att underställas riksdagens prövning. Riksdagen är ju nu mycket mer benägen att bifalla utredningskrav än den varit under tidigare mandatperiod.

I anslutning till propositionen har förslag väckts om den geografiska förläggningen av industriverket. Inrikesutskottet har begärt att få yttra sig härom till näringsutskottet. Näringsutskottet har inte ansett sig böra ompröva inrikesutskottets redovisade ställningstagande. Utöver inrikesutskottets prövning av de lokaliseringspolitiska aspekterna har dock näringsutskottet haft att bedöma de olika föreslagna orternas möjligheter att erbjuda en lämplig miljö för verket. Utskottet har tagit fasta på vad inrikesutskottets majoritet anför om lokalisering till Stockholmsområdet, men utan erinran däremot biträtt propositionens förslag om att de olika alternativen skall utredas ytterligare. På av inrikesutskottet anförda grunder har således utskottet inte kunnat biträda det i reservationen i gjorda yrkandet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till näringsutskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! I föreliggande utskottsbetänkande behandlas en rad viktiga åtgärder i fråga om utbildning, service från industriverket samt sådant som hänger samman med företagareföreningarnas arbete – frågor som direkt påverkar mindre och medelstora företag.

Herr Wååg har redogjort för kursverksamheten, som är av mycket stor betydelse för SIFU -- om jag nu i första hand skall hålla mig till det. Som gammal hantverkare har jag en viss klockarkärlek till det gamla namnet – jag har tidigare talat i detta hus om det gamla hantverksinstitutet i Stockholm, dit man fick åka från landsorten och genomgå vissa kompletteringskurser – men genom den omorganisation som vidtogs och genom att namnet ändrades till SIFU blev dess inriktning litet annorlunda än tidigare.

Nu kommer emellertid, vilket väl inte tidigare har berörts från denna talarstol annat än möjligen av herr Wååg, kursverksamheten mer än förut att transfereras ned till det regionala och lokala planet. Den kursverksamhet som har bedrivits centralt har ju medfört höga kurskostnader, som har påtalats i olika sammanhang. Därför tror vi att den utveckling som nu skett kommer att medföra betydligt lägre kurskostnader för de flesta av företagareföreningarna tack vare förekomsten av utbildningskonsulenter samt tack vare de kurspaket som kommer att iordningställas i Borås och med hjälp av de regionala kanslier som SIFU kommer att få. Kurspaketen skall utgöra underlag för denna kursverksamhet, vilken vi hoppas också skall inordnas i den kommunala vuxenutbildningen. Jag har redan tidigare hävdad att man i största möjliga omfattning bör eftersträva att utnyttja den kommunala kursverksamheten i påbyggnadskurser.

Debatten om industriverket och dess lokalisering är väl det som i första hand har väckt intresse, men när det gäller SIFU:s verksamhet anser jag det personligen vara av mera underordnad betydelse var verket

är beläget. Däremot menar jag – därav mitt ställningstagande – att det är av stor betydelse att industriverket ligger här i Stockholm. Här är det lättare att ta de direkta kontakter som behövs, eftersom dels STU, patentverket och Företagareföreningarnas förbund, dels alla branschorganisationer är förlagda i Stockholm. Då det kommer att vara ett fortlöpande intimt samarbete och kontaktsökande mellan industriverket och branschorganisationerna samt de näringspolitiska organisationerna är det viktigt att verket placeras i Stockholmsregionen.

I utskottets betänkande har behandlats en rad uppgifter för företagarföreningarna. I och med utbyggnaden av den regionala servicen har vi kommit ytterligare ett steg på vägen när det gäller att ge resurser till de mindre företagen i takt med efterfrågan, vilket vi ansett vara väsentligt.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! I går hade vi en lång regionalpolitisk debatt, i vilken deltog ett stort antal talare som beskrev de speciella problemen i olika landsändar. Vi var väl alla i stort sett överens om att det krävs regionalpolitiska insatser för att åstadkomma en mer differentierad arbetsmarknad och få en bättre balanserad utveckling till sländ i ett stort antal regioner.

I dag har vi att behandla ett ärende som enligt min uppfattning i hög grad också är att betrakta som ett regionalpolitiskt ärende, eftersom det gäller lokaliseringen av ett statligt verk. Vi har förut i två omgångar fattat beslut om utlokalisering av statlig verksamhet, och en stor riksdagsmajoritet har stått bakom dessa beslut. Vi har varit medvetna om att besluten skulle få en avgörande regionalpolitisk betydelse för de orter och regioner som är mottagare av verken. När det senaste lokaliseringsbeslutet fattades stod det ganska klart att någon ny utflyttningsetapp inte skulle komma till stånd, dvs. inte i den omfattning som besluten 1971 och 1973 innebar. Däremot betraktades det som självklart att man vid tillkomsten av nya verk skulle lokalisera dessa utanför Stockholmsområdet. Den uppfattningen delades tydligen också av näringsutskottet, som vid beslutet om inrättande av ett industriverk inte tog ställning till lokaliseringsfrågan men som dock menade att det inte var självklart att verket skulle ligga i Stockholm.

Lokaliseringsfrågan har sedermera utretts av statskontoret, som har förordat Stockholmsområdet, och i propositionen föreslås att industriverket skall lokaliseras till Stockholmsområdet. I propositionen anförs att verket vid omlokalisering till ort utanför Stockholmsområdet skulle få svårt att fullgöra sina uppgifter. Vidare bedöms de regionalpolitiska effekterna av en omlokalisering som begränsade. Jag skall återkomma till detta.

Inrikesutskottet har yttrat sig i frågan och majoriteten biträder propositionens förslag. Man gör det dock inte utan en viss självövertänksel. Bl. a. påpekas att ärendet från regionalpolitisk synpunkt inte i alla hänseenden har fått den grundliga beredning som hade varit önskvärd. Vidare hänvisar man till sina tidigare ställningstaganden och anser på grundval av dessa att det vid inrättande av nya verk allvarligt bör prövas

Torsdagen den
16 maj 1974

*Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.*

att förlägga verksamheten utanför Stockholmsområdet. Center- och folkpartiledamöterna går något längre och förordar att även lokalisering-alternativ utanför Stockholmsområdet övervägs i det fortsatta utredningsarbetet. Själv har jag i en avvikande mening till inrikesutskottets yttrande föreslagit att industriverket skall lokaliseras till Borås.

Det kan alltså konstateras att meningarna inom inrikesutskottet, dvs. det utskott som framför allt har att bevaka de regionalpolitiska frågorna, på intet sätt är entydiga. Det döljer sig en viss reservation mot att verket skall förläggas till Stockholmsregionen i både majoritetens och minoritetens skrivelser. Näringsutskottet går dock på propositionens förslag, och i detta utskott är det endast centerpartiets ledamöter som anser att även andra orter bör övervägas i det fortsatta utredningsarbetet.

Redan under den allmänna motionstiden väcktes tre motioner i vilka föreslogs att industriverket skulle lokaliseras till Borås. Det var ganska självklart att riksdagsmännen från Södra Älvsborg och angränsande områden skulle agera i denna fråga, eftersom statskontoret i sin utredning så gott som uteslutande har prövat två lokaliseringalternativ, nämligen Stockholmsområdet och Borås. Bl. a. har man konstaterat att Borås torde tillhöra den grupp av från tidigare riksdagsbeslut aktuella orter som är i störst behov av regionalpolitiska insatser av ifrågavarande slag. Man anser också att industriverket tillsammans med SIFU skulle kunna utgöra ett industripolitiskt förvaltningsblock i Borås och anser att detta talar för en lokalisering till Borås. Att man stannar för Stockholmsområdet motiveras framför allt av kommunikations- och kontaktskäl.

Det måste tillåtas mig att konstatera att det inte är särskilt hållbara skäl som statskontoret har som grund för en lokalisering till Stockholmsområdet. Tvärtom är de argument som har åberopats av i stort sett samma slag som traditionellt har anförts av dem som förut motsatt sig utlokalisering av statlig verksamhet från Stockholm -- argument som vi har fått lyssna på i så många timmar i inrikesutskottet. Jag kan därför inte finna att industriverket skulle få svårigheter som inte skulle kunna klaras upp vid en omlokalisering utanför Stockholmsområdet.

En av grundsatserna i omlokaliseringssammanhang har också varit att samla myndigheterna i lämpliga block. Riksdagen har tidigare beslutat att lokalisera SIFU och statens provningsanstalt till Borås. Industriverket kommer att ha ett samordningsansvar för den statliga företags servicen. Detta innebär att verket kommer att etablera en kontaktverksamhet med såväl företag som företagareföreningar direkt, en verksamhet som måste samordnas med SIFU. Detta kommer att kräva mycket väl utbyggda kontakter mellan industriverket och SIFU.

Lokaliserar man verket till Borås kan man få ett industripolitiskt block, och man kan t. o. m. ordna det så rationellt att industriverkets lokaler kan förläggas på en tomt i anslutning till det område där provningsanstaltens och SIFU:s byggnader kommer att uppföras. Detta område ligger vid utfarten till Göteborg och den blivande storflygplatsen och intill vad vi hoppas inom kort skall bli motorväg.

Från västsvensk synpunkt måste det betraktas som en klar fördel om det tillskapas ett sådant industripolitiskt block i Borås. Jag tycker därför att det borde vara angeläget för västsvenska riksdagsmän att stödja det yrkande som jag kommer att ställa.

Att vi är så angelägna om att få industriverket till Borås bygger dock i huvudsak på regionalpolitisk grund. Det är väl känt – och jag skall därför inte trötta med alltför många detaljer – att Boråsregionen har ett synnerligen ensidigt näringsliv och att vi har haft en allmän nedgång när det gäller antalet arbetstillfällen. Detta har också givit utslag i en kraftig befolkningsminskning i Borås kommun under de senaste åren, och detta är en utveckling som tycks fortsätta. Borås har fått en hel del hjälp från statsmakternas sida genom lokaliseringsinsatser och industrietableringar – det vill jag gärna understryka. Men samtidigt har vi en fortsatt nedgång framför allt inom de större TEKÖ-företagen, beroende bl. a. på att Algots och Eiser blivit lokaliseringsobjekt främst till Norrland. Vi har inte på något sätt på lokalt håll försökt stoppa detta, och vi har inte heller kritiserat vad som skett.

Jag vill gärna understryka att jag finner det angeläget att det sker lokaliseringar till Norrland. Men självfallet är det bekymmersamt när antalet arbetsplatser fortsätter att minska. Jag vill bara påpeka att antalet arbetstillfällen vid Algots sjunkit med ca 700 under den senaste tiden. När vi nyss med glädje kunde konstatera att Volvo skulle etablera i Borås, så fick vi några dagar senare budet att vi förlorar över 300 arbetsplatser, bl. a. genom Eisers omflyttning av viss tillverkning till Malmö. Jag måste också konstatera att Borås är ett av de primära centra som fått minst med av de statliga utlokaliseringarna 1971 och 1973.

Med detta har jag försökt visa att en regionalpolitisk satsning i Boråsregionen är särskilt angelägen. Det har hävdats, bl. a. i propositionen, att en omlokalisering av industriverket skulle få endast begränsade regionalpolitiska effekter. Jag vill inte göra en sådan bedömning. Verket har i dag en personalstyrka på ca 130 personer. Det har emellertid förutsatts att verket successivt skall tillföras ytterligare personalresurser. Redan för nästa budgetår kommer personalstyrkan att överstiga 150 personer. Med en sådan expansionstakt är verket enligt min mening ett intressant lokaliseringsobjekt. I Boråsregionen skulle vi vara utomordentligt nöjda om vi fick detta objekt.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till motionerna 542, 865 och 1508. Om detta yrkande inte bifalles, är jag beredd att stödja reservationen 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

I detta anförande instämde herr Jonsson i Alingsås (fp).

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! ”Regionalpolitiken måste inriktas på att skapa grundläggande förutsättningar för näringslivets utveckling och människornas bosättning i landets olika delar. Det betyder att en aktiv lokaliseringspolitik där nya arbetstillfällen skapas i sysselsättningsvaga områden och i områden med en ensidig industriinriktning sker.”

Motionen 85 angående lokalisering till Borås av industriverket, som jag och några medmotionärer framlagt inleddes med dessa ord. Denna motion har samma yrkande som motionen 542 av fru Hörnlund m. fl. och motionen 1508 av herr Jonsson i Alingsås m. fl.

Som ett led i den under ett antal år förda lokaliseringpolitiken har

Torsdagen den
16 maj 1974

*Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.*

riksdagen beslutat om utflyttning av vissa redan etablerade statliga verk till sysselsättningsvaga områden här i landet, en utflyttning som betyder mycket för utvecklingen i dessa områden.

Dessa åtgärder har blivit klandrade från visst håll. Det hörde vi bl. a. i dagens frågestund. Det har sagts att man i stället skulle passa på att i samband med skapandet av ny statlig verksamhet lokalisera denna till de sysselsättningsvaga områdena. Det sistnämnda kan jag helt hålla med om. Nu finns ett utsökt tillfälle att medverka till en sådan politik. Jag hemställer därför till dem som har den uppfattningen att det inte är lämpligt att flytta ut redan etablerade industrier att stödja de motionsförslag som här föreligger.

I samband med att statens institut för företagsutveckling skall integreras med statens industriverk och SIFU:s nuvarande verksamhet ytterligare reorganiseras, torde tillfället vara lämpligt att efter omorganisationen förlägga hela industriverket till en lokaliseringsort, som verkligen har behov av sysselsättningsförstärkning, framför allt till ett område inom landet vars industriverksamhet är av ganska ensidig karaktär. Ett sådant område utgör just Borås och Boråsregionen, där textilindustrin är den dominerande näringsgrenen. Som vi tidigare hörde av fru Hörnlund sker utflyttning av denna industri till andra områden i landet, och det är sålunda högst aktuellt med en förstärkning. Tidigare har en enhet av SIFU lokaliserats till Borås. Det torde då vara rationellt att förlägga hela industriverket till denna bygd, som är i verkligt behov av en sysselsättningsförstärkning.

Jag skall här inte ge någon detaljbeskrivning av Boråsregionen. En sådan har tydligt och klart getts i motionen 865 och även i motionen 542. Jag vill bara framhålla att undersysselsättning råder i Borås. Antalet sysselsättningsobjekt minskar för varje år som går beroende på industrins ensidighet.

Jag behöver inte heller nämna Borås sett ur kommunikationssynpunkt. Goda såväl tåg- som flygförbindelser finns med hela landet, inte minst med Stockholm och Malmö. Den nya flygplatsen Landvetter-Härby ligger nära Borås. Borås är sålunda en ort, som är mycket lämpad för en lokalisering av det företag som här omnämns.

Näringsutskottets påstående om att det skulle vara nödvändigt att förlägga industriverket till Stockholm för att få nära anslutning till olika nämnder och institutioner torde inte hålla. Förbindelserna med Borås är tillräckligt goda. I Borås är tillika markdispositionen för såväl industri- som bostadsbebyggelse väl tryggad.

Jag skall alltså inte ge någon detaljbeskrivning av Boråsregionen. Jag vill bara så att säga rubrikmässigt nämna dessa synpunkter.

Vad som sålunda är angeläget för Boråsregionen är att nya sysselsättningstillfällen kommer till stånd för att regionen skall kunna utvecklas. Kommer inte nya sysselsättningstillfällen till stånd, så föreligger risk för fortsatt nedgång av invånarantalet och därmed försvarade möjligheter till en god service i dessa bygder.

Därför, herr talman, ber jag att i första hand få yrka bifall till motionerna 542, 865 och 1508 samt i andra hand bifall till reservationen 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Torsdagen den
16 maj 1974*Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.*

I detta anförande instämde fröken Pehrsson (c) samt herrar Magnusson i Borås (m) och Nyhage (m).

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Den 23 maj i fjol beslutade riksdagen att inrätta ett industriverk. Var det skulle placeras sades det ingenting om i propositionen, men med anledning av motioner angående lokaliseringen skrev näringsutskottet att det inte borde tas för givet att industriverket skulle förläggas till Stockholm. Dagen före, dvs. den 22 maj, hade hela dagen ägnats åt debatt kring andra etappen av utlokaliseringen av statliga verk. I den debatten hade bland argumenten *mot* utlokalisering anförts flyttningskostnader och personalomställningssvårigheter. De svårigheterna kunde minskas om man i stället för att flytta ut redan befintliga verk lät det nyinrättade och säkerligen expanderande industriverket hamna utanför Stockholm. Bland argumenten *för* en utlokalisering anfördes ökad sysselsättning i andra orter som behöver nya arbetstillfällen. Detta kunde vinnas om det nya verket förlades på någon ort, där sysselsättningen stagnerat eller är alltför ensidig. Vinsten kunde göras utan de tidigare nämnda nackdelar som en utlokalisering för med sig.

Riksdagen följde, som vi minns, utskottets förslag och begärde en utredning angående industriverkets lokalisering. Regeringen uppdrog åt statskontoret att verkställa utredningen. Vad då först angår statskontorets allmänna inställning till den statliga verksamhetens lokalisering kunde man läsa i Kungl. Maj:ts proposition 29 år 1971 att statskontoret tillstyrkte en decentralisering av statliga myndigheter. Statskontoret bedömde vidare möjligheterna som goda att efter den första etappen gå väsentligt längre i fråga om utflyttning av statlig verksamhet.

Mot bakgrund av det yttrandet är det förvånande att statskontoret nu föreslår att det nya industriverket förläggs till Stockholmsområdet. Först utlokaliseras man, och sedan läggs ny statlig verksamhet i Stockholm.

Remissbehandlingen av statskontorets förslag ter sig en aning märklig. Sedan man valt att endast ge industriverket, SIFU, länsstyrelsen i Stockholms län samt berörda personalorganisationer tillfälle att yttra sig, behövde man knappast invänta svaren för att vara säker på en enhällig remissopinion. Alla var eniga om att industriverket borde förläggas till Storstockholm. Länsstyrelsen i Stockholms län ansåg dock att verket skulle kunna förläggas till någon av Stockholms randkommuner.

Utlokaliseringens båda etapper hade regionalpolitiska motiveringar. Samma värderingar bör rimligtvis tillämpas när man inrättar nya statliga verk. I går diskuterades regionalpolitik här i kammaren, och i dag är det fråga om lokalisering av statlig verksamhet. Det är på sätt och vis en repetition av vad som hände den 22 och 23 maj i fjol. Ena dagen lägger vi pannan i djupa veck för att finna metoder att stärka sysselsättningen i utvecklingssvaga orter. Dagen därpå beslutar vi, om nu näringsutskottets förslag bifalles, att placera ytterligare verksamhet i rikets största tätortsområde. Nog har både samtid och eftervärld anledning att efterlysa konsekvensen i riksdagens beslut när det gäller lokaliseringen av statlig verksamhet.

I det här ärendet har det från Västmanlands län väckts en motion, nr

Torsdagen den
16 maj 1974

*Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.*

1723, med herr Hammarberg som första namn. Motionen har undertecknats av samtliga riksdagsmän i Västmanlands län med undantag av representanten för moderaterna. I motionen yrkas att Västerås skall tas med som ett alternativ i den utredning som Kungl. Maj:t enligt propositionen ämnar göra. Vi är alltså, herr talman, inte så frimodiga att vi direkt yrkar på att industriverket skall förläggas till Västerås, men vi anser det ganska orimligt att Västerås utesluts vid den fortsatta utredningen.

Vi anser oss ha starka skäl för vår ståndpunkt:

1. Man bör undvika den inkonsekvens i vår lokaliseringspolitik som en förläggning till Stockholm skulle innebära och som jag redan har nämnt.

2. Det finns ingen anledning att som hittills skett låta Västmanland förbli det enda länet i Svealand och Norrland som inte tas med i diskussionen om den statliga verksamhetens lokalisering.

3. Västerås relativa närhet till Stockholm underlättar kontakterna med övriga statliga förvaltningar.

4. Västerås som är en betydande industristad i ett av våra mest industrialiserade län måste anses väl lämpat att ta emot industriverket.

5. Befolkningsutvecklingen i Mälardalen, som tidigare varit gynnsam, har de senaste åren varit vikande. Här vill jag hänvisa till vad herr Eriksson i Arvika anförde i den regionalpolitiska debatten i går. År 1972 minskade befolkningen i Västmanlands län med 1 459 personer och 1973 med 1 098. Ser vi på Västerås så finner vi att minskningen de här två åren var 119 respektive 165 personer. De sistnämnda siffrorna verkar i och för sig inte alarmerande i en kommun med 118 000 invånare, men det blir betydligt allvarigare, om man tar med i bilden den minskningen inträffade trots att det i Västerås år 1973 var nära 1 000 fler människor som föddes än som avled. Det måste alltså ha skett en avsevärd avtappning av människor i arbetsför ålder.

6. I sitt remissutlåtande i november 1972 över omlokaliseringen av statlig verksamhet pekar länsstyrelsen i Västmanlands län särskilt på den industridominans som råder inom länet och som leder till en påtaglig obalans i näringslivet. Det förhåller sig således inte på det sättet att Västerås och Västmanlands län i övrigt skulle vara okänsligt för konjunktursvängningar och förskonat från arbetslöshet under lågkonjunkturer. Där finns snarare ett starkt behov av ett stabilare och mera differentierat näringsliv.

Av vad jag nu sagt framgår att jag till skillnad från herr Andersson i Örebro delar den uppfattning som mina partikamrater i inrikesutskottet redovisat.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen 1 till näringsutskottets betänkande nr 35.

Herr SUNDGREN (s):

Herr talman! I anslutning till beslutet att inrätta statens industriverk från den 1 juli 1973 hemställde riksdagen, vilket tidigare talare här har nämnt, om en skyndsamt utredning beträffande lokaliseringen av industriverket. Statskontoret gjorde hösten 1973 denna utredning och kom fram till att med tanke på industriverkets kontaktbehov bör industriverket

Torsdagen den
16 maj 1974

*Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.*

lokaliseras till Stockholmsområdet. Statskontoret anser vidare att det finns skäl att överväga en lokalisering av industriverket utanför den centrala delen av Stockholmsområdet. En sådan lokalisering skulle icke försvåra verkets möjligheter att upprätthålla erforderliga kontakter med andra centrala organ som finns här i Stockholm. Man kunde därmed också, menar statskontoret, vinna vissa regionalpolitiska fördelar. Departementschefen ansluter sig till statskontorets bedömning och föreslår i den proposition vi nu behandlar, att Kungl. Maj:t närmare får utreda var inom Stockholmsområdet industriverket skall förläggas.

I motionen 1723 anser jag och mina medmotionärer, att Västerås bör vara med som ett alternativ i den utredning Kungl. Maj:t skall göra. Detta med tanke på närheten till huvudstaden och de goda kommunikationerna mellan Stockholm och Västerås. En resa med tåg till centrala Stockholm i dag tar cirka en och en halv timme, och om några år kanske mindre än en timme.

De kontaktmässiga fördelar, som statskontoret anser behålls vid en lokalisering till förorts- och ytterkommuner inom Stockholmsområdet, behålls också vid en lokalisering till Västerås. Dessutom hamnar statens industriverk i en homogen industrimiljö i vårt lands mest utpräglade industrilän.

Man vinner inte minst också viktiga regionalpolitiska effekter – herr Enlund anförde vissa siffror – i form av ett stabilare och mer differentierat näringsliv i den del av vårt land, som vid en jämförelse med riket i dess helhet, har en låg andel sysselsatta inom offentlig förvaltning. Vid en vägning av såväl verkets kontaktbehov som dessa regionalpolitiska fördelar, kan en utredning komma att visa, att Västerås är den lämpligaste orten för statens industriverk.

Jag yrkar icke bifall till vår motion. Däremot tolkar jag in i näringsutskottets skrivning att Västerås är med bland de alternativ Kungl. Maj:t kommer att utreda. Jag vore tacksam om någon från utskottet ville bekräfta en sådan tolkning, och kan då yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr WÅÅG (s) kort genmäle:

Herr talman! En hel del av debatten i detta hus beror på att vi lägger olika innebörd i ord. Nu är det intressanta ordet "område". Vad menas med Stockholmsområdet? Inrikesutskottet har lagt regionalpolitiska synpunkter på frågan, och ur regionalpolitisk synpunkt är Stockholmsområdet tämligen klart definierat.

För näringsutskottet har det utöver inrikesutskottets yttrande gällt att lägga synpunkter på de olika orternas lämplighet att bilda miljö för industriverket, och då menar man kanske någonting annat med ordet område. Ur miljösynpunkt är naturligtvis området bestämt av pendlingsavstånd, restider osv. Herr Sundgren anger korta restider från Västerås, och om morgondagens tåg går med 160 km/tim, blir restiderna än kortare. Ur sådana synpunkter kan naturligtvis Stockholmsområdet – när det gäller att bedöma lämpligheten som en miljö – bli ett begrepp, som kan innefatta så långa restider som till Västerås.

Torsdagen den
16 maj 1974

*Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.*

Herr ENLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar herr Wåågs inlägg med tillfredsställelse, även om jag föreställer mig att Västerås befolkning blir en aning förvånad av att få höra att den ryms inom begreppet Stockholmsområdet. I det här sammanhanget och i den fråga vi nu diskuterar tror jag dock inte de har någonting emot den tolkning herr Wååg har lagt in i begreppet.

Herr WÅÅG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag föreställer mig att västeråsarna inte blir alltför förvånade om de får höra att de har samma restid till Stockholm som vaxholmsborna.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Den sista delen av debatten var intressant men samtidigt litet förvirrande, men det är kanske möjligt att klara ut begreppen. En sak är om man talar om resavståndet mellan Västerås och Stockholm, en annan sak är när näringsutskottet, propositionen och utredningen talar om Stockholmsområdet som lämplig förläggningssort för industriverket. Det är att skapa en dimridå av oklarheter att uttala sig på det sätt som herr Wååg gjorde i den här frågan. Det är bättre att klart säga ut vad man menar än att försöka svara både ja och nej samtidigt.

Herr talman! Några ord utöver detta. Den utredning som statskontoret gjort om industriverkets lokalisering är inte särskilt omfattande eller särskilt djuplodande. Orsaken härtill är bl. a. den korta tid som stått till statskontorets förfogande. Inte heller remissbehandlingen av statskontorets utredning har blivit särskilt omfattande. Departementschefen anser ju också att ytterligare underlag för en bedömning är nödvändigt. Trots bristerna i utredningen och i remissbehandlingen anser dock departementschefen att det inte är nödvändigt att söka åstadkomma en allsidig belysning av frågan.

I en motion, nr 1722, i anledning av propositionen har jag vid en jämförelse mellan de bedömningar som låg till grund för riksdagens beslut om utlokalisering från Stockholm av statliga verk som redan har en etablerad, omfattande verksamhet och lokaliseringen utanför Stockholm av ett nyinrättat verk, som industriverket alltså är, framhållit att statskontoret *icke* på ett övertygande sätt kunnat styrka sitt påstående att det nya industriverket *icke* skulle kunna fungera på ett tillfredsställande sätt även utanför själva Storstockholmsområdet. Jag har vidare i motionen framhållit att i det fall verket exempelvis lokaliseras till en ort i Södermanland, som alltså ligger inom Storstockholms influensområde, måste det vara rimligt att anta att verket skulle fungera på ungefär samma sätt som inom någon ort i Storstockholmsregionens ytterområden. Men, som sagt, någon allsidig belysning av lämpligheten av en sådan lokalisering har *icke* åstadkommit, och därmed finns det fortfarande uppenbara frågetecken i kanten.

Om man beaktar regionalpolitiska skäl och håller fast vid effektivitets-synpunkterna skulle en lokalisering av industriverket till en plats i Södermanland te sig naturlig. Låt mig bara erinra om den åderlåtning av arbetstillfällen inom Eskilstunaområdet som vi fick vidkännas i början av

Torsdagen den
16 maj 1974*Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.*

1970-talet. Behovet av regionalpolitiskt stöd kvarstår. Som metallmanufakturutredningen -- vilken vi behandlade i ett tidigare betänkande -- framhållit i sitt förslag till program för Eskilstunaregionen skulle en ökning av näringslivet med alternativa sysselsättningsmöjligheter och en förbättrad service kunna åstadkommas bl. a. genom en expansion av den statliga verksamheten i Eskilstuna.

En annan ort som jag även framhållit i det här sammanhanget är Nyköping. Anledningen härtill är den aviserade nedläggningen av flygflotttiljen -- F 11. Detta hot har naturligtvis skapat bekymmer och oro. Frågan är ännu inte avgjord, och det finns all anledning kräva att konsekvenserna av ett sådant ingrepp noga övervägs innan man fattar slutgiltigt beslut. Men verkställs denna nedläggning då är det angeläget att Nyköping kan garanteras någon ersättningsverksamhet. Nyköping ingår ju bland de orter med ställning som länshuvudsstad som tidigare nämndes. Nyköping är en av de länshuvudsstäder som inte tidigare varit på tapeten när det gällt utlokalisering av statlig verksamhet. Med hänsyn till många av de uppgifter som kommer att läggas på industriverket skulle en lokalisering av verket till Nyköping även rent rationellt vara välbetänkt.

När lokaliseringsfrågan behandlades i inrikesutskottet var man där överens om att vid inrättandet av det nya verket skulle möjligheterna att förlägga verksamheten utanför Storstockholmsområdet allvarligt prövas. Även om inrikesutskottet var enigt om att ärendet från regionalpolitisk synpunkt inte fått en tillfredsställande och grundlig beredning, ansåg dock majoriteten i utskottet att man borde biträda förslaget om lokalisering av verket till Stockholmsområdet. Folkpartisterna och centerpartisterna i utskottet anmälde dock avvikande mening och förordade att vid den fortsatta prövningen av lokaliseringen av industriverket skulle även frågan om lokalisering till orter utanför Stockholmsområdet prövas.

I näringsutskottet har detta krav sedan fullföljts i en reservation av herr Börjesson i Glömminge m. fl. Då möjligheterna att placera verket utanför Stockholmsområdet i statskontorets utredning således icke fått den allsidiga belysning som är önskvärd, finner jag det angeläget att utredningsarbetet blir mera omfattande än vad som föreslås i propositionen och i näringsutskottets majoritetsskrivning. Med hänsyn till behovet av att också de orter jag nämnt kommer med i den fortsatta bedömningen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen I i näringsutskottets betänkande nr 35.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag blev mycket förvånad när jag hörde att herr Wååg ville räkna Västerås till lokaliseringsorterna inom Stockholmsregionen. Herr Wååg blev ju tillfrågad av en partivän hur man hade sett på detta i näringsutskottet. Jag har inget minne av att vi i näringsutskottet någonsin har nämnt att Västerås kunde räknas in i Stockholmsregionen. I så fall har det sagts när jag inte varit närvarande, men jag tror att jag deltagit vid alla tillfällen då denna fråga behandlats.

I propositionen 47 skriver man på s. 31 om tänkbara ytterkommuner i Stockholmsregionen, och där nämns Bollmora, Huddinge, Järvafältet,

Torsdagen den
16 maj 1974

*Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.*

Tumba centrum och Täby samt, på något större avstånd men fortfarande på pendlingsavstånd, Märsta och Södertälje. Några orter härutöver har man väl aldrig tänkt sig att det skulle vara möjligt att räkna till Stockholmsregionen.

Herr WÅÅG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Börjesson i Glömminge får väl senare försöka läsa vad jag har sagt. Vad jag har sagt är att man kan mena olika saker med samma ord. Näringsutskottet har ju tagit fasta på vad inrikesutskottet skrivit, och jag har inte erinrat däremot. Jag har emellertid sökt framhålla att restiden naturligtvis ur servicesynpunkt är en väsentlig faktor.

Jag vill understryka hur detta är en fråga om ord. Herr Ekinge tyckte att jag varken sade ja eller nej, och det har jag inte heller avsett. Han använde i sitt anförande både ordet Stockholmsområdet och ordet Storstockholmsområdet, och man frågar sig: Vad är då skillnaden mellan dem? Det är verkligen nödvändigt att vi försöker bilda oss en uppfattning om vad som menas med dessa termer.

Herr EKINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det klarläggande som herr Börjesson i Glömminge gjorde i denna fråga var värdefullt. Det är viktigt att vi så långt det är möjligt försöker skapa klarhet om vad som avses.

Vad är då skillnaden mellan Stockholmsområdet och Storstockholmsområdet, frågade herr Wååg. Ja, när man har diskuterat frågan om industriverkets lokalisering har t. ex. Nynäshamn och Norrtälje nämnts och då rör det sig naturligtvis om orter inom Storstockholmsområdet. I andra sammanhang har man diskuterat Stockholmsområdet, och då har det gällt ett mera begränsat område. I det sammanhanget har man haft anledning att tala om Stockholmsområdet.

Jag tror nog att distinktionerna är ganska klara även för herr Wååg.

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Jag har i motionen 1492 fört fram synpunkter på det rådande läget inom byggmarknaden, sett från såväl teknisk som ekonomisk och sysselsättningsmässig bedömningsgrund. Det är för att försöka sprida så utbredd förståelse som möjligt för dessa synpunkter och förslag som jag ber att få ta kammarens tid i anspråk en liten stund.

Det pågår nu en för många människor kännbar omställningsprocess inom byggnadsbranschen. Den totala byggvolymen minskar förhållandevis kraftigt, arbetskraft friställs och det uppstår en avsevärd överkapacitet inom den verkstadsbundna produktionen av alla typer av byggnadsmaterial och färdigprodukter. Orsaken till detta är som bekant bostadskonsummenternas - och därmed samhällets - krav på större effektivitet i byggprocessen, dvs. nödvändigheten av billigare byggnader och därmed lägre hyreskostnader. Den här förhållandevis smärtsamma omstruktureringen av byggmarknaden har lyckligtvis kompenserats i någon mån genom den rådande konjunkturförbättringen inom den allmänna verkstadsindustrin.

Men det lär finnas omkring 8 000 personer inom byggbranschen som

Torsdagen den
16 maj 1974

*Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.*

går utan arbete. I den mån en del av dessa går på arbetsmarknadsutbildning, ville jag gärna anvisa utbildningsvägar som kan bli till stor nytta för byggbranschens fortsatta utveckling.

Det gäller bl. a. den alltför litet beaktade inriktningen av svensk export av färdigprodukter på byggmarknaden. Av de ca 7 miljarder kronor som vår s. k. byggexport omfattar består ca 3 miljarder av trävaror, som tyvärr i alltför låg grad förädlas inom landet. 3 miljarder gäller material och materiel av mineraliskt ursprung och liknande, där de svenska arbetsinsatserna inte heller är särskilt omfattande. Den resterande miljarden utgöres bl. a. av konsult- och entreprenadtjänster. Men den svenska projekteringen och tillverkningen av byggnader och byggnadsmateriel inriktas vanligen på förhållandena inom den nordiska marknaden. Härvid gäller det att uppnå god värmeisolering som motstår stark kyla, stabil och tidsbeständig huskropp och inredning m. m.

I stort sett är alltså den svenska byggnadsindustrin alldeles för hemmamarknadsbetonad. De verkligt stora företagen försöker vanligen inrikta sig på export – men för de många småföretagen är det ett alltför stort språng att lägga om till exportverksamhet, särskilt utanför de nordiska länderna.

Det finns naturligtvis flera olika orsaker till denna låsning till hemmamarknaden, men i dagens läge finns det minst lika många skäl till att med olika medel försöka stimulera export av svenska byggnadspaket och svenska byggnadstillbehör. Det förefaller nämligen att råda ganska stor efterfrågan ute i världen på lätt sammanbyggbara huspaket eller komponenter av acceptabel kvalitet till rimliga priser. I den relativt stora konkurrensen om sådana ”marknadsanpassade” huspaket respektive byggkomponenter bör vårt land delta.

Det rör sig härvid inte om de konstruktionssätt och hustyper som vi är vana vid inom landet, varför en utbildningsverksamhet med särskild inriktning på dessa speciella byggnadstyper, materialslag och utföranden bör vara meningsfull. Det förtjänar påpekas att den avancerade utländska träfiberindustrin i dagens läge inte nöjer sig med att endast tillverka enkla plattor och spånskivor. Man pressar numera helt färdiga byggelement av träfiber- eller spånmaterial. De innehåller förstärkningskanter, profileringar och urtag m. m. – ja t. o. m. fönster- och dörrkarmar kan förekomma i enkelt färdigpressat utförande.

Det kan inte vara idealiskt, som nu sker, att råvaror säljs till andra länder för konkurrensproduktion av sådana, på världsmarknaden efterfrågade byggnadsprodukter. Huspaket och komponenter kan avses för utbyggbara sjukstugor, administrationsbyggnader, kontor och affärslokaler m. m. samt bostäder. Detta intressanta och viktiga exportområde förtjänar att noggrannare än hittills beaktas både av svensk byggnadsindustri och av det svenska samhället.

För att befrämja sådan exportinriktad verksamhet bör samhället åtminstone tillhandahålla lämplig utbildning i hithörande frågor. Utskotet påpekar mycket riktigt att en del av det i motionen skisserade utbildningsbehovet torde tillgodoses inom ramen för SIFU:s utbildningsverksamhet.

Av vad jag kunnat inhämta framgår att sådan utbildning sker i alltför

Torsdagen den
16 maj 1974

*Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.*

ringa grad för att kunna ha någon värdefull inverkan på vårt lands behov av effektivt deltagande på byggnadsexportmarknaden. Om man försöker se en bit in i den närmaste framtidens väntade utveckling, så kan man inte anse att SIFU:s utbildning ligger i önskvärd takt med utvecklingen. Större hänsyn måste alltså tas till exportfrågorna.

Ett annat viktigt utbildningsområde för byggbranschens folk anknyter till följande resonemang. Vid projektering och uppförande av stora och tekniskt komplicerade byggnadsverk blir kostnaderna vanligen oerhört höga. Bygandet kan förväntas bli alltmer komplicerat i framtiden, samtidigt som ingående utrustning i form av el- och teleinstallationer, klimatanläggningar, larmutrustningar m. m. tillkommer i takt med ökade krav. Sjukhusbyggnader är typiska exempel på mycket komplicerade byggnadsverk med särskilt höga produktionskostnader.

Den nuvarande utbildningen inom byggbranschen och hithörande specialområden skapar i huvudsak specialkunskaper inom respektive sektor. Det saknas uppenbarligen i viss mån "tvärkunskap" för att öka möjligheten att effektivt samordna alla hithörande frågor.

För att öka det tekniska kunnandet med avseende på samordning av och tekniska krav på installationer av alla förekommande slag i komplicerade byggnader kan omedelbara åtgärder vidtas. Genom samarbete mellan AMS och övriga intressenter på marknaden kan värdefull kunskapsförmedling i alla hithörande frågor verkställas. Detta bör ske som en beredskapsåtgärd under rådande marknadsläge. Men utbildning bör som sagts även ges med tanke på andra aspekter och marknader, bl. a. anläggningsarbeten och export av byggnadsutrustning och svenskt kunnande i hithörande frågor enligt följande förslag:

1. Ge svenskt byggfolk av alla kategorier samarbetsvana och marknadserfarenhet med inriktning på en strävan till svensk export av byggnader, byggmateriel - t. ex. paketleveranser - , byggnadsutrustning och personkunskap i marknadsföring etc.
2. Förmedla motsvarande kunnande inom branschen för anläggningsverksamhet med sikte på att kunna tillhandahålla svenskt kunnande vid olika typer av utländska projekt i olika delar av världen.
3. Bered meningsfull vidareutbildning åt installatörer, tekniker m. fl. inom valda grenar av byggnads- och utrustningsbranschen för att uppnå ökad installations- och funktionssäkerhet samt lägre kostnader.
4. Inrikta viss utbildning med målet att samordna och standardisera nordisk verksamhet inom nämnda områden och viss anpassning till världsmarknaden.
5. Anordna en central utprovningstation av typ "Byggarbetsplats" för försöksverksamhet och utbildning avseende byggnader och arbeten, anpassade för världsmarknadens olika behov.
6. Organisera ett samarbetsorgan för byggbranschen så att förfrågningar från utlandet rörande stora mängder hus eller materiel verkligen kan behandlas inom landet - genom välplanerad fördelning på ett större antal tillverkare - så att några allvarigare förluster av eventuella stortillverkningar inte skall behöva upprepas.
7. Byggbranschen är numera så pass stor och betydelsefull att det mycket väl motiverar förekomsten av en europeisk - men svensk -

byggattaché. Tillsätt därför en byggattaché förslagsvis i Bryssel.

Herr talman! Jag har inte något yrkande i anslutning till det föreliggande utskottsbetänkandet men hyser en stark förhoppning om att de framförda synpunkterna på åtgärder som bör kunna skapa sysselsättning inom byggnadsbranschen skall beaktas så snart som möjligt.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. samt 3:o) utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna nr 542 av fru Hörnlund och herr Carlstein, nr 865 av herr Persson i Heden m. fl. samt nr 1508 av herrar Jonsson i Alingsås och Hörberg, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Börjesson i Glömminge begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan fru Hörnlund begärt votering beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 8 antar reservationen nr 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna nr 542, nr 865 och nr 1508.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Hörnlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	84
Nej	..	53
Avstår	—	170

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Nr 83

Torsdagen den
16 maj 1974

*Lokaliseringen av
statens industriverk,
m. m.*

Nr 83

Torsdagen den
16 maj 1974

*Vissa frågor rörande
länsstyrelserna*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 201
Nej — 104
Avstår — 3

Punkten 9

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Regnéll och Hovhammar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 263
Nej — 43

Punkterna 11–16

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 20 Vissa frågor rörande länsstyrelserna

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 25 i anledning av motioner angående vissa frågor rörande länsstyrelserna.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Bakgrunden till min motion 583 är de förhållanden som råder när det gäller avverkning av bokskog även på sådana områden som lagts under 19 § naturvårdslagen.

För länsstyrelsens arbetsformer finns det en arbetsordning i vilken fastställs bestämmelserna för arbetet inom länsstyrelsen. I normalarbetsordningen, som fastställs av Kungl. Maj:t, finns det en detaljerad plan för vilka som är ansvariga för olika beslut och vilka som lämpligen bör vara föredragande vid länsstyrelsen i olika ärenden. Där sägs det t. ex. att

regioner och generalplaner fastställs av styrelsen med länsarkitekten själv som föredragande, medan stads- och byggnadsplaner kan delegeras till landshövningen eller till avdelningschefen. Men när det gäller tillstånd, förordnanden och samråd enligt naturvårdslagen gäller förhållanden som inte är riktigt likvärdiga. Styrelsen själv fattar beslut angående naturreservat och nationalparker, medan övriga frågor kan delegeras till lägre instanser eller enskilda tjänstemän. När det gäller förordnande om landskapsskydd enligt 19 § naturvårdslagen är det landshövdingen och avdelningschefen som skall fatta beslutet, medan avdelningschefen ensam beslutar om tillstånd till nybyggnad enligt 19 § naturvårdslagen. Dessutom förekommer det vid andra arbetsföretag att man begär dispenser för att få vidta olika åtgärder. Då kan tillstånd lämnas av byrådirektör vid naturvårdsenheten. Till sådana arbetsföretag räknas bl. a. avverkning av skog.

Jag tycker att det är märkligt att beslut om intrång i områden som är belagda med naturskyddsförordnande i betydelsen att åtgärder som stör landskapsbilden inte får vidtas skall kunna fattas av en lägre instans. Trots att huvuddelen av bokskogen i Sydsverige – i Kristianstads, Malmöhus och Blekinge län – är belagd med förbud mot avverkning enligt 19 § naturvårdslagen har dispensansökningar bifallits i vad jag skulle vilja karakterisera som en oroväckande hög grad. Bokskogsyta efter bokskogsyta har huggits ned, trots att området varit belagt med förbud mot avverkning. I de flesta av dessa fall har dispensen givits av en tjänsteman på länsstyrelsen. Enligt gällande normalarbetsordning behöver inte chefen för naturvårdsenheten befatta sig med beslutet.

Utskottet säger i sin skrivning – där utskottet också redovisar förhållandena – att det i normalarbetsordningen anges att "avgörandet i ärende av svårare beskaffenhet av principiell betydelse eller av större omfattning skall lämnas över till närmaste chef". Min fråga blir naturligtvis: Är det inte en fråga av principiell betydelse, om man skall få vidta åtgärder i områden som efter noggranna undersökningar har belagts med förbud mot sådana?

Vidare sägs att den som beslutar skall underrätta närmaste chef om viktigare avgjorda ärenden. Men det kanske allra märkligaste är att handläggaren skall lämna besked till närmaste högre chef om han anser att ansökan bör lämnas utan bifall. Om handläggaren bifaller dispensansökan behöver han alltså inte gå till närmaste högre chef!

Bakgrunden till att bokskog har kunnat avverkas i så stor utsträckning som skett på områden som är belagda med förbud mot avverkning enligt 19 § naturvårdslagen är med all säkerhet att åtskilliga av dessa ärenden aldrig har förts upp till den ansvarige chefen för avdelningen i fråga och inte heller behövt föras upp till honom.

Nu säger utskottet – och det är jag tacksam för – i sitt betänkande att utskottet förutsätter att länsstyrelserna vid fastställande av arbetsordning om så visar sig erforderligt – man lägger här in en brasklapp .. vidtar behövliga ändringar. Utskottet anser därför att någon riksdagens begäran i enlighet med förslaget i motionen inte bör föreslås.

Jag är glad över att utskottet intagit vad jag skulle vilja karakterisera som en positiv attityd till frågan. Jag har inget yrkande, men jag hoppas

Torsdagen den
16 maj 1974

*Vissa frågor rörande
länsstyrelserna*

att länsstyrelserna, inte minst i södra Sverige, efter utskottets skrivning på denna punkt blir mera observanta på problemet och tar större hänsyn till naturvårdssynpunkterna när det gäller att i framtiden bevilja dispens för avverkning i områden som är belagda med förbud mot avverkning enligt 19 § naturvårdslagen.

Fru OLSSON i Hölö (c):

Herr talman! Det är länsstyrelserna själva som fastställer en arbetsordning; när de gör det måste de dels tänka på att arbetet skall skötas rationellt, dels fästa mycket stor betydelse vid att principiella frågor skall handläggas av länsstyrelsens lekmannastyrelse. Nu är det på det sättet att arbetsordningen överarbetas ganska ofta, och jag tar verkligen för givet att lekmannastyrelserna följer dessa frågor. Jag vill inte tro att någon lekmannastyrelse vill bli anklagad för att den inte har uppsikt över arbetet. Om man finner att man behöver en annan arbetsordning än man har föranstaltar man således också om en sådan.

Fru Sundberg tar speciellt upp avverkningar som skett av bokskogarna i Skåne. Om jag är riktigt underrättad kommer vi redan nästa vecka att behandla en lag om bevarande av bokskog. Även därvidlag blir det länsstyrelserna som skall handha hanteringen av ärendena, och jag utgår från att lekmannastyrelserna verkligen har under uppsikt hur den nya lagen hanteras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag tackar för den replik som jag fick på mitt anförande. Jag vill också uttrycka förhoppningen att man när den nya lagen antas av riksdagen – vilket med all sannolikhet kommer att bli fallet – också beaktar betydelsen av länsstyrelsernas handhavande av kommande dispensansökningar.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21 Föredrogs

Civilutskottets betänkanden

Nr 26 i anledning av motion angående kommunindelningen i södra Hälsingland

Nr 27 i anledning av propositionen 1974:79 med förslag till lag om ändring i lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt, m. m. jämte motioner

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 28 i anledning av propositionen 1974:83 med förslag till lag om ändring i vattenlagen (1918:523), m. m., jämte motion.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1974:83 under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet för justitieärenden och lagrådets protokoll föreslagit riksdagen att anta förslag till

1. lag om ändring i vattenlagen (1918:523),
2. lag om ändring i lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled,
3. lag om ändring i lagen (1962:627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m. m.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att ersättningsbestämmelserna i vattenlagen (1918:523) anpassas till expropriationslagen (1972:719). Ersättningskapitlet i vattenlagen (9 kap.) är helt nyskrivet. Det innehåller inte någon motsvarighet till nuvarande bestämmelser om ersättning för ideell skada eller om ersättning med femtio procents förhöjning i vissa fall. Ersättning i pengar skall i vattenmål liksom i expropriationsmål bestämmas enligt marknadsvärdeprincipen. Även bestämmelserna om nedsättning och tillträde m. m. har ändrats med expropriationslagen som förebild.

Bestämmelserna om ersättning genom kraftöverföring ersätts av ett nytt institut benämnt andelskraft. Bestämmelserna om ersättning genom tillhandahållande av vatten upphävs. De ersätts av en bestämmelse med generell giltighet om möjlighet för vattendomstol att föreskriva skadeförebyggande åtgärder. Denna bestämmelse innebär ett lagfästande av nuvarande domstolspraxis.

Den reform av avgiftssystemet som vattenlagsutredningen har föreslagit genomförs inte. Däremot höjs maximigränserna för vissa avgifter.”

I detta sammanhang hade behandlats den i anledning av propositionen väckta motionen 1974:1776 av herr Wennerfors m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen med avslag på propositionen 1974:83 hos Kungl. Maj:t begärde nytt lagförslag angående ändring i vattenlagen varvid de i motionen framförda synpunkterna skulle beaktas.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1974:1776 skulle anta vid propositionen följande förslag till

- a. lag om ändring i vattenlagen (1918:523),
- b. lag om ändring i lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled,
- c. lag om ändring i lagen (1962:627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m. m.

Reservation hade avgivits av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ändring i vatten-
lagen, m. m.*

- att riksdagen med bifall till motionen 1974:1776 beslutade att
- a. ej anta de vid propositionen 1974:83 fogade lagförslagen,
 - b. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Vid 1971 och 1972 års riksdagar protesterade vi i moderata samlingspartiet mot de konfiskatoriska inslagen i ändringarna av marklagarna. Vi har vid årets riksdag på nytt hävdad vår syn på marklagstiftningen, som skiljer sig från den hos de övriga partierna i riksdagen.

Eftersom ersättningsreglerna i vattenlagen nu föreslås bli anpassade till expropriationslagstiftningen har vi således nödgats anmäla avvikande mening. Vi har gjort invändningar. Vi understryker kravet att den enskildes rättstrygghet även i detta avseende skall bevaras och att de uppförfingar som den enskilde tvingas göra för det allmännas bästa skall ersättas till fulla värdet.

Vid expropriationslagstiftningens skärpning genom riksdagsbesluten för några år sedan kritiserade vi bl. a. presumtionsregeln. Denna innebär att man går tillbaka till ett tio år gammalt värde; den innebär vidare att en fastighets värde godtyckligt kan reduceras. Den ålägger framför allt fastighetsägaren en orimlig bevisbörda.

När vattenlagsutredningen framlade sitt betänkande innehöll detta en rad av de förslag som nu återfinns i lagtexten, men inte något förslag om presumtion. Det var departementschefen som efter remissarbetet och i förberedelsearbetet aktualiserade den här frågan. Det tillvägagångssättet har naturligtvis också mött kritik, och vi vänder oss mot det.

Jag skall bara, herr talman, som en kuriositet nämna att det finns en kommun som har kritiserat förslaget och framhållit att det är onödigt att ändra den här lagstiftningen och de här principerna; den tidigare vattenlagen var fullt tillräcklig. Det är faktiskt Arjeplogs kommun – den kommun i Norrland som är den minst moderata och kanske en av de mest socialdemokratiska, men ändå har man där alltså den uppfattningen.

Jag ber att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen av herrar Adolfsson och Danell.

Fru OLSSON i Hölö (c):

Herr talman! Utskottets betänkande innebär en tillstyrkan av förslaget om att anpassa ersättningsbestämmelserna i vattenlagen till expropriationslagens. Det har, såsom utförligt redovisas i propositionen, förekommit invändningar mot vattenlagsutredningens förslag i den här delen på våren 1972.

Utskottet har verkligen lagt sig vinn om att granska de motstridiga intressena även med hjälp av särskild sakkunskap. Efter att ha hört företrädare för olika intressen och olika sakkunskap har utskottet ändå kommit till samma resultat som föredragande statsrådet, nämligen att kritiken delvis bygger på felaktig uppfattning om marknadsvärdeprincipens verkningar vid skadeuppskattningarna. Detta utvecklas i betänkandet, där utskottet särskilt betonar att ersättning för marknadsvärde avser att helt motsvara den ekonomiska förlusten. Ingen – inte ens reservanter-

na – vill ju på allvar hävda värderingsprinciper som skulle ge överkompensation vid delskada men inte vid inlösen. Om man ville ge överkompensation vore det hederligare att behålla en förhöjningsregel. En sådan regel skulle i alla fall kunna skapa rättvisa inom ersättningsformen som sådan. Nu förordas inte detta i reservationen.

Motiven för reservationsyrkandet utgår från den syn som moderaterna har haft sedan ersättningsreglerna började genomföras 1971, nämligen att de nya ersättningsreglerna bara är ett sätt att beröva den enskilde hans egendom. Man talade då om – och det upprepas i reservationen – att expropriationslagens värderingsregler är ett avsteg från rättstryggheten. Men i måndags debatterade herr Wennerfors med kommunikationsministern, och har jag läst rätt i protokollet var herr Wennerfors' uppfattning då, att expropriationslagen visserligen är konfiskatorisk men att den är opartisk och därmed också ett uttryck för demokrati. Detta är ju litet annorlunda än vad herr Wennerfors anförde här i debatten tidigare i vår! Jag trodde att positionerna var låsta, men med anledning av vad herr Wennerfors sade i varje fall i måndags kan vi möjligen tro, att de trots allt kanske inte är så hårt låsta.

Hela den här debatten är märklig, eftersom reservanterna konsekvent – konsekventa därvidlag skall vi naturligtvis medge att de är – påstår att de nya reglerna inte ger full ersättning för ekonomiska förluster utan alltså är konfiskatoriska. Lika konsekvent gäller att vi aldrig får veta på vilket sätt reglerna verkar så här galet: vi får aldrig höra vari felet egentligen består. Debatten blir därigenom omöjlig, eftersom den från herr Wennerfors' sida går ut på att bevisa ett faktum med hjälp av det som skulle bevisas. Hela frågan om marknadsvärdeprincipen i delskadefallen kan ställas så här: Skall man ha ersättning för olika delskador på ett sådant sätt att summan av ersättningarna överstiger fastighetens värde? Ställs frågan på det sättet blir den ju också lätt att besvara.

Det har också förekommit en del oro över marknadsvärdeprincipen då den skall tillämpas i glesbygd. Man har sagt att finns det ingen fastighetsmarknad finns det heller inget marknadsvärde, och då skulle det inte bli någon ersättning om fastigheten löstes in. Här har väl ordet fått makt över tanken. Både föredragande statsrådet och lagrådet klargör att marknadsvärdet är ett mål för värderingen och inte en metod. Finns det inte något ortspris i vanlig mening får man göra avkastnings- och produktionskostnads kalkyler precis som nu.

Så kommer givetvis presumtionsregeln upp till debatt. Eftersom reservanterna fortsätter att tala om den i trons belysning blir debatten som vanligt innehållslös. Ingen förmenar visserligen herr Wennerfors att ha en annan uppfattning än majoriteten om vem som skall skörda frukterna av samhällets insatser, men vi kanske ändå skulle kunna följa vanliga demokratiska spelregler i huvudfrågan. När man har lidit några voteringsnederlag kanske man får finna sig i att man inte kan debattera just detta i all oändlighet.

En helt annan sak är – det påpekar också utskottet – att det finns skilda uppfattningar om den närmare konstruktionen av regeln för bevisbördan. Den debatten skall vi också ta upp vid ett lämpligt tillfälle, och då skall vi diskutera frågan i hela dess vidd.

Bakom en del av oron och missförstånden ligger förstås en litet annorlunda fråga. Även om man accepterar att ersättningen skall bli lika då man exproprierar för ett skjutfält och då man dämmer över en fastighet för vattenreglering finns det en uppfattning att vattenregleringen görs i vinstsyfte, antingen det är staten eller en enskild som är sökande. Man tycker att det är fråga om att ta en lokal energitillgång och sälja den på annat håll. Det är här avgiftssystemet och villkorsmedlen blir intressanta. Propositionen innebär inte någon grundläggande reform — en sådan har utlovats till ett senare tillfälle — men den innebär att avgiftslatituderna vidgas. Det är de här pengarna och åtgärderna som skall täcka vad som inte ersatts i vanlig ordning. Vi får som sagt tillfälle att debattera det en annan gång.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag är naturligtvis väldigt tacksam för att fru Olsson i Hölö påpekar att vi hade en debatt i måndags om vägagen. Det var nämligen inte alls så många i kammaren då, och jag är glad för att jag nu får säga några ord om den debatten. Jag rekommenderar kammarledamöterna att läsa den. Det är nämligen intressant att iaktta hur ett statsråd kan uppträda när en interpellant vill försöka diskutera en principfråga.

Jag sade i måndags att visst är expropriationslagen konfiskatorisk, men den är opartisk. Jag menade med det att den enskilde får en opartisk prövning, dvs. en domstolsprövning. Och jag sade att detsamma gällde vattenlagen. Även om den är konfiskatorisk får också där den enskilde en opartisk prövning. Men så är det inte med vägagen. Där blir det en partisk prövning, där finns det inte domstolsprövning. Det var detta, herr talman, som var orsaken till att jag då uttalade mig så pass positivt om både expropriationslagen och vattenlagen.

Jag är litet förvånad över att fru Olsson i Hölö säger att vi har fel vad gäller grunderna för vår reservation och vår syn. Man kan naturligtvis uttrycka sig så. Jag skulle hellre vilja säga att det är en skillnad i vår ideologiska syn på dessa problem. Vi har olika värderingar, fru Olsson och jag och många andra, dess värre.

Sedan säger fru Olsson i Hölö att det är fråga om vilka som skall vara med och skörda frukterna av samhällets insatser. Ja visst, men om vi nu skulle vara överens om det, så borde vi väl också respektera de frukter som är resultatet av enskilda människors insatser. Även här finns det dess värre en klar skillnad i våra uppfattningar — vi vill ha en större respekt för den enskilda människans äganderätt.

Fru OLSSON i Hölö (c):

Herr talman! Jag konstaterar ändå att jag inte förrän i måndags hört herr Wennerfors säga att expropriationslagen är opartisk och demokratisk. Det är möjligt att herr Wennerfors haft den uppfattningen, men den har tidigare inte kommit till uttryck här i kammaren. Jag noterar det som en framgång att han i dag t. o. m. har upprepat detta.

Vi har väl olika ideologisk bakgrund när det gäller värden som tillkommit genom samhällets insatser — då är det bara så, och det är inte

så mycket att diskutera. Däremot tror jag inte att vi har så olika tänkesätt när det gäller den enskildes ersättning för förluster han kan åsamkas vid ett sådant här intrång. Såvitt jag kunnat bedöma allt som vi hört i utskottet var alla rörande eniga om att den enskilde inte skulle lida några förluster utan få tackning.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Adolfsson och Danell, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wennerfors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkan-

det nr 28 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Adolfsson och Danell.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wennerfors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	258
Nej	—	40
Avstår	—	1

§ 23 Om en bro över Muonio älv vid Kolari

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Lövenborgs* (vpk) i kammarens protokoll för den 26 april intagna fråga, nr 171, och anförde:

Herr talman! Herr *Lövenborg* har frågat mig vilka åtgärder som från svensk sida har vidtagits för att i enlighet med Nordiska rådets rekommendation förbereda brobygge över Muonio älv vid Kolari, och när ett sådant projekt skulle kunna stå klart om intresse finns från både svensk och finsk sida.

Mot bakgrund av önskemålen om förbättrade mellanriksförbindelser mellan Sverige och Finland pågår sedan något år tillbaka ett utredningsarbete i samverkan mellan de svenska och finska vägmyndigheterna. Utredningsarbetet, som enligt uppgift från vägverket beräknas kunna avslutas under år 1974, syftar till att ge ett underlag för bedömning av behovet av bättre förbindelser över landgränsen mellan Finland och Sverige, bl. a. över Muonio älv vid Kolari. Först sedan detta underlag föreligger, finns förutsättningar för ett ställningstagande till när och var nya gränsförbindelser bör byggas.

Nr 83

Torsdagen den
16 maj 1974

*Om en bro över
Muonio älv vid
Kolari*

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. tidpunkten
för utredningsför-
slag rörande däck-
dubbar*

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Norling för svaret på mitt spörsmål. Av svaret framgår att frågan kommer att prövas vid den revidering av vägplanerna som sker under detta år. Man kan alltså nu vänta ett ställningstagande inom kort. Jag hoppas verkligen att den prövningen blir positiv.

Jag är medveten om att det finns flera broar som behöver byggas när det gäller mellanriksförbindelserna. Det är nödvändigt att ordna broöverfarten vid Karesuando, och även detta projekt har Nordiska rådet bakom sig. Men enligt min mening bör inga av dessa broprojekt sättas mot varandra. Alla är angelägna.

Att jag i detta sammanhang har tagit upp bron vid Kolari beror uteslutande på att jag i det fallet fått många förfrågningar från människor i dessa gränstrakter. Behovet av en bro över Muonio älv vid Kolari ligger i öppen dag. Det är viktigt att man inte dröjer. En färja finns, men en sådan kan aldrig ersätta en bro. Trafikintensiteten är ett argument nog.

Jag har hämtat en liten statistik från Nordiska rådets material beträffande tre färjeleder där brobyggen är aktuella. Uppgifterna gäller i samtliga fall 1970 och 1972. Antalet överforslade personbilar vid Kolari 1970 var 48 600 och hade 1972 ökat till 97 400. För Muonio var motsvarande siffror 28 000 respektive 35 200 och för Karesuando 97 200 respektive 113 000. Siffrorna för tunga bilar har ökat i ungefär samma omfattning.

Denna statistik visar att trafikökningen är absolut störst vid Kolari men också att trafiken ökar vid samtliga dessa gränsorter. När det gäller Kolari finns speciella skäl. På den finska sidan ligger cementfabriken, järngruvan och gränshandeln, vilket allt har inneburit en betydande ökning av trafiken. Kolari utgör även en central knutpunkt för den tvärgående trafiken mellan Sverige och Finland i ett stort och betydande gränsområde. Gränstrafiken hämmas av nuvarande rätt så primitiva förhållanden. Utan tvivel är det en uppenbar brist att det norr om Pello inte finns en enda fast vägförbindelse. Kolari är också en naturlig förbindelselänk som bara kan till fullo utnyttjas om man bygger en bro.

Jag är klar över att statsrådet inte nu kan eller vill ge något besked om vilken broförbindelse som bör prioriteras, men om någon broförbindelse skall ges förtur före den andra så bör väl bron vid Kolari ligga mycket bra till.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 24 Ang. tidpunkten för utredningsförslag rörande däckdubbar

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Erikssons* i Ulfaby (c) i kammarens protokoll för den 3 maj intagna fråga, nr 179, och anförde:

Herr talman! Herr Eriksson i Ulfaby har frågat mig när resultatet av pågående utredningsuppdrag angående däckdubbarnas betydelse för trafiksäkerheten och deras effekter i form av slitage på gator och vägar

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. tidpunkten
för utredningsför-
slag rörande däck-
dubbar*

kan beräknas föreligga.

Det i transportforskningsdelegationens regi bedrivna forskningsprojektet angående dubbdäckens för- och nackdelar leds av en särskild projektledningsgrupp — den s. k. dubbdäckskommittén, sammansatt av representanter för olika intresseområden såsom trafikantintressena, miljö-vården, trafiksäkerheten, väghållningen, däck- och dubbtillverkningen.

Totalprojektet är uppdelat i ett antal olika delprojekt, vilka samtliga beräknas vara avslutade senast under hösten 1974. Den sammanfattande utvärderingen av de olika delprojekten beräknas programenligt vara avslutad vid årsskiftet 1974—1975 och en slutrapport föreligga i början av 1975.

Herr ERIKSSON i Ulfsbyn (c):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för detta svar och vill först säga att det finns flera skäl till att jag väckte frågan. Bland annat är det snart två och ett halvt år sedan frågan om en utredning togs upp i en motion. Ungefär samtidigt fick en arbetsgrupp inom transportforskningsdelegationen uppdraget att bedriva forsknings- och undersökningsarbete i berörd fråga. Som svar på motionen förutsatte trafikutskottet i sitt betänkande nr 1 år 1972 att det skulle ske en allsidig utredning i ämnet samt att härför erforderliga medel skulle ställas till förfogande.

Mot denna bakgrund och med vetskap om att två vintrars forsknings- och undersökningsarbete skulle behövas och att denna tid nu förflutit börjar man förvänta sig resultat av utredningsarbetet. Vidare har utvecklingen gått mot ett allt större slitage på vägbeläggningarna med ty åtföljande stora kostnader.

Det är stora differenser i uppskattningen av dessa kostnader, varierande från 100 till 150 miljoner kronor per år. Vägverket har vid överslagsmässiga kalkyler kommit fram till ca 100 miljoner kronor. Sedan måste vi göra ett påslag för den kostnadsökning som ökade asfaltpriser har medfört. Asfalten har tidigare kostat 200 kronor per ton och nu på kort tid ökat till 470 kronor per ton. Detta gör 30—40 procent i ökade beläggningkostnader. Då blir 100 miljoner i stället 130 à 140 miljoner per år.

Var kostnaderna än ligger står det väl klart att det för statens vägverk och för kommunerna innebär stora underhållskostnader i en sådan omfattning att något måste göras och göras ganska snart. Jag tror att även vår kommunikationsminister känner oro över den kostnadsutveckling som äger rum på grund av det ökade vägslitage som däckdubbarna förorsakar.

Men en grundläggande utgångspunkt vid alla bedömningar, avvägningar och beslut i den här frågan måste givetvis vara att skapa säkerhet i trafiken. Däckdubbarna har ansetts vara av positiv betydelse i detta sammanhang, och jag hoppas att pågående utredningar och försök skall ge större klarhet om den saken. Utan att föregripa utredningens arbete och dess resultat vill jag ställa frågan: Avser statsrådet att under tiden vidta några åtgärder, t. ex. skärpt övervakning när det gäller körning med dubbdäck på barmark och under sommartid?

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. avbemanningen
av vissa järnvägs-
stationer*

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Som framgått av mitt svar, ligger vi så pass nära i tiden med att få fram resultatet av det pågående utredningsarbetet och jag finner speciellt av den anledningen inget motiv föreligga för att nu vidta några särskilda åtgärder.

Herr ERIKSSON i Ulfsbyn (c):

Herr talman! Jag tackar för denna komplettering och hoppas att utredningens arbete kan bli klart vid den tidpunkt som statsrådets svar har givit vid handen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 25 Ang. avbemanningen av vissa järnvägsstationer

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Sellgrens* (fp) i kammarens protokoll för den 7 maj intagna fråga, nr 186, och anförde:

Herr talman! Herr Sellgren har frågat om jag anser att avbemannning och stängning av järnvägsstationer på orter, där järnvägen är det viktigaste transportmedlet för den regionala trafiken, är i överensstämmelse med intentionerna för en förbättrad kollektiv transportförsörjning.

Avbemannning och stängning i form av samtidig total nedläggning av både person- och godstrafik på SJ:s stationsorter förekommer endast undantagsvis. I övervägande antalet fall rör det sig om partiella indragningar av ett visst trafikslag men med bibehållen trafikutövning i övrigt på stationen – någon gång också om stängning på en plats där ett enda kvarvarande trafikslag förekommer.

Avbemannning och stängning kommer över huvud taget inte i fråga i andra fall än när trafikomfattningen på platsen är obetydlig och kan förväntas bli så. Och merendels är det fråga om utpräglat lokal trafik. SJ söker då få en anpassning av resursinsatserna till det successivt vikande trafikunderlaget.

En avbemannning betyder i regel inte att persontrafiken upphör på platsen men däremot att biljetterna får köpas på tågen. I fråga om vagnslasttrafiken kan förändringen innebära att själva expeditionsarbetet flyttas till en närbelägen station och i fråga om styckegodset att transportererna flyttas över till lastbil och hanteringen kompletteras med direktforsling av godset till större kunder, anställning av godsombud o. d. Det finns ett brett register för anordningar som garanterar bibehållen god service för kunderna, när förhållandena så kräver.

I de få fall stationsorter med regional trafik berörs av dylika ändringar läggs stor vikt vid att likvärdig ersättningstrafik ordnas för trafikanterna. Ofta finns i trafikområdet redan etablerade trafikföretag, som härigenom kan tillgodogöra sig den nya efterfrågan. Förutsättningar föreligger alltså för trafikanterna att få en bibehållen god service samtidigt som utnyttjandet av alternativa transportformer ger lägre kostnader i själva trafikutövningen. Detta finner jag förenligt med idén om en förbättrad kollektiv transportförsörjning.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min enkla fråga. Svaret tar upp just de fall som jag har frågat om, nämligen där järnvägen utgör det viktigaste transportmedlet.

I samband med förarbetena för SJ:s sommartidtabell har man inom driftdistrikten planerat omfattande nedskärningar av den regionala trafikservicen och indragning av godstrafiken och persontrafiken på de mindre frekventerade stationerna.

Detta har självfallet skapat berättigad oro inom de berörda kommunerna, som på många håll såg inskränkningarna som ett hot mot trafikförsörjningen och därmed mot de regionalpolitiska strävandena. Särskilt drabbade blev de norrländska kommunerna. Det var bl. a. av den anledningen som jag redan den 11 januari framställde en interpellation till kommunikationsministern. Något svar har jag ännu inte fått. Jag vet emellertid nu att svar kommer att lämnas i samband med den trafikpolitiska debatten i morgon.

I väntan på interpellationssvaret tog jag del av vad som höll på att hända med ett antal stationer i Jämtland, där SJ avsåg att dra in trafikservicen på ett flertal känsliga orter, där järnvägen utgör det viktigaste transportmedlet. Bakom beslutet låg uteslutande ekonomiska bedömningar från SJ:s sida. Några samhällsekonomiska och regionalpolitiska värderingar hade av förställiga skäl – beslutet fattades ju på SJ-nivå – inte fått göra sig gällande. Av de rapporter jag fick genom pressen och vid personliga kontakter föreföll SJ-trafiken vara av synnerligen stor betydelse för den regionala trafikförsörjningen och även för trafikförsörjningen över längre avstånd. I perspektivet av de satsningar som man avser att göra för turismen inom området syntes de hotade indragningarna än mer egendomliga och svårbegripliga. Även om frågan i någon mån omfattades av min i januari ställda interpellation, ansåg jag det nödvändigt att mycket snart få en reaktion från kommunikationsministerns sida på dessa förhållanden.

Nu säger statsrådet också att avstängning och avbemannning sker mycket sällan och bara när trafikomfattningen är obetydlig och förväntas förbli så. Vidare säger han att det läggs stor vikt vid att likvärdig ersättningstrafik ordnas för trafikanterna.

Det kan man dock inte säga finns inom Åreområdet. Jag skulle vilja få en mera preciserad uppgift om hur förhållandena är där. Efter det att jag ställde frågan har jag genom pressen erfarit att regeringen i konselj har beslutat tillmötesgå kravet att bibehålla vissa stationer. Jag skulle vilja ställa frågan: Vad kommer att hända med Ånn, Sundet, Ängena, Hålland, Tandsbyn, Hackås osv., och hur blir det med den minskade servicen för dessa orter?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag har vid flera tillfällen här i riksdagen framhållit att det finns åtskilligt rationaliseringsarbete inom SJ-området som inte berör den regionala trafikplaneringen. SJ kan inte bara sitta med armarna i kors om trafikutvecklingen är sådan på vissa platser att ett bibehållande av ett trafikslag inte tjänar något nyttigt ändamål, att trafikanterna kort sagt

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. skyldigheten
att förse cykel med
belysning*

inte utnyttjar trafikutbudet.

Jag vill i det sammanhanget erinra om att trafikutskottet uttalade sig om bl. a. SJ:s rationaliseringar i samband med behandlingen av propositionen om SJ:s distriktorganisation för ett par år sedan. Man sade att SJ skall naturligtvis även i fortsättningen bedriva rationaliseringsverksamhet och bör helst intensifiera den. Det är mer än knappt två år sedan trafikutskottets majoritet uttalade detta.

Det är alltså viktigt att vi har klart för oss att man måste ha ett rationaliseringsarbete i gång, ett vardagsarbete, och det har väl inte heller herr Sellgren förnekat.

Om vi sedan går till de konkreta fallen är det omöjligt, herr talman, att inom ramen för en enkel fråga läsa upp det beslut som regeringen i föregående veckas konselj fattat med anledning av överklagandet av SJ:s tilltänkta rationaliseringar i Sundsvalls distrikt, närmare bestämt inom Jämtlands län. Beslutet finns tillgängligt och herr Sellgren kan alltså få del av innehållet. De stationer jag hörde herr Sellgren nämna var just sådana för vilka regeringen gjorde ändringar i SJ:s tilltänkta förslag.

Därför finns det väl anledning för mig att säga, att vi inom regeringen för mycket kort tid sedan behandlade frågan och då tog den hänsyn vi tyckte skulle tas till de klagomål som framförts från det berörda området. Helt kunde vi inte gå med på de krav som ställdes. Det fanns exempelvis i SJ:s förslag lastplatser där man inte hade lastat eller lossat en enda vagn på kanske två eller tre år. Det är, herr Sellgren, litet besvärligt att behålla sådana stationer där man helt enkelt upphört med lastvagnstrafiken sedan år tillbaka.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 26 Ang. skyldigheten att förse cykel med belysning

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Ångströms* (fp) i kammararens protokoll för den 7 maj intagna fråga, nr 187, dels herr *Stridsmans* (c) i kammararens protokoll för den 8 maj intagna fråga, nr 188, och anförde:

Herr talman! Herr Ångström har frågat om jag avser att utfärda undantagsbestämmelser som medför att cyklister i Norrland under den ljusa årstiden får färdas på cyklar utan påmonterade cykellykter.

Herr Stridsman har frågat om jag anser att tillräckliga skäl föreligger för krav på att cykel skall vara försedd med cykellykta om den enbart kommer till användning under dygnets ljusa delar.

Frågorna besvaras i ett sammanhang.

Enligt 30 § fordonskungörelsen skall cykel vid cykling vara utrustad med bl. a. lykta framtill och baktill och med reflexanordning baktill. Till utgången av april 1974 gällde detta endast vid cykling under mörker.

Den nya bestämmelsen grundar sig på en framställning av statens trafiksäkerhetsråd. Bakgrunden till framställningen var bl. a. en undersökning av hur föreskrifterna om cykelbelysning under mörker efterlevdes. Därvid kom det fram att det förelåg avsevärda brister i belysningen,

Torsdagen den
16 maj 1974*Ang. skyldigheten
att förse cykel med
belysning*

särskilt i fråga om cyklar som fördes av barn. Trafiksäkerhetsrådet framhöll att det allra största flertalet cyklar torde vara utrustade med baklykta redan vid inköpet. Framlykta och generator däremot får köparen själv anskaffa utanför det för cykeln gällande priset. Detta medför att främst cyklar som köps till barn inte blir utrustade med dessa anordningar, eftersom man säger sig att barnen sällan använder cyklar under mörker. Rådets undersökning visade alltså det oriktiga i ett sådant synsätt. I själva verket torde alla cyklar då och då användas under mörker. Det var dessa överväganden som låg bakom rådets förslag att belysningsutrustning bör vara en obligatorisk standardutrustning på alla cyklar.

Förslaget tillstyrktes vid remissbehandlingen av bl. a. statens trafiksäkerhetsverk, Cykel- och mopedfrämjandet, Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande och Riksförbundet Hem och skola. Man framhöll därvid cykelbelysningens stora betydelse för trafiksäkerheten. Ett visst behov av undantagsbestämmelser kom dock fram. Detta har tillgodosetts i trafiksäkerhetsverkets tillämpningsföreskrifter, där rena tävlingscyklar och sådana barncyklar, som närmast är att jämföra med lekfordon, undantagits.

Med hänsyn till de överväganden som ligger bakom de nya bestämmelserna bör sådana undantag som tagits upp av frågeställarna inte medges.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Norling för svaret. Då statsrådet Norling till övriga kvalifikationer också kan räkna att han är norrlänning hade jag hoppats att svaret skulle ha en annan lydelse och att de speciella förhållanden som utgör bakgrund till min fråga mer skulle ha beaktats. Jag tycker att statsrådet i någon mån går förbi just dessa speciella förhållanden.

I min fråga har jag pekat på att större delen av Norrland har s. k. dagsljus dygnet runt under sommarhalvåret och att bestämmelsen att cyklar skall ha påmonterade, fungerande cykellysen alla tider på året och under alla tider på dygnet verkar underlig och omotiverad från norrlänningens synpunkt. Inte ens sega och starka norrlänningar åker med dynamon påslagen i fullt dagsljus. Det är kanske inte heller meningen med påbudet. Även en norrlänning är känslig för inverkan av klimat och väderlek. Detta påverkar valet av fortskaffningsmedel, vilket gör att det bara är ett litet fåtal som använder cykeln under den kalla och mörka årstiden.

Det är alltså dessa två förhållanden: den isiga, kalla och mörka årstiden, som i mycket hög grad begränsar, ja, nästan utesluter cyklandet och den ljusa årstiden som skiljer Norrland från det övriga landet och som motiverar en geografiskt begränsad undantagsbestämmelse då det gäller obligatoriskt cykellyse.

Påbudet har naturligtvis också praktiska och ekonomiska konsekvenser och jag skall belysa några. Äldre människor t. ex. cyklar nästan undantagslöst endast under den ljusa årstiden då vägarna är isfria, väderleken varm och fullt dagsljus råder. Påbudet om cykellyset betyder ett ekonomiskt utlägg på ca 60 kronor, och man kan förstå att de har

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. skyldigheten
att förse cykel med
belysning*

svårt att inse vitsen med att på cykeln ha denna nya grannlåt som aldrig kommer till användning. Hellre än att kosta på sig utgiften för en cykellykta, som ofta är dyrare än en begagnad cykel, och hellre än att uppträda som lagbrytare väljer de att ställa undan cykeln för gott.

Jag har också varit i kontakt med en förälder som köpt fyra stycken begagnade cyklar till sina tonåringar för färd till och från sommarjobben. Cyklarna kostade 184 kronor och cykellysena 240 kronor.

Jag skall komma med ett ytterligare påpekande, som kan visa ett skäl till undantag. Man borde kanske, innan påbudet kom, ha kontrollerat möjligheterna att efterleva det. Jag vill tala om att i norra Sverige finns det inte i dag cykellysen att uppbringa i affärerna och det är väldigt besvärligt för dem som känner trycket av en lagbestämmelse.

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! Jag skall be att få instämma i allt vad herr Ångström sagt. Jag behöver inte upprepa det. Jag vill bara ytterligare understryka svårigheterna när det gäller att få tag på cykellyktor. Jag vill i korthet återge vad som stod i en av Norrbottens länsstidningar:

En person har försökt på sex olika ställen utan att lyckas köpa cykellyse. Nu har han givit upp. Han säger: Jag har gjort vad jag kunnat för att följa lagen, men cykeln behöver jag till arbetet.

Det står vidare att tidningen har tagit kontakt med KF:s centralinköpskontor i Stockholm, där man har bekräftat att bristen på cykellyktor är skriande och att situationen är likadan över hela landet.

Därför blir givetvis min fråga till statsrådet, om det svar som han ger innebär ett kategoriskt nej till vad avser frågan om man kan tänka sig en viss uppmjukning i bestämmelserna när det gäller att enbart använda cykeln under dygnets ljusa delar.

Jag skulle också vilja tillägga, att jag tycker att det är beklagligt att sådana bestämmelser som dessa genomförs. Om det nu är så, som statsrådet säger i sitt svar, att man inte helt har efterlevt bestämmelserna i fordonskungörelsen utan även under mörker framför cykel utan lykta, vill jag livligt beklaga det. Men jag vill samtidigt ställa en fråga till kommunikationsministern: Anser statsrådet att kravet på belysningsutrustning på cykel under dagtid ökar allmänhetens respekt för lagar och bestämmelser?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det har ju redan hunnit skämtas mycket om kravet att man måste ha lykta på cykeln även under dagtid. Men för att klargöra allvaret i den fråga som vi nu diskuterar vill jag, herr talman, nämna några av de siffror som statens trafiksäkerhetsråd lade fram i sin framställning till Konungen om detta. Det är det som ligger till grund för vår diskussion. Trafiksäkerhetsrådet framhåller bl. a. att under perioden 1964--1968 775 cyklisterna dödats och 8 908 skadats i vägtrafiken. Av de dödade var 173 barn och av de skadade var 2 479 barn. Ungefär en femtedel av olyckorna inträffade under mörker, vilket visar de faror som hotar i mörkertrafik. Statistiken för senare år uppvisar motsvarande siffror.

Trafiksäkerhetsrådets undersökning av i vilken utsträckning cyklar används utan belysning i mörker gav vid handen att 41 procent av barnen och 17 procent av de vuxna färdades utan lykta eller utan att ha lyktan tänd. Dessa siffror sedda mot bakgrund av olycksstatistiken är för mig som högste ansvarig för trafiksäkerheten i vårt land fullt tillräckliga skäl för att skärpa reglerna. Med de risker som man utsätter sig för genom att cykla i mörker utan belysning skulle det vara oförsvarligt att inte vidta en så enkel åtgärd till skydd för cyklisterna som att göra belysningsutrustningen till en standardutrustning på cykeln.

Funktionsduglig belysningsutrustning skall finnas på bilar, motorcyklar och mopeder även när de används under den ljusa delen av dygnet. Aldrig har någon ifrågasatt någon dispens från den regeln när det gäller dessa fordon. Jag kan därför till herrar Ångström och Stridsman inte säga annat än att skall vi vara rädda om människorna i trafiken, även när de är cyklister, och menar vi allvar med att ta hänsyn till remissinstanser av typen Cykel- och mopedfrämjandet och Riksförbundet Hem och skola, vilkas åsikter i detta sammanhang måste väga tungt, kan jag inte ge vare sig herr Ångström eller herr Stridsman något hopp om att vi skulle revidera denna nya bestämmelse. Här gäller det att rädda liv i trafiken, och det är det som har föranlett bestämmelserna.

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! Låt mig först säga att jag inte tror att det är någon oenighet mellan kommunikationsministern och mig när det gäller att förbättra trafiksäkerheten. Men min fråga kvarstår: Vad gör man om man inte får köpa cykellyktor? Vad blir rådet t. ex. till en person som använder cykel till sitt jobb? Skall han stanna hemma från jobbet eller skall han ta sig dit på något annat sätt, även om han har vant sig vid att åka cykel?

När folk fick klart för sig att man fr. o. m. den 1 maj var tvungen att ha cykelljus påmonterat var det nog många, speciellt uppe hos oss, som trodde att det var någonting som vi i riksdagen hade fattat beslut om när det var väldigt mörkt här i kammaren. Till mig har man ställt frågor som: "Vet ni inte vad ni beslutar om?" Det måste naturligtvis innebära att allmänhetens intresse för lagar och bestämmelser minskar, när de kommer till på det här sättet och slår så hårt; jag skulle egentligen vilja uttrycka mig mera drastiskt.

Nu ges det inga dispensmöjligheter, men bland allmänheten känner man ett behov av att få använda sin cykel. Får man inte tag på cykellyktor, vad gör man då? Skall man tvingas till lagbrott?

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ansluter mig helt till kommunikationsministerns principiella synpunkter då det gäller trafiksäkerheten. Det är klart att ett fungerande cykellyse under den mörka delen av dygnet bidrar till att nedbringa olycksfrekvensen. Tyvärr har också många brutit mot de bestämmelser som har funnits tidigare i det här avseendet.

Men härifrån är steget långt till att införa ett påbud som – jag vill understryka vad herr Stridsman sade – människorna i en viss landsända

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. skyldigheten
att förse cykel med
belysning*

har svårt att förstå bakgrunden till, eftersom det under den tid de cyklar inte är något mörker. Det är det som frågan egentligen gäller.

Kommunikationsministern redogjorde för det statistiska underlaget för den nya bestämmelsen. En femtedel av de redovisade olyckorna var att hänföra till kategorin mörkerolyckor, och i en stor del av fallen saknades cykellyse, fick vi veta. Men det sägs ingenting om i vilka delar av landet olyckorna har inträffat. Därför tar jag mig friheten att förmoda att olycksfrekvensen i Norrland är liten på grund av att cyklandet där är obetydligt under den mörka årstiden.

Herr talman! Jag vill vädja till kommunikationsministern att han utvärderar det utfärdade påbudet och vidtar de jämkningar som kan anses nödvändiga.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag har inte mycket att tillägga, men ett par påpekanden vill jag göra.

Det första är att kostnadsaspekten enligt min mening här är av ringa värde. Med all respekt för att en utgift på några tiotus kan kännas betungande för ögonblicket för den som råkar ut för den tycker jag inte att det kan få ha någon avgörande betydelse, om man som ersättning för detta utlägg kan förbättra sina möjligheter att klara livet i trafiken.

Det andra gäller frågan om huruvida man skall göra speciella undantag för Norrland. Jag har — som herr Ångström påminde om — vistats i Norrland under många år, och det med glädje. Visst är det ljust där praktiskt taget dygnet runt i ett par månader på sommaren, men jag vägrar att tro att det skulle vara just under de två månaderna som norrlänningarna åker cykel, medan de inte gör det under de tio övriga månaderna av året. Det förefaller mig ur statistiska och praktiska och alla andra synpunkter omöjligt att det skulle vara så. Säkert använder man cykeln åtminstone någon av de andra tio månaderna, när det är mörkt.

Det viktigaste i det här sammanhanget är ju att man på sikt skall se till, att cyklar utrustas med lykta även framtill redan vid försäljningen. I avvaktan på detta måste statsmakterna göra något för att förbättra trafiksäkerheten även på detta område.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja tillägga en sak som jag inte tagit med i mina tidigare anföranden. Som situationen är nu, med energikris och med pågående drivar för att få människorna att motionera, tror jag att cyklandet behöver uppmuntras. Även den aspekten tror jag bör anläggas då man skall värdera det här påbudet som drabbar Norrlandsdistrikten på ett alldeles speciellt sätt.

Dessutom vill jag betona att det i större delen av Norrland inte är två månader som den ljusa årstiden varar. Vi talar regelmässigt om fyra fem månader, dvs. då det är fullt dagsljus från halv sju på morgonen och fram mot halv åtta på kvällen. Det är ju en rätt betydande del av dygnet.

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! Vi skall inte ställa kostnadsaspekten mot trafiksäkerhe-

Torsdagen den
16 maj 1974

*Ang. skyldigheten
att förse cykel med
belysning*

ten -- det tror jag skulle vara utomordentligt felaktigt.

Jag vill också betona vad statsrådet här sade -- att det är viktigt att man får cyklarna utrustade med lyse. Men det är inte det frågan gäller. Vi kan gärna vara överens om att vi skall propagera för och informera om att folk skall skaffa sig belysningsutrustning. Jag frågar emellertid statsrådet: Kan det vara riktigt att införa en bestämmelse som i alla fall kommer att tvinga en hel del människor att begå lagbrott? Så är nämligen bestämmelsen utformad i dag.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag vill säga till herr Stridsman att vi tydligen är överens i principfrågan. Vi är alltså överens om att det behövs en fullvärdig belysningsutrustning på våra cyklar.

Vad det tycks handla om nu är frågan om man fram till den tidpunkt då bestämmelsen träder i kraft skall kunna införskaffa en cykelbelysning. Det är väl bra om vi är överens så långt. Om det är så besvärligt som här sägs, att en del människor inte på något sätt kan skaffa sig en obligatorisk cykelbelysning, så skall de väl kunna belägga det på något sätt. I så fall föreställer jag mig att man får ta en viss hänsyn till detta. Jag tillåter mig, herr talman, att t. o. m. ifrågasätta att det inte skulle vara möjligt att köpa cykelbelysning.

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det senaste beskedet. Rätt många har väntat på att det skulle komma ett sådant besked -- att man i alla fall under den här övergångstiden skall kunna få använda sin cykel om man inte kan köpa ett cykellyse.

Den andra frågan om den här lagbestämmelsen är ställd på litet längre sikt. För dagen är jag nöjd med det svar som jag har fått.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 27 Anmäldes och bordlades

Berättelse

Nr 16 Skrivelse från Nordiska rådets svenska delegation med överlämnande av berättelse för rådets tjuogoandra session, första samlingen

§ 28 Anmäldes och bordlades motionen nr 1860 av herr Åkerfeldt m. fl. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:122 angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

§ 29 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen av

Nr 213 Herr Wikström (fp) till herr försvarsministern angående den tidsmässiga samordningen mellan värnpliktsutbildning och studier:

Nr 83

Torsdagen den
16 maj 1974

Avser försvarsministern att vidta ytterligare åtgärder för att förbättra den tidsmässiga samordningen mellan värnpliktsutbildningen -- inkl. utbildningen för vapenfri tjänst -- och studier?

Nr 214 Herr *Wikström* (fp) till herr utbildningsministern om försöksverksamhet med olika modeller för kabeltelevisionssändningar:

Är utbildningsministern -- mot bakgrund av de goda erfarenheterna från bl. a. Kiruna -- beredd att ge den kommande radioutredningen i uppdrag att genomföra en försöksverksamhet med olika modeller för kabel-TV-sändningar?

Nr 215 Fru *Marklund* (vpk) till herr industriministern angående verkningarna i vissa fall av åläggande för företag att förbättra arbetsmiljön:

Anser statsrådet det godtagbart att företag som av yrkesinspektionen åläggs att förbättra arbetsmiljön för att undslippa detta lägger ned driften?

§ 30 Kammaren åtskildes kl. 18.38.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert